

ПЛАВА
ПТИЦА

РОНИ СТАРИЈИ

**ЦИНОВСКИ
ЛАВ**

„PLAVA PTICA“ – Knjiga. 24
– KNJIGA ZA MLADE I STARE –

Žozef-Anri Roni Stariji

DŽINOVSKI LAV

– ROMAN O POČECIMA LJUDSKE RASE –

Naslov originala:

J.H. Rosny Aîné – Le Félin Géant (Quest of the Dawn Man)

PRVI DEO

1 – POLAZAK U NEPOZNATU ZEMLJU

Aun, Oroksov sin, voleo je podzemni svet. Tu je lovio slepe ribe ili modre rakove, zajedno sa Zurom, sinom Zemlje, poslednjim Čovekom-bez-Ramena koji je izmakao pokolju što su ga Crveni Patuljci izvršili nad njegovom rasom.

Aun i Zur danima su išli pored pećinskih reka. Često obala nije bila šira od nekog puteljka; ponekad su morali puzati po prolazima od porfira, gnajsa, ili bazalta. Zur je palio buktinje od terebenta; crvenkasta svetlost odbijala se od kvarcnih svodova i od nepresušnih talasa. Tada su se saginjali da vide kako plivaju blede životinje, koje tvrdoglavo traže prolaz ili nastavljaju put do stene iz koje je izbijala reka. Tu su dugo ostajali. Želeli su da pređu i tu tajanstvenu prepreku koja je zadržavala Ulhamre već šest proleća i pet leta.

Aun, potomak Naoha, sina Leopardova, prema običaju je pripadao bratu svoje majke, ali je više voleo Naoha. Imao je njegov telesni sklop, neumorne grudi i nagone. Kosa mu je padala u čvrstim viticama, kao griva u ždrebaca; oči su mu imale boju ilovače. Bio je opasan zbog svoje snage, ali je i više nego Naoh poklanjao život pobeđenima, kada bi se prostrli po zemlji; zato je njegova hrabrost izazivala kod Ulhamra u isto vreme i prezir i divljenje. Lovio je sam sa Zurom koji je zbog svoje slabosti bio od neznatne koristi, iako je bio vešt u pronalaženju kremenca za vatru i u spravljanju neke zapaljive smese od srčike drveta.

Zur je bio vitak kao leopard. Ramena su mu padala tako naglo, da je izgledalo kao da mu ruke izbijaju upravo iz trupa.

Takvi su bili Vasi, Ljudi-bez-Ramena, od postanka pa sve dok ih nisu uništili Crveni Patuljci. Njegov razum bio je sporiji ali pronicljiviji od razuma Ulhamra. Taj razum imao je da izumre sa njim i da se opet pojavi u drugim ljudima, tek posle više hiljada godina.

Podzemni svet Zur je voleo više nego Aun. Njegovi preci, i preci njegovih predaka, živeli su u krajevima bogatim vodama, koje su

delimično ponirale pod brdima ili se gubile u planini,

Jednogavnog jutra, našli su se na obali reke. Gledali su kako se penje sjajno sunčevo žarište i kako svetlost postaje žućkasta. Zur je umeo da uživa u posmatranju talasa koji teku, a Aun je nesvesno osećao to zadovoljstvo. Uputili su se u predeo pećina. Planina je bila pred njima, visoka i nepristupačna; njen vrh sačinjavao je neku dugačku zidinu. Na severu i na jugu planina se produžavala do u beskraj i uzdizala se kao neprohodna masa. Aun i Zur želeli su da je pređu; svi Ulhamri su to priželjkivali.

Dolazili su sa severozapada; putovali su već petnaest godina u pravcu istoka i juga. U početku, nepogode ih behu oterale, zatim, videći da zemlja postaje sve dostojnija želje i bogatija plenom, behu se navikli na to putovanje bez kraja. I, već su gubili strpljenje pred planinom.

Aun i Zur odmorili su se pored trstika, pod crnim topolama. Tri ogromna i dobroćudna mamuta prodoše drugom obalom.

Ugledali su nekoliko sajgi kako beže, jedan nosorog išao je tamo-amo oko jednog rta. Mračne snage uzbuđivale su Naohova sina; njegova duša, željna putovanja više nego duša rode, težila je da savlada prostor. A kad se podigao, pošao je uz vodu, dok se nije ukazao prirodan otvor iz koga je izbijala reka. Slepimiševi prhnuše u mraku, i trenutno pijanstvo obuze mladoga čoveka. On reče Zuru:

– Ima još zemalja iza planine! Zur odgovori:

– Reka dolazi iz Sunčevih Zemalja.

Njegovo sanjivo oko, koje je ličilo na oko gmizavca, uperi se u svetle oči Aunove. Zur je dao oblik želji Ulhamra. Žrtva razuma punog snova Ljudi-bez-Ramena, zbog koga je propala ta rasa, on je znao da male i velike reke imaju svoj početak.

Plavičasta senka postade crna. Zur zapali jednu od grana koje beše doneo. Mogli su se kretati i bez svetlosti, tako su dobro poznavali kraj. Dugo su išli, prošli kroz tesnace, uputili se preko proloma, i predveče legli, pošto su ispekli rakove.

Jedan potres, koji je, činjaše se, dolazio od potresa same zemlje, probudi ih. Čuli su kako se kotrljaju stene, zatim sve opet učuta. Tek probuđena, njihova uznemirenost se ugasi, i oni ponovo zaspāše. Ali kad su nanovo krenuli, našli su put zaprečen naslagama nepoznatih stena.

Tada se Zur priseti:

– Zemlja se tresla! utvrdi on.

Aun nije shvatio, i nije se ni trudio da shvati. Njegova misao bila je živa, smela i kratka; prikivala se za neposredne teškoće i za pokrete živih bića. U njemu je raslo nestrpljenje koje ga je gonilo da juri, tako da su pre svršetka drugog dana stigli do zidine kod koje se svršavao podzemni svet.

Da bi bolje video, Zur zapali novu buktinju od terebenta: svetlost, dižući se duž gnajsa, mešala je život plamena sa tajanstvenim životom minerala.

Drugovi kliknuše: široka pukotina bila je načinjena u zidu.

– To je zemlja! viknu Zur.

Aun pođe napred i nagnu se kroz otvor. Bio je širi od čoveka. Iako je poznao zamke skoro napuklih stena, njegovo nestrpljenje ponelo ga je ka pukotini. Kretanje je bilo teško, trebalo je jednako puzati ili prelaziti preko stena. Zur je išao za sinom Oroksovim; njime je ovladala neka potajna nežnost zbog koje je delio opasnosti sa svojim drugom i koja je pretvarala njegovu mudrost u smelost.

Prolaz je postao tako tesan da su se morali nasatice povlačiti. Činilo se da težak vazduh izbija iz stene. Zatim je jedno oštro ispupčenje još više stesnilo prolaz. Kako se nisu mogli sagnuti, izgledalo je da im poduhvat neće uspeti.

Potežući svoju sekiru od nefrita, Aun udari besno, kao što bi udario neprijatelja; ispupčenje se zaljulja. Oba ratnika shvatiše da bi se izbočina mogla odvojiti od stene. Zur uglavi svoju buktinju u jednu pukotinu i navali zajedno sa Aunom. Ispupčenje se još više zatrese; tada obojica grunuše svom snagom. Gnajs puče, kamenje se stade kotrljati; začu se potmuli udar: prolaz je bio slobodan.

Uskoro se proširio; sad su se mogli kretati bez muke; vazduh je postajao čistiji, i oni se nađoše u jednoj pećini. Ushićen, Aun stade da trči, dok ga pomrčina nije zaustavila, jer Zur sa buktinjom beše zaostao. Ali zadržavanje je bilo kratko. Nestrpljenje Ulhamra osvajalo je i Čoveka-bez-Ramena, te obojica ubrzaše korak.

Uskoro se ukaza jutarnja svetlost. Postajala je sve jasnija; na izlazu iz pećine pojavi se klanac izdubljen između dva granitna zida.

Visoko gore video se delić neba boje safira.

– Aun i Zur su prešli planinu! povika veselo sin Oroksov.

On uspravi svoj visoki stas; neki nejasni i duboki ponos podrhtavao je u njegovom telu; njegov skitački nagon davao mu je nesavladivu snagu. Prikrivenije i više sanjalačko, Zurovo uzbuđenje izostajalo je za uzbuđenjem njegovog druga.

Međutim, ovaj uzani klanac, zabačen u dnu planine, još je isuviše ličio na zemlju pećina. Aun je hteo da vidi slobodnu zemlju, te se nije odmarao.

Činilo se da je klanac bez kraja. Kad su izišli iz klanca bližio se zalazak dana, ali njihov san je bio ostvaren.

Pred njima se pružao dugi pašnjak koji je izgledao kao da uzlazi u nebo; desno i levo uzdizala se planina, divovski svet stena, tišine i bure, koji se, mislio bi čovek, nikad ne menja, ali koji kapljica vode dubi, odnosi i neumorno rastvara.

Aun i Zur slušali su lupanje svojih grudi. Beskonačni život bio je tu, odakle je izvirala sva plodnost zemlje; sudbina ljudi zavisila je od crnih bazaltnih padina, od granitnih oštih vrhova, od porfirnih naslaga, od klanaca u kojima huči potok i od blagih dolina u kojima izvor pevuši nežnim glasom; zavisio je od mnoštva borova i od silnog broja bukvi, od ispaša rasutih po dragama; od glečera izdubljenih među vrhovima, od peskovitih morena.

Sunce se spuštalo nad predelom stenovitih kula, oštih vrhova i kupola; divlje ovce tajanstveno su se pojavljivale na ivici provalije; jedan stari medved na steni od gnajsa tražio je samoću, dok je beloglavi kraguj polako kružio pod oblakom oivičenim ćilibarom.

Nova zemlja zvala je sebi pustolovnu dušu Aunovu i sanjalački duh poslednjeg Čoveka-bez-Ramena.

2 – SABLJASTI TIGAR

Aun i Zur putovali su četrnaest dana. Neka neshvatljiva sila zabranjivala im je da se vrate Hordi dok ne pronađu savane i šume gde bi Ulhamri našli u izobilju mesa i bilja kojima se hrani uspravna životinja.

U planini se ne može živeti. Ona goni čoveka kad se okonča leto. Na njoj zemlja ozeleni tek pošto je dolina već pokrivena svežom travom ili novim lišćem.

Često bi i veće palo a da nisu bili ubili nijednu žrtvu, niti pronašli dovoljno korenja da utole svoju glad. Išli su ka istoku i ka jugu. Devetog dana bukve postadoše brojnije od jela, zatim se namnožiše hrastovi i kestenovi. Aun i Zur znali su da se približuju dolini. Životinje su lutale u sve većem broju; meso i korenje peklo se na vatri svako veće i nomadi su spavali pod toplijim zvezdama.

Četrnaestog dana stigli su do kraja planine. Ravnica se pružala u beskonačnost, pored obala džinovske reke. Stojeći na padini jednog bazalnog uzvišenja koje se uvlačilo duboko u savanu, saputnici su posmatrali novu zemlju, koju još nikad nije gazila rasa Ulhamra ni Vaha. Pred njihovim nogama raslo je nepoznato drveće: baniani, od kojih je svaki činio jedan bokor, palme sa lišćem sličnim ogromnim perima, zeleni hrastovi koji se pužu po brežuljcima, bambusi koji uzdižu svoje ogromno klasje. Bezbrojno cveće rasipalo je po prostoru tajanstvenu radost, plodonosnu ljubav i tromu milinu rastinja na kome počiva sveukupni život.

Aun i Zur najradije su vrebali životinje. Ove su izbijale i iščezavale prema neravninama predela, prema visini trave, trske, i granolike paprati, prema rasporedu brežuljaka, drveća i bambusa. Videlo se kako čilo stado antilopa beži, kako pridolaze konji ili divlji magarci i kako pasu zebu-i.

Nikad vatra Ulhamra neće uveče biti bez me sa! Nada u izobilan život uzbuđivala je nomade, a ukoliko su silazili niz ćuvik, vazduh je postajao tako topao, da je kamen goreo pod njihovim nogama.

Dok su mislili da treba da pređu samo još jedan kratak prostor da bi se spustili u ravnicu, jedna okomita stena ih zaustavi.

Ulhamr kriknu od ljutine, ali Bah reče:

– Ova zemlja je puna zamki. Aun i Zur nemaju dovoljno džilita. Ovde nijedna zver, koja proždire ljude, ne može da nas dohvati.

Senka lava pojavi se u daljini, u useku jednoga brežuljka. Aun odgovori:

– Zur je kazao što je trebalo reći! Mi ćemo naseći džida, budža, i strela, i oboriti plen i savladati ljudoždere.

Senke na uzvišici behu izdužene. Svetlosg je bila dobila boju meda. Aun i Zur uputiše se ka jednom hrastiću, da od njega naprave sebi oružje. Umeli su da grade kočeeve i budže, da klešu u rogu, da oštire i da stvrđuju drvo na vatri. Otkad su izišli iz pećina, njihove sekire

behu otupele; nisu nikako obnavljali svoje oruđe. Neko nejasno predosećanje gonilo ih je da se dobro naoružaju pre nego što uđu u tu strašnu zemlju.

Sekli su grane dok se sunce nije spustilo do dna predela kao velika crvena vatra. Zatim pokupiše rogove, kosti i kamenje koje su doneli sa planine.

– Noć dolazi, reče Aun. Nastavićemo kad se vrati svetlost. Međutim, oni behu nagomilali suvog drveća na koje se Zur spremao da baci vatru, pomoću jednog kamena od markasita i jednog od belutka, dok je njegov drug nabijao zašiljenu granu u čerek divokoze.

Uspravi ih neka vika, koja je odjekivala kao urlikanje i drhtala kao zavijanje hijene. I oni spaziše, na pet stotina lakata od uzvišice, neku nepoznatu zver. Imala je stas leoparda, riđu dlaku poprskanu crnim tačkama, oči široke i sjajnije od očiju tigra. Četiri vrlo dugačka, oštra zuba ukrštala su se van njenih vilica. Čitav njen sklop ukazivao je na izrazitu brzinu.

Aun i Zur shvatiše da je zver od rase mesoždera, ali nije ih podsećala ni na jednu od životinja koje postoje na drugoj strani planine. Nije im se učinila tako opasna. Sa ostvom, budžom ili džidom, Aun je savlađivao životinje njenoga rasta. On je bio snažan i brz kao Naoh, pobednik Valusa, suroga medveda i tigra.

I on uzviknu:

– Aun se ne boji riđe životinje!

Novo, piskavije i isprekidanije urlikanje začudi ratnike.

– Glas joj je krupniji od tela! primeti Zur, a njeni zubi su oštrij od zuba svih mesoždera.

– Aun će je oboriti jednim udarcem budže.

Životinja učini skok od dvanaestak lakata. Saginjući se, Aun primeti drugu džinovsku životinju kako kaska podno uzbrdice. Ova je bila bez dlake, sa nogama kao stabla mlade vrbe, sa njuškom ogromnom i glupom. Bio je to hipopotam, mužjak, u punoj snazi. Trudio se da se dokopa reke. Ali sabljasti tigar mu je preprečavao put na svakom savijutku, te se hipopotam zaustavljao sa razjapljenim čeljustima i groktao.

– Životinja je suviše mala da bi mogla savladati hipopotama! reče Aun. Hipopotam se ne boji ni lava.

Zur je gledao ne govoreći ništa. Žestoka radoznalost i ratnička strast koja uvek tinja u ljudima, nadimala je grudi drugova.

Odjednom, sabljasti tigar se zalete. On skoči hipopotamu za potiljak i tu zari svoje oštre kandže. Debelokožac, sa užasnim kricima, potrča ka reci. Ali oštri zubi probiše tvrdi kožu i nađoše debelo meso. Rana u ogromnom vratu bivala je sve veća, sabljasti tigar je pio crvenu tečnost sa radosnim i pobeđničkim dahtanjem.

Najpre hipopotam ubrza svoj trk. Više nije rikao. Njegova energija bila je sažeta u želju da se dočepa reke. Tu, kad se zagnjuri u svoj rodni kraj, on će izlečiti ranu, poznaće još slasti života. Njegove nezgrapne šape mlatarale su po savani i uprkos ljuljanja teškoga tela, kretao se brzo kao divlji vepar ili divlji magarac...

Reka je sad bila blizu. Njen vlažni miris dražio je džina. Ali svirepi zubi zariše se dublje, otvori se nova rana, i hipopotam poče posrtati... Videlo se kako klecaju njegove kratke noge; ropac se otrže iz njegove odvratne njuške; zubi sabljastoga tigra dubili su neumorno.

U času kad je skoro stigao do trske, pobeđeni se sporo obrte, obuzet nesvesticom ... Čuo se promukli uzdah, i ogromna masa se skljojka. Tada se sabljasti tigar, uspravljajući se na svojim vitkim šapama, oglasi jednim urlikom od koga su se u daljini razbežali bivoli, i poče proždirati svoj još živi plen.

Aun i Zur posmatrali su ćuteći. Osećali su približavanje mesojedne noći; oko kičme ih je hvatala jeza; nejasno su nagađali da je nova zemlja, zemlja drugoga doba, starija od zemlje po kojoj su lutali Ulhamri, zemlja u kojoj još ima životinja koje su živele u vreme prvih ljudi.

Duboki mrak prošlosti spuštao se sa predvečernjom svetlošću, dok je šelska reka, sva crvena, tekla kroz savanu.

3 – VATRA U NOĆI

Trebalo im je osam dana da istešu oružje. Šiljci od kamena ili od oštih zuba nalazili su se na završecima džida; svaki od njih imao je ostvu sa rogom na kraju; dva bacača u obliku štapa trebalo je da

bacaju strele na daleko; najzad, hrast je dao budže od kojih je najteža, u rukama Auna, bila opasna i za najveće zveri.

Oni siđoše sa vrha uzvišenja pomažući se kaiševima isečenim od jelenje kože. Kad su se našli u savani, činilo se da horda Ulhamra beše izgubljena u neizmerljivoj dubini. Snaga mladosti i osvajački duh uspravnih životinja vodili su Auna. Oko njega bežao je bezbrojni plen. Trebalo je samo da polegne u travu i da iznenadi egagra, aksisa ili sajgu. Ali on nije uludo ubijao životinje biljoždere, jer meso sporo raste, a čovek treba da jede svakoga dana: kad god je horda imala dovoljno hrane, Naoh, vođa Ulhamra, zabranjivao je lov.

Uostalom, novina etvari zadivljavala je drugove. Oni su iz potaje gledali gavijala, dugog dvanaest lakata, i njegovu dugačku njušku. Videli su ga kako pliva po reci, ili kako stoji u zasedi na nekom ostrvcetu ili među trskama reke. Driopitek je pokazivao u granju svoje crne ruke i svoj ljudski trup. Gauri su lutali u krdima, snažni kao oroksi, preteći rogovima koji su mogli da otvore grudi tigra i da smrve lava. Crni gajali pokazivali su svoj snažni stas i svoju ispupčenu grbu. Jedan gepard izgubio se naglo na savijutku čestara; čopor vukova, goneći veliku antilopu, prođe krišom i zlokobno, a crveni psi, sa nosom zabodenim u zemlju, pratili su neki trag ili su, dižući glavu, isprekidano zavijali. Ponekad, uplašen tapir uspravljao bi se u svom leglu i sklanjao se u isprepletano granje smokve-baniana.

Aun i Zur, na oprezu i raširenih nozdrva, čuvali su se od kobra i plašili se velikih zveri koje su spavale u svojim jazbinama ili među bambusima; samo jedan riđi panter pokaza se oko podne, u šupljini stene, sa vatreno zelenim očima uperenim u ljude.

Aun podiže budžu i uspravi svoj snažni stas, ali Zur, sećajući se sabljastoga tigra, zadrža ruku svoga druga:

– Sin Orokeov ne treba još da se bori!

Aun razumede misao Zurovu, pošto se sabljasti tigar pokazao opasnijim od lava. Ovaj riđi panter mogao je imati snagu tigra.

Naoh, Faum i Gun-Suvih-Kostiju učili su da treba biti mudar, koliko i hrabar: treba poznavati svoje neprijatelje. Ipak, Ulhamr ne spusti odmah svoju budžu; on uzviknu:

– Aun se ne boji pantera!

Kako se zver nije micala iz pećine, ljudi produžiše put.

Tražili su sklonište. U ovoj žarkoj zemlji, noću je moralo kipteti od mesoždera. Čak i pored vatre, mnoge opasnosti ugrožavale su nomade. Ulhamri su imali naviku i smisao za sklonište; umeli su da zaštite pećinu pomoću stena, grana i stabala; izgrađivali su skloništa pod vedrim nebom ili koristili ona koja su im pružale nadvijene stene.

Celoga dana drugovi nisu ništa našli i predveče se udaljiše od reke. Prve zvezde već su se pojavljivale kad se zaustaviše na jednoj uzvišici na kojoj su rasli samo retko šiblje i patuljasta trava. Zaklonjeni grebenom škriljca, oni namestiše vatru u polukrug. Svaki je morao da stražari po redu. Zato što je imao finiji sluh i osetljiviji njuh, i zato što je početak noći opasniji, Aun je stražario prvi.

Laki povetarac donosio je neprijatan zadah životinja i miris bilja koji godi. Čula mladog Ulhamra hvatala su najmanji šum, svetlucanje i izlive.

Najpre se iz potaje pokazaše šakali, nesigurni i puni ljupkosti. Vatra ih je privlačila i plašila. Ostajali su nepomični, a zatim se sa nežnim grebanjem stadoše približavati vatri. Njihove senke su se istezale iza njih, njihove sjajne oči punile su se crvenom svetlošću, njihove šiljate uši okretale su se u svim pravcima. Na najmanji pokret Auna svi bi odjednom počeli izmicati. Čim bi on zamahnuo rukom, svi bi oni pobjegli sa slabim kevtanjem.

Aun ih se nije bojao, čak i kad ih je bilo mnogo, ali njihov jak smrad mu je smetao, jer je slabije osećao zadah drugih zveri.

Da ne bi trošio oružje, on nakupi kamičke. Čim se prvi put bacio, šakali se razbegoše. Pojaviše se, međutim, crveni psi, koji bi usled brojnosti i gladi mogli postati opasni. Obletali su u većim grupama, naglo se zaustavljali ili jurili sa režanjem koje se prenosilo od jednog do drugog, kao da razgovaraju. Vatra ih zadrža kao ukopane. Radoznali kao šakali, njušili su miris pečenog mesa i zadah dva čoveka. Neko neodređeno preklinjanje mešalo se sa njihovom pohlepom.

Kad bi Aun bacio kamičke, prethodnica se povlačila i grupisala u obliku ugla. Preteće urlikanje rasprostiralo se u polumraku. Van domašaja, oni nisu popuštali: slali su izviđače, koji su podmuklo tražili prolaze. Otvori, koji su razdvajali krila vatre od grebena, činili su im se suviše tesnim. Ipak su tu ponovo dolazili i njušili sa dosadnom strpljivošću. Ponekad, pravili su se da napadaju, ili bi

jedna grupa odlazila i urlala iza stena u nadi da će u panici doći do mesa.

Malo-pomalo šakali se behu vratili, podmukliji, na odstojanju od crvenih pasa. Povukli su se ispred dvanaest vukova, koji se behu pojavili sa istoka, pa se rasturili da naprave prolaz hijenama. Ove su nepodnošljivo kaskale, sa grčevitim klackanjem svojih ukošenih leđa i s vremena na vreme cerekale se kao veštice.

Dva patuljasta slepa miša lepršala su svojim mekim krilima; iznad njih jedna ruseta, koja je imala razmer orla, lebdela je pod zvezdama; pored vatre treperilo je sijaset izbezumljenih noćnih leptirova; nemoseri su stvarali hučne stubove, ludi koleopteri padali su na užareno granje. Na jednoj smokvi moglo se videti kako vire dve bradate majmunske glave, dok je barska sova ječala na brežuljku, a ogroman buceros provlačio svoj ogromni kljun između perastog lišća palme.

Uznemirenost je opsedala Auna. Posmatrao je razjapljene vilice, oštre zube, sve te zenice koje su zbog vatre izgledale kao svetli alem-kamenovi.

Smrt je vrebala. Nakupilo se dovoljno snage da uništi pedeset ljudi. Crveni psi su imali snagu koju daje horda, vilice hijena vredele su koliko vilice tigra; vuci visoka rasta pokazivali su snažne vratove, čak i šakali sa svojim oštrim očnjacima mogli bi da raskomadaju Auna i Zura u vremenu koje je potrebno da jedna grančica sagori. Strah od vatre zadržavao je toliko izgladnelih životinja; lukavstvo je živelo u njima, ali ne i smelost, i što je koja bila hrabrija, to je stajala bliže vatri.

Sve životinje čekale su neki od onih događaja kojim se nagrađuje vrebanje i strpljenje; mržnja ih je poneki put podizala jedne protiv drugih. Kad bi vuci zaurlikali, šakali su se sklanjali u polumrak, ali su crveni psi svi zajedno otvarali svoje hitre čeljusti; svi su ustupali prvo mesto hijenama. One su slabo pretile ljudima, jer nisu volele da se izlažu, naviknute na žrtve nepomične ili slabe, te su stajale tu, zadržane samim mnoštvom drugih i tom neobičnom svetlošću, koja se podizala sa zemlje.

Najzad pristiže i jedan leopard. Aun probudi Zura. Zver čučnu ispred crvenih pasa. Njene žućkaste oči gledale su u plamen i u dvonožne prilike ljudi.

Ogorčen, Aun povika:

– Oroksov sin ubio je tri leoparda!

Životinja ispruži svoje šape sa kandžama, proteže vitko telo i zamauka. Bila je visoka rasta, snažnija od šarenih leoparda koje su poznavali Ulhamri. Koža joj je lako podrhtavala oko mišića. Ona bi bez muke mogla preskočiti vatru, a zatim se dohvatiti grebena gde su stajali ljudi. Uznemirena, trudila se da razabere kakva su to uspravna stvorenja. Zadah i trup podsećali su je na gibona, ali gibbon je manji i nema takvo držanje. Zbog svetlosti izgledali su veći od gaura; njihovi pokreti, pa micanje čudnih oblika na kraju njihovih udova izazivali su opreznost kod leoparda. On je uostalom bio sam, a oni su bili okrenuti licem.

Aun povika još jače; njegov glas je odjeknuo kao glas moćnog neprijatelja... Leopard puzeći pređe ulevo, pokoleba se pred prolazom koji je razdvajao ivicu vatre od grebena, pa se povuče s boka i iza leđa... Jedan kamen ga pogodi u glavu. On besno zamauka, ali odstupi. Preteći, saže se kao da hoće da skoči, poče da rije zemlju svojim kandžama i skrete ka reci. Jedan od šakala pošao je za njim; crveni psi i vuci počeše davati znake zamora, a hijene, šireći krug svoga kretanja, pojavljivale su se, s vremena na vreme, u treperavoj svetlosti...

Iznenada, čopori skretoše pažnju, sve nozdrve su njušile ka zapadu, šiljate uši se uspraviše. Kratko rikanje prekidalo je tišinu! Od njega ljudi na grebenu zadrhtaše. Zatim, gipko telo, poskakujući u mraku, izlete na punu svetlost. Crveni psi se behu sklonili neka strasna ukočenost prikovala je vukove i žarila njihove zenice, hijene su se kasom vraćale; dve mačke-cibetke maukale su u pomrčini.

Aun i Zur su poznavali tu riđu dlaku i te strašne zube...

Zver čučnu ispred vatre. Njen rast nije bio veći od leopardovog, a ipak beše manji od najveće hijene; ali neka tajanstvena sila, koju su odmah svi drugi osetili, izbijala je iz njenih pokreta i iz njenih krupnih očiju.

Međutim, Aun i Zur držali su svoje oružje u pripravnosti. Oroksov sin uzeo je harpun u desnu ruku, budža mu je stajala kod nogu; manje snažan Zur više je voleo džide. Obojica su verovali da je sabljasti tigar jači od običnog tigra i možda opasniji od one ogromne zverke od koje su se nekad spasli Naoh, Gav i Nam u zemlji

ljudoždera. Oni su već znali da sabljasti tigar jednim skokom može da preskoči dvadeset lakata, odstojanje veće nego što je bilo od njega do grebena. Ali ga je vatra zadržavala. Crvenkasti rep mlatarao je po zemlji; glas, koji grmi, odjekivao je s prekidima; mišići oba čoveka zatezali su se, kao granit...

Aun zamahnu harpunom i nanišani... Ali sabljasti tigar skoči ukoso i odloži bitku; Zur reče tihim glasom:

– Čim bude pogođena, riđa zver će skočiti uprkos vatri...

Iako je bio vešt kao Naoh, Aun nije mogao da na odstojanju od dvadeset lakata smrtno pogodi krupnu zver. On poslušao Zura i počeka.

Sabljasti tigar se nađe pred vatrom.

Prišao je toliko da je bio samo petnaest lakata od drugova.

Sad su ga bolje videli. Njegove grudi bile su pokrivene dlakom zatvorenije boje nego gornji deo trupa, zubi su sijali kao oniks. Kad bi okrenuo glavu ka neosvetljenom prostoru, oči su mu ličile na svetlost svitaca.

Dva ispupčenja stene sprečavala su ga da skoči, ali i ljudima su smetala da bace džidu ili harpun.

Trebalo mu je da priđe još za tri lakta. Upravo se spremao da to učini. Poslednji put posmatrao je protivnike, dok su se njegove grudi nadimale od sve većeg besa, jer je slutio hrabrost uspravnih životinja.

Odjednom, neka vika prođe kroz redove crvenih pasa; vuci se uskovitlaše, hijene se povukoše ka smokvi. Pod svetlošću zvezda, nazirala se ogromna masa koja se klackala. Ubrzo crvenkasta svetlost pokazala neko debelo lice, na čijem se kraju uzdizao rog duži nego u bivola. Koža je podsećala na koru staroga hrasta, rapavi trupci nosili su telo teško kao tela šest konja. Naduvena, kratkovidna i nezgrapna, uzbuđena nekim unutrašnjim besom, životinja je kasala. Sve se pred njom sklanjalo. Jedan vuk koji je u paničnom strahu naleteo na nosoroga bio je smrvljen kao bubica: Aun je znao da bi lav i pećinski medved doživeli istu sudbinu. Činilo se da ni sama vatra neće zadržati džina. Ona ga, međutim, zadrža. Divovsko telo počelo se tresti pred blistavim žarištem; sitne oči su se širile; rog je pretio prostoru...

Tada se sabljasti tigar pojavi pred nosorogom.

Toliko dugačak da je ličio na gmizavca, prsa priljubljenih uz tle, mesožder je besprekidno maukao. Neodređena uspomena koja je uznemirila debelokošca, brzo ustupi mesto besu. U stepi, u džungli, u dubini pustare, nikakav živ stvor se nije mogao odupreti njegovoj masi... Rog se ustremi na riđu životinju i teške noge opet jurnuše. To je bio vihor. Samo stena ili mamut mogli bi ga zadržati. Još dva lakta i sabljasti tigar bi odleteo u paramparčad ... Ali sabljasti tigar se izgubi...

Pre nego što je stigao da se okrene, džin se otkotrlja do smokve i riđa zver bila mu je na leđima. Ona promuklo zaurla, zari sve četiri kandže, i otpoče svoj posao. Arterija koju je poznavala i koju su poznavali njeni vekovni preci, nalazila se tu, pod naborom kože debljim od kore starih kedrova, tvrđim od lubova kornjače i neprodornim za očnjake tigra, lava ili džinovskog pećinskog lava. Samo njegovi dugi, oštri zubi mogli su tu napraviti sebi prolaz. Koža i meso se otvoriše, mlaz krvi šiknu za jedan lakat uvis; ogromna životinja pokušavala je da zbaci zver, i pošto u tome nije uspela, skotrlja se na zemlju.

Sabljasti tigar nije se dao prevariti. Sa mumlanjem punim naslade, on odskoči, ode ustranu prkoseći toj snazi koja je bila dvadeset puta veća od njegove. Nepogrešni nagon kazivao mu je da je život isticao sa toplom tečnošću i da treba samo čekati... Već se nosorog zanosio; crveni psi, hijene, šakali, mačke-cibetke sa pohlepnim kricima primicali su se protivnicima. Pobeđeni džin mogao je dati svima hrane za jedan dan: više no i jedna druga zver, sabljasti tigar je snabdevaao te horde badavadžija koje prate velike mesoždere.

Još jedan skok. Strašni rog se ustremi na neprijatelja; njuška penuša i promuklo mumla; očajanje drhti u nemoćnoj masi...

Zatim nastupa smrt; krv sve slabije teče; snaga se gubi u tajni minulih stvari; neodređeni strah od smrti iščezava u samoj smrti; nosorog se sruči kao stena. Sabljasti tigar, proširujući ranu koja je savladala čudovište, stade proždirati vrelo meso, dok su šakali lokali krv prosutu po zemlji, a crveni psi, hijene i vuci smerno čekali da se riđa zver zasiti.

4 – LJUDI I RIĐA ZVER

Posle pobeđe sabljastog tigra, Aun i Zur staviše opet granje na vatru. Zatim Aun leže, dok je njegov drug stražario. Opasnost se beše udaljila; onaj krug čeljusti koji je pretio ljudima, tiskao se sad oko nosoroga. Zur je mogao videti zvezde, koje su ranije dodirivale vrh abonosa, kako se spuštaju ka reci. Plašljiviji od Auna, osećao se neobično obuzet tajnama ove nove zemlje, u kojoj neka zver po rastu jedva veća od leoparda uništava ogromne debelokošce.

Pobednik je dugo ždrao! Zbog ćudi, ćefa ili zbog nasledene navike, cepao je kožu u svim pravcima, ne zadržavajući se više na jednom mestu. Najslabije životinje: šakali i cibetke dovlačili su se do napuštenih otvora. Sabljasti tigar nije na njih obraćao pažnju, ali je mumlao kad bi se crveni psi, vuci a naročito hijene suviše približavali.

Mesec, u svojoj poslednjoj četvrti, peo se na suprotnoj strani reke, kad je sabljasti tigar ostavio svoju žrtvu. Tada, navališe besni vuci, crveni psi i hijene. Reklo bi se da će se međusobno uništiti: očnjaci se pomoliše na nekoliko palaca jedni od drugih, užasno urlanje podiže se pod zvezdama... Ali primirje se napravi usred najveće buke; vuci se nađoše na ramenima i grudima, hijene sasvim otvoriše trbuh, crveni psi se okomiše na leđa i na butine. Poznavajući svoju sudbinu, šakali i cibetke se izgubiše.

Kratko vreme glava sabljastog tigra bila je okrenuta prema tome gmizanju njuški. Krv mu je curila niz usnu, koju je ravnodušno oblizivao; umor od proždiranja otežavao mu je vilice; kapci su mu se zatvarali. U jednom skoku on se rasani, učini nekoliko koraka ka vatri i ka toj uspravnoj životinji koja je dražila njegov nagon; zatim, pun poverenja u svoju nepobedivu snagu, opruži se po savani i zaspao.

Zur je motrio na njega s podozrenjem. Pitao se da li bi bilo bolje da iskoriste ovo spavanje i da pobegnu, ali verujući da će životinja, bez sumnje, dugo spavati, nije probudio Auna.

Mesec, sve manji ukoliko se više dizao iznad bregova, zasenjivao je svetlost zvezda; masa nosoroga postajala je sve manja pod rojem njuški; zora se primicala kad sin Ljudi-bez-Ramena dodirnu grudi Aunove.

– Nema više drva, reče on. Dok je njegov drug ustajao, plamen se ugasio ... Riđa životinja je zaspala. Aun i Zur treba da otputuju!

Veliki Ulhamr posmatrao je predeo. On opazi nepomičnog sabljastog tigra na dvesta lakata od logora. Snažna mržnja ga obuže. Setio se zveri koja riče pred plamenom, opet je video zube zarivene u kožu džinovskog biljoždera: čitav rod ljudski i oni od kojih ljudi žive bio je ugrožen od ove nepoznate životinje!

– Zar ne bi Aun mogao ubiti zver dok ona spava? upita on.

– Mogla bi se probuditi, odgovori drugi. Bolje je otići s one strane stene...

Sin Oroksov se kolebao. Snaga koja ga je gonila u boj dolazila je izdaleka: Faum i Naoh ne bi dopustili da ih jedna zver tolikoga rasta vreba i da budu njena žrtva.

– Naoh je ubio tigricu i surog medveda! reče muklo Ulhamr.

– Tigrica i suri medved bi pobjegli pred nosorogom!

Ovaj odgovor umiri ratnika. On namesti harpun, odbojnik, džide i uze u ruku budžu. Bacivši poslednji pogled na riđu zver, oni predoše greben i siđoše sa stene. Bili su sumorni, jer su malo spavali. Mislili su na hordu izgubljenu tamo daleko preko planina.

Dan je svitao, istok je bio bleđičast, glasovi mesoždera su umukli na rečnoj obali, lišće i trava bili su sasvim nepomični.

Jedan urlik prolomi tišinu. Aun i Zur se okretoše i spaziše sabljastog tigra. Nešto se desilo, ili je prosto osetio odlazak ljudi, te se probudio; nagon ga je vodio za tim stvorovima koji su uznemirili njegovu nesvesnu dušu.

– Trebalo je da Aun napadne riđu zver dok je spavala, reče Ulhamr, pripravlajući svoju ostvu.

Oštro kajanje pritiskivalo mu je grudi. Bah, oborene glave, uviđao je da je njegova mudrost bila kobna i gledao je Auna ponizno. Ali Aun nije osećao srdžbu; njegove velike grudi nadimale su se borbenim uznemirenjem, a Zur je bio kao deo njegove ličnosti. Oni su najpre stajali rame uz rame, sjedinjujući svoje snage. Zatim Aun ispusti ratnički krik:

– Oroksov sin i Zur proburaziće riđu zver i polomiće joj kosti!

Sabljasti tigar se nije žurio. Kad su uspravne životinje zastale, i on stade. Posmatrao ih je kako odvajaju odbojnice i džide i kako neobično istežu udove. Kao i ranije, razgovetni glasovi su ga čudili: on krete poprečnim putem koji ga nije približavao ljudima.

– Riđa životinja se plaši ljudi! zaurla Aun i razmahnu i ostvom i budžom.

Otešuto urlikanje mu odgovori, i sabljasti tigar učini dva ogromna skoka. Pre nego što je mogao skočiti treći put, odbojnici Auna i Zura se zakovitlaše. Pogođena džidom u trup i u teme, zver besno navali na ljude. Sin Oroksov poteže džidu koja joj se zari u slabine; Zurovo oružje ovrznu tvrdu lobanju. Zver je bila pred njima.

Jednim udarcem ona sruši Zura i zari mu zube u grudi. Aun napade budžom. Jezgro hrastovo udari vodoravno, ali ne pogodi ništa: sabljasti tigar beše se povukao ... Ulhamr i životinja nađoše se lice u lice. On izbeže prvi napad skokom ukoso, drugi odbi udarcem koji skliznu niz rame zveri. Gromovita masa ga sruši, ali se i sama preturi usled zaleta. Čovek se obrte na jednom kolenu u času kada je sabljasti tigar opet hteo da napadne. Dok se iznemogli Zur bacio sekirom, Aun raspali obema rukama budžom. Debela glava odjeknu, zver se stade obrtati kao da je oslepela. Novi udarac joj umrtvi zatiljak. Zatim joj Aun polomi rebra, prebi šape, smrvi vilice. Dugo još drhtali su mišići; ogoljeno srce je podrhtavalo; trebalo je još dva udarca džidom da bi se samrtni ropac svršio. Zur je promuklim i slabim glasom jecao:

– Aun je ubio riđu zver... Aun je jači nego Faum... Aun je jak kao Naoh, koji je oteo vatru od ljudoždera!

Ulhamra su opijale reči njegovoga druga; ponos mu je širio nozdrve; tuga, koja je pritiskivala njegove kosti kad je po noći bežao, beše iščilela; njegovo biće pobeđnički se ushićivalo zbog doživljaja i, okrenut ka rumenilu zore, on je strasno zavoleo nepoznatu zemlju.

Zur promrmlja još:

– Sin Oroksov biće poglavica među ljudima.

Zatim jauknu; njegovo lice dobi boju ilovače i on se onesvesti. Tada se Aun, videći da krv teče iz grudi ranjenika, zbuni kao da je video svoju sopstvenu krv, a nepomično lice ga uplaši. Neko strašno i blago osećanje strujalo je kroz njegovo meso. Vreme koje su proživeli zajedno oživljavalo je u nejasnim slikama; on je opet video šume, pustare, čestare, močvare i reke, gde su se zajedno borili, gde je jedan za drugoga bio živo oružje...

Međutim Aun, nakupivši lišća i trave, mrvio ih je kamenom i lepio na rane svoga druga. Očni kapci Zurovi se podigoše. On se prvo začudi

što tu leži, obazre se oko sebe ne bi di video vatru, zatim se priseti i ponovi reči koje je izrekao pre nego što se onesvestio:

– Aun će biti poglavica među ljudima! I, osećajući svoju slabost, on jeknu:

– Riđa zver probila je grudi Zurove ...

Aun je i dalje previjao prijateljeve rane, dok se ogromno sunce uzdizalo iza reke. Noćne zveri behu iščezle. Pavijani su se uzmuvali po granju; beloglavi gavrani kružili su nad kosturom nosoroga; dva kraguja letela su na povetarcu, a biljožderi su stajali puni snage. Vreme opasnosti beše prošlo za Vaha i za Ulhamra; veliki rušoci spavali su u svojim jazbinama ili u džungli.

Ali i dan može biti neprijatelj, kad je svetlost jarka i kad toplota prži zemlju. Trebalo je preneti Zura u hlad. Kao i svi Ulhamri, i Aun je nagonski osećao pećinu: on pretraži prostor u nadi da otkrije stene, ali je video samo stepu, čestar, nekoliko palminjaka, gomile smokava, grupice abonosa ili bambusa.

Tada, pošto je utvrdio lišće i travu na grudi svoga druga, on ga natovari na leđa i pođe na put. Kretanje je bilo teško, jer je trebalo nositi i oružje. Ali Aun beše nasledio snagu Fauma, Naoha i Velusa. Dugo je išao, savlađujući umor. Često je spuštao Zura u hlad i, ne gubeći ga iz vida, peo se na neku uzvišicu ili na neku stenu da ispita predeo.

Jutro je prolazilo; toplota postade nenasnosna; a on još ne beše otkrio planinski venac.

– Zur je žedan, reče Čovek-bez-Ramena, koji se tresao od groznice.

Oroksov sin se uputi ka reci. U taj vreli čas, video se samo poneki gavijal opružen svojim krljuštavim telom na jednom ostrvu, ili neki hipopotam koji se za čas pojavljivao na površini žućkastih talasa.

Reka je do kraja prostora valjala svoju plodonosnu vodu, iz koje su se rađale hiljadugodišnje šume, bujne biljke i bezbrojne životinje: Majka života, reka, je imala njegovo neumolno kretanje; kotrljala je bezbrojne talase, brzake i vodopade.

Aun zahvati vode šakama i napoji ranjenika. Zatim upita zabrinuto.

– Je li teško Zuru?

– Zur je vrlo slab! Zur bi hteo da spava!

Snažna Aunova ruka spusti se blago na glavu druga:

– Aun će napraviti zaklon.

U šumi, Ulhamri su umeli da se štite preplitanjem grana. Aun počeo tražiti lijanu, koje je sekao sekirom; zatim, pošto je izabrao tri palme, koje su rasle na jednom brežuljku, on napravi zareze i obavi od jednog do drugog stabla savitljive stabljike. Tako je načinio trouglasti ograđeni prostor, čiji su isprepleteni zidovi davali savitljiv ali čvrst otpor. Oroksov sin je radio neumorno i senke su već bile duge, kada je stao da se odmori. Trebalo je pokriti zaklon lijanama dovoljno debelim da izdrže težinu zveri, dok joj oni ne probiju trbuh ili dok joj ne probodu srce vrhom džide.

Groznica nije napuštala Zura, i zelenkasta svetlost prelazila mu je preko zenica. S vremena na vreme padao je u dubok san, trzao se iz sna govoreći nerazumljive reči. Ipak, posmatrajući rad Aunov, davao mu je savete, jer su Ljudi-bez-Ramena bili veštiji od Ulhamra i svih drugih ljudi.

Pre nego što je opet počeo sa radom, Aun je pojeo meso koje je uoči toga dana ispekao. Zatim poveza debele lijanu koje su sačinjavale krov skloništa i odvoji dve debele grane koje je trebalo da služe kao vrata na ulazu i izlazu.

Sunce se približavalo vrhu najviših abonosu, kad se ljudi skloniše u svoju kolibu. Koliba se nalazila na najvišoj tački u celoj okolini. Kroz otvore se lepo videla reka, udaljena jedno trista lakata. To je bio čas oživljavanja. Grozni hipopotami izlazili su iz svojih podvodnih pašnjaka na ostrva. Razvučeno stado gaura pilo je vodu na drugoj obali. Videlo se kako između dva talasa plovi platanist sa šiljastom njuškom. Iz trstika izlete krokodil sa dva roščića i zatvori svoje vilice nad tankim vratom jedne čikare: divlja životinja umirala je u strašnim čeljustima koje su joj postepeno komadale glavu. Rezusi su se uplašeno uzmuvali po granju, sa svojim ljudskim trupovima, dok su fazani smaragdne, safirne i zlatne boje sletali do trstika i dok je snežni roj čaplji podrhtavao na rascvetanim ostrvcima. Ponekad, obuzeta strahom, rulja velikih antilopa i aksisa bežala je pred čoporom crvenih pasa ili pred parom geparda. Zatim se pojaviše konji, izbezumljena pogleda, nemirni i razdragani od životne snage, kojima su iz predostrožnosti bili zategnuti svi mišići. Oni su se u hodu naglo propinjali, usled čega se ceo čopor talasao. Čuljili su

nervozne uši u kojima je svaki šum izazivao strah. Jedan niz gajala kretao se ozbiljno pored bambusovog luga.

Iznenada, ogroman potres i grčeviti skokovi: pet lavova izlazilo je ka reci.

Sve opuste. Zbog zveri sa snažnim grudima svi biljožderi skloniše se na kraj prostora. Samo krokodil, koji je otkinuo glavu svoje žrtve, nije pobjegao. Ne bi se moglo reći da li je osetio opasnost. Njegovo telo sa grubim krljuštima, dugo dvanaest lakata, debelo kao topola, sa staklastim očima i glupom glavom, ličilo je istovremeno na strašnu zver i na mineral. Međutim, gonjen nekim neodređenim nagonom, on uperi svoju njušku ka pridošlicama... Zatim se malo kao pokolebao i hvatajući svoju žrtvu svim zubima, utonu među lotose.

Dva lava su imala grivu. To su bili zdepasti mužjaci, čije su se glave uzdizale kao stene od škrljca, i koji su, prileni kad se odmaraju, mogli u lovu da skoče po dvadeset lakata. Nešto niže rastom, vitkije i duže, lavice su izgledale podmuklije. Svi su imali krupne žućkaste oči koje su gledale pravo kao ljudske oči. Posmatrali su kako u daljini beže divna stada. Isto očajanje nadimalo je njihove grudi, te se zaustaviše da bi režali i urlicali. Užasni glas mužjaka prekrivao je površinu reke, te su drhtali čak i platanisti. Prepast se širila među palmike, trstike i smokvike do prilaza reci i do rtova, čak do ušća potoka u reku.

Majmuni su se ludački cerekali u granju.

Kada su iskalili svoj bes, mesožderi opet kretoše. Mužjaci su udisali laki povetarac; nemirnije, lavice su njuškale po zemlji. Jedna od njih oseti ljude. Ona se puzeći primače kolibi, poluskrivenoj travom; druge dve ženke kretoše za njom, dok su lavovi zaostali.

Aun je posmatrao zveri koje pridolaze.

Svaka je bila pet puta jača od čoveka. Njihove kandže bile su oštrije od džida, njihovi zubi opasniji od harpuna. On oseti slabost i strah od toga što je sam, zažali što je napustio ravniciu u kojoj su njegovi bližnji imali nadmoćnost broja.

Zur podiže glavu; u njegovim ranjenim grudima strah se mešao sa bolom i tugom što ne može da se bori.

Prva lavica se sasvim primače. Kako je slabo videla neobične životinje zaklonjene lijanama, ona podozrivo obiđe oko ograde.

Zato što mu je bila tako blizu, sin Oroksov nije se više plašio. Krv ratnika koji znaju da umiru pod kandžama, boreći se do poslednjeg daha, uzburkano je tekla njihovim žilama; njegove se zenice zažariše, kao u lavica, i potežući sekiru on kliknu poziv na megdan čoveka snažnih grudi.

– Aun će prosuti creva lavova! Ali Zur mu primeta:

– Neka sin Oroksov bude pametan. Kad im krv poteče, lavovi se više ne plaše smrti... Treba udariti po njušci, puštajući ratnički krik.

Aun je priznao mudrost Vaha, već i od mudrosti Guna-Suvih-Kostiju. Lukavstvo smanji žar njegovih zenica...

Nepomična lavica sada se trudila da jasno vidi biće koje je ispuštalo taj preteći glas. Jedan od lavova zaurlika, zatim i drugi; Aun odgovori snažno; sve zveri opkoliše gnezdo od lijana. Bili su svesni dvostruke snage svojih udova i svoga broja. Međutim, nisu napali odmah, jer ih je plen izazivao, ali je ostajao prikriiven.

Jedna lavica, najmlađa, pokuša prva da sruši prepreku. Ona priđe sasvim, onjuši i udari kandžama. Lijana popusti, ali se ne slomi. U isto vreme tupi udarac harpuna raspali snažno životinju po njušci. Ona odskoči unatrag, urlajući od besa i bola. Njeni drugovi su je posmatrali sa zabrinutim iznenađenjem. Nastade mali prekid. Svi lavovi stajali su nepomično. Izgledalo je da više ne misle na ljude. Zatim jedan mužjak zaurla, podiže se strašnim skokom i riđa masa pade na krov od lijana, koji se pognu.

Aun se bio sagnuo. On pričekava da mu njuška bude zgodno okrenuta, pa tripud raspali po nozdrvama. Izbezumljena od bola i kao oslepljena, zver se kotrljala nasumce. Najzad pade sa krova na stepu i udalji se puzeći. Sin Oroksov je pretio:

– Ako lav opet skoči na glavu ljudi, Aun će mu iskopati oči.

Ali lavovi stadoše zamišljeni. I oni koji nisu napadali, povukoše se, kao i napadači. Sakrivene životinje izgledale su im zagonetne i sasvim opasne. Ni po načinu na koji se bore, ni po glasu, one nisu podsećale na žrtve koje lavovi sačekuju u zasedama ili napadaju na pojilu. Udarci koje zadaju bili su im nepoznati i neobično bolni. Lavovi su se plašili da priđu kolibi; Ali zbog snažne žeđi za osvetom ostajali su u zasedi. Šćućureni u visokoj travi ili pod krošnjom kakve smokve, čekali su sa svojim bezbrižnim strpljenjem. S vremena na

vreme po jedan bi odlazio na reku da pije; već su, se biljožderi pojavljivali na velikoj daljini.

Ptica je bilo sijaset. Videli su se ibisi kako iromiču pored rečnog zaliva sa svojim bleđim telom i crnim glavama, kako marabui smešno poigravaju na ostrvima, kako se kormorani naglo zagnjuruju, jato grogotovica promiče, roj ždralova bučno proleće iznad mnoštva gavranova sa belom glavom, dok su papagaji sakriveni u palmama očajno kreštali...

Postepeno, sa zapada se čula sve glasnija buka. Jedan lav ispruži glavu da oslušne, zatim se jedna lavica podiže drščući. Svi zaurlaše, gromoviti glas mužjaka prolomi se po okolini...

Sad i Aun stade prisluškivati. Činilo mu se da čuje dolazak nekoga stada, ali je još uvek bodro motrio na mesoždere.

Njihova uznemirenost bivala je sve veća. Oni se skupiše oko kolibe i svi odjednom naleteše. Glas Aunov ih zadrža; oni koji su dobili po njušci odstupiše. Neki odjek se uzdizao iz dubine zemlje.

Tada se Oroksov sin seti da to neko veliko stado dolazi ka reci. On pomisli na orokse koji su pasli u ravnica sa one strane planine, pa na mamute sa kojima je Naoh sklopio prijateljstvo u zemlji ljudoždera. Rika slonova se prolomi.

– To su mamuti, potvrdi Aun.

Uprkos groznice koja ga je tresla, Zur načulji uši.

– Da, to su mamuti! ponovi on, ali sa manje sigurnosti.

Lavovi se behu uspravili. Začas se njihove glomazne glave okretoše ka zapadu, zatim se laganim koracima uputiše niz reku; njihova zverska tela izgubiše se u čestaru.

Aun se nije bojava mamuta. Oni ne ubijaju ni ljude, ni biljoždere, čak ni vukove, ni leoparda. Treba stajati nepomično kad oni prolaze i ćutati. Ali, zar se oni neće naljutiti na ljude skrivene u ovom skloništu od lijana? Samo jednim udarcem kolosi bi polomili ogradu; jednim pokretom uništiti bi sina Oroksova.

– Treba li Aun i Zur da napuste pećinu od lijana? upita Ulhamr.

– Da, odgovori Čovek-bez-Ramena.

Tada Aun skloni lijana nameštene na izlazu, puzeći izađe u dolinu i pomože Zuru da ide za njim. Drveće poče krckati. Već su se mogli videti glomazni oblici sivkaste boje. Surla se ukazaše na glavama sličnim stenama. Stado je išlo svrstano u tri skupine. Na čelu je bilo

šest ogromnih mužjaka. Pod njima se ugibala zemlja, kane su se lomile, zastor od smokava se rasklanjao. Koža im je bila kao kora u starih kedrova, ogromne noge velike kao telo Aunovo, a trup kao u deset oroksa.

Ulhamr reče:

– Oni nemaju grive, zubi su im skoro pravi, i veći su od najvećih mamuta.

– To nisu mamuti! odvrati Čovek-bez-Ramena... To su pramamuti!

Ljudi-bez-Ramena, poznajući svoju sopstvenu slabost, verovali su u nadmoćniju snagu predaka.

Još više nego pred lavovima, Aun uvide svoju sićušnost. Osećao se tako nemoćan, kao ibis pred krokodilima. Gordost, koja je u njemu tinjala, iščeznu; nepomičan, pošutih ramena pred svojim ranjenim drugom, on je čekao.

Prethodnica se beše približila. Šest predvodilaca išlo je ka skloništu; njihove smeđe oči neprestano su posmatrale Auna: ali mamuti nisu ispoljavali nikakvo nepoverenje, možda su poznavali uspravnu životinju...

Smrt ili život, odsudni trenutak se primicao. Ako vođe ne skrenu, trebalo je još desetak koračaja, pa da ljudi budu smrvljeni kao klupčari i da se ograda od lijana skljoka. Aun je ukočeno posmatrao najmoćnijeg mužjaka. Visok petnaest lakata, samo njegova surla ugušila bi bivola tako lako kao što bi piton udavio aksisa.

On stade pred ljudima. Zato što je davao korak ostalima, sve ostale vođe stadoše i cela vojska džinova razvi se u široki ustalasani polukrug. Sa budžom pred nogama, pognute glave, Aun se pomiri sa sudbinom...

Najzad, glavni vođa huknu i uputi se desno od ograde.

Svi kretoše za njim. Svaki pramamut se odvoji malo ustranu, jer su to i vodiči činili, ali nijedan, čak ni najmlađi, ne dirnu ni ljude ni sklonište. Duto se zemlja tresla. Trava se pretvorila u zelenu kašu, trske i lotosi propadali su pod pritiskom prethodnice; hipopotami pobegoše; jedan gavijal, dug dvadeset lakata, bio je odbačen kao žaba; a na jednom brežuljku moglo se videti kako pet lavova dižu ka rumenom suncu svoje njuške i urliču.

Ubrzo celo stado zagazi u reku. Talasi se odbiše, surle su uvlačile vodu i izbacivale je prskajući. Zatim se te pokretne stene zagnjuriše:

ogromne lobanje i snažna leđa kao džinovski blokovi stena naneseni s planina sa glečerima, bujicama i lavinama.

– Naoh je sklopio prijateljstvo sa mamutima, promrmlja Aun. Zar ne bi sin Oroksov mogao sklopiti prijateljstvo sa pramamutima?

Dan je umirao; lavovi se izgubiše sa brežuljka, teški gauri i laki aksisi hitali su svojim noćnim skloništima. Zatim sunce dodirnu brda s druge strane reke; mesožderi su se budili u svojim jazbinama; Aun uđe u kolibu od lijana i uvede Čoveka-bez-Ramena.

5 – DŽINOVSKI LAV

Tri dana protekoše: lavovi se više nisu pojavljivali i praslonoivi se behu izgubili niz reku. Pod strašnim suncem i noćnim isparenjima, brojne trave i izgaženo šiblje obnavljali su svoje zeleno tkivo. Neiscrpni život, jači od gladi biljoždera, izbijao je iz crnice i rascvetavao se nad vodom rečnih zatona. Plena je bilo u takvom izobilju, da je bilo dovoljno da Aun baci džidu ili potegne harpun, pa da osigura hranu. Ali, Naoh je živeo u njemu. On mu je zabranjivao da ubija više nego što je bilo potrebno truhu čoveka.

Drhtanje i buncanje njegova druga dugo je zabrinjavalo Auna. Ali, rane su se zatvarale i modri sjaj gubio se iz očiju bolesnikovih. Četvrtog dana bili su radosni. Hlad lijana i palmi davao je blagu svežinu. Sedeći u zaklonu, Ulhamr i Čovek-bez-Ramena uživali su u silnom odmoru i u slasti izobilja. Obilje životinja ih je radovalo kao znak da neće znati za glad, i još zato što je uživanje posmatrati silinu sveta. Zagasitocrvene čaplje padale su na rašak, dve crne rode podigoše se na drugoj obali, jedan marabu skakutao je na čudan i neskladan način, a videlo se i kako vise kraci jednog jata ždralova žučkaste glave, dok su sarcidiorni sa debelim krestama i ibisi krmesne boje tražili sreću u lotosima.

Jedan piton koji se izmigoljio iz blata opruži na obali svoje glatko telo, debelo kao telo čoveka, a pet puta duže. Nomadi su posmatrali s odvratnošću tu sumnjivu zverku koju Ulhamri nisu poznavali. Iako je mogla da razvije brzinu divljeg vepra, ona se teško kretala, nasumce, još nerasanjena i sposobnija za kretanje po noći nego po danu.

Aun i Zur behu se povukli u kolibu od lijana. Nikakva uspomena im nije dopuštala da ocene snagu gmizavca, ni da li njegovi zubi sadrže otrov kao otrov zmija na koje su nailazili u zapadnim zemljama. Mogao je biti snažan kao tigrovi, a otrovan kao šarke.

Malo-pomalo, primicao se skloništu. Aun, držeći spremne budžu i džidu, nije ni pomišljao da pusti svoj ratnički krik. U krupnim zverima osećao je život sličan svome, ali ovo dugačko telo, ljigavo i bez udova, ova mala glava i ove nepomične oči, bile su mu čudnije nego larve ili crvi.

Kad se približio skloništu, piton se ustremi i otvori čeljusti sa pravim vilicama.

– Treba li sad raspaliti? upita sin Oroksov.

Zur se predomišljao; Ljudi-bez-Ramena su ubijali zmije u svojoj zemlji mrveći im lobanje, ali šta su bile tamošnje zmije prema ovom ogromnom čudovištu?

– Zur ne zna! reče on. On ne bi udario pre nego što životinja napadne na kolibu.

Glava dodirnu lijane i pokuša da se uvuče kroz jedan otvor.

Aun obode vilice oštrim vrhom džide. Piton odskoči dugo šišteći, stade se vrtoglavo previjati, i vrati se ka reci. U tom času mlada sajga prolazila je preko ravnice. Bilo da je osetio, bilo da je postupio po svojoj urođenoj ravnodušnosti, piton se ukoči. Sajga uspravi svoju grbavu glavu; zadah ljudi je uplaši i ona pobeže od kolibe. Tek je tada spazila pitona: obuzeta drhtavicom, sa očima uperenim u gladne oči zmije, sajga stade kao ukopana. Sve se desilo u tren oka. Već je sajga stala bežati, ali dugačko meko telo se baci brzinom pantera. Sajga se spotače na kamen, posrnu i pade oborena napadom gmizavca. Opet se podiže, pre nego što je bila obavijena, i poče nasumice bežati, te zađe u jedan zaton, gde joj ljigava životinja prepreči put.

Sajga je drhteći posmatrala predeo. Život je bio tu, život bilja, život kroz koji se tako veselo provlačilo njeno vitko telo... Dva srećna skoka i bila bi spasena. Ona pokuša da se probije između reke i zmijurine, zatim, u očajanju, zaletе se u nameri da preskoči prepreku. Jedan snažan udarac je mlatnu, rep pitona se obavi oko njenog trupa koji je dahtao, i biljožder, osećajući da smrt dolazi, stade samrtnički vrećati...

Još jedan časak, ljupko stvorenje se otimalo od dugačkih ledenih mišića, zatim mesto vrećanja nastupi ropac. Glava klonu, usta se otvoriše, jezik izlete i pobeđeni ispusti svoj dah.

Ovaj prizor probudi u Auna neobičnu mržnju. Leopard, vuci, sabljasti tigar, mogli su da ubijaju sajgu, a da se Ulhamr ne uzbuđuje, ali pobeda ove hladne životinje vređala je ljude. U dva maha ratnik se saže da iziđe iz skloništa; Zur ga zadrža.

– Sin Oroksov ima mesa u izobilju. Šta će biti od nas ako i on bude ranjen.

Aun popusti. Njegov sopstveni bes bio mu je neshvatljiv.

Tištao ga je kao vrelina rane. A šta je znao o snazi zmijurine? Jedan udarac njenoga repa oborio je sajgu, a sigurno bi srušio i čoveka.

Međutim, ostajao je sumoran i koliba od lijana postade mu nesnosna:

– Aun i Zur ne mogu živeti ovde, reče on, kad je piton odvukao svoju žrtvu iza trščara. Ulhamrima je potrebna pećina...

– Zur će se uskoro pridići!

DRUGI DEO

1 – SAVEZ SA DŽINOVSKIM LAVOM

Još dva dana protekoše. Zur je bio iscrpljen, ali se mogao držati. Njegova mlada krv lečila je rane brzo. Aun je u međuvremenu napuštao kolibu na duže vreme i ispitivao reku nizvodno. Iako je bio prevalio put od petnaest hiljada lakata, nije našao ni jedno sklonište. Ovde-onda stene su se uzdizale blizu obale, ali pukotine su bile suviše uzane da bi mogle zakloniti ljude ili čak crvene pse. Zur je mislio da iskopaju jamu, kao što čine Ljudi-bez-Ramena, ali bi to bio spor posao, a i Ulhamri su nerado živeli u takvim jazbinama. Stoga se Zur zadovolji time da pojača kolibu od lijana. Veštiji graditelj od Auna, on je načini tako da zveri nisu mogle da prodru u nju; ipak, predak slonova, nosorog, hipopotam, krdo velikih biljoždera mogli bi je oboriti; štaviše, ona je privlačila lualice džungle i čestara.

Mnogo dana je još umrlo. Približavao se kraj proleća. Užasna vrućina pritiskivala je reku. Grozničava isparenja uzdizala su se pod zvezdama i pokrivala prostor još dugo posle zore.

Jednog jutra, Zur oseti da mu je snaga dovoljna da mogu nastaviti put. On reče svom drugu, koji je sa nestrpljenjem posmatrao kako se bilje neodoljivom snagom množi oko skloništa:

– Sin zemlje može da krene sa Aunom.

Ulhamr se podiže veselo: ranjenik je bio kao lijana obavijen oko njegovog tela, otežavajući mu svaki pokret.

Izmaglica se još povlačila nad vodom. Mladi hipopotami groktali su igrajući se pored obale; ptice su brzo preletale; Aun i Zur se uputiše nizvodno. Čim se sunce stalo peti oni su tražili hlad. Trebalo je paziti da se ne nagazi na zmije, koje se na toploti bude, i osetiti smrad zveri mesoždera koja spava u hladu. Usred dana oni se odmoriše pod terebentom. Imali su sušenog mesa, korenja i pečuraka, koje su ispekli na vatri od grančica. Miris pečenog mesa razveseli Auna: halapljivo je gutao, s prijatnom žurbom mladih vukova, dok se Zur zadržavao oko raspoznavanja mirisa. Neodoljiva tromost umrtvljavala je sva bića. Čuo se samo otegnuti šum vode i zujanje

insekata; rat je bio obustavljen; oba čoveka su se podavala milini što žive, snazi svoje mladosti, opojnosti slika koje su lebdele pred njihovim očima kao rascvetani rašak na reci.

Još slab, Zur zaspa, dok je Oroksov sin bdeo: njegovo bdenje ličilo je na san, jedva održavano iskrama nagona, ali su čula bila otvorena za sve promene u toj sredini.

Ponovo su krenuli kad su senke počele da stvaraju ostrva na ravnici. Zaustavili su se tek predveče. Sutradan, i sledećih dana, istrajno su išli napred. Morali su da prođu kroz džunglu, da obiđu močvare, da preplivaju reku, da lutaju po čestaru.

Slabosti Zurove beše nestalo; on je strpljivo pratio druga širokih pleća. Njihovo prijateljstvo bilo je duboko! Nikad među njima nije bilo razloga za ljutnju ili za neraspoloženje: svaki je kod drugoga nalazio ono što mu je samom nedostajalo. Snaga Aunova izazivala je kod Zura osećaj sigurnosti i divljenja; Aun je voleo lukavstvo Zurovo i tajne koje je nasledio od Ljudi-bez-Ramena.

Ujutro devetoga dana stene se pojavile skoro na samoj obali reke. Činile su venac koji se protezao na više od hiljadu koračaja i koji je bio prekinut dvema pukotinama. Najviše stene uzdizale su se na trista lakata i produžavale se unazad do ivice džungle. U napuklinama su se sklanjali orlovi i sokoli.

Kad je to sagledao, Oroksov sin radosno kriknu, jer od svojih predaka beše nasledio ljubav prema stenama, osobito kad su pored reke. Zur, manje uzbuđen, posmatrao je predeo. Oni nađoše nekoliko nadvijenih stena pod kojima se horda sklanjala u nedostatku pećina. Ali zaklon koji je dobar za družinu, strašnu po svojoj brojnosti, nije dobar za dva ratnika.

Zato su stalno zastajkivali i posmatrali bazaltne zidove, znajući da iza najduže pukotine može da se krije prostrana pećina.

Najzad, oštro oko Aunovo otkri jednu pukotinu u visini čoveka, široku kao dve ruke u ramenu, ali koja je bila sve šira što se više podizala. Trebalo se, da bi se dospelo do nje, ispeti na jedno vodoravno ispupčenje, zatim uspuzati do ravne površine na kojoj su tri čoveka mogla stajati uspravno.

Ratnici se lako uspeše do ispupčenja, ali da bi stigli do ravne površine, trebalo je da se Aun uspane na ramena Zurova. Zatim se Ulhamr uvuče u pukotinu, ali ne pravo, već nasatice; u dužini od pet

lakata morao se povlačiti nauznak... Prolaz je bivao sve širi. Nomad se nađe u niskoj i prostranoj pećini. On je obide polagano, dok ga jedno ulegnuće ne zadrži. Vrlo kos nagib tonuo je u pomrčinu. Pre nego bi nastavio pretraživanje, htjede Aun da podigne Zura do ravne ploče. On iziđe nauznak kao što je ušao, i reče:

– Pećina je velika; ima možda dva izlaza, Aun joj još nije video kraj

...

I, saginjući se, ispruži harpun. Zur uspe da se uhvati za kraj harpuna i tako se podiže uz stenu. Njegove noge nalazile su neravnine koje su olakšale njegov napor i napor njegova druga. Ukoliko se on više peo, Aun se uspravljao i povlačio ka pukotini.

Kad se i Zur obrete na ravnoj ploči, Ulhamr ga uvede u pećinu i povuče ka nagibu. Sve gušći mrak usporavao je njihov napor. Smrad neke zveri ih je uznemiravao. Taman su mislili da se vrate, kad ugledaše sjaj neke svetlosti u dnu.

– Ima još jedan izlaz! promrmlja Zur.

Aun srdito zatrese glavom, ali ne zastade. Uostalom, nagib je bivao sve blaži; svetlost, iako slaba, bila je sve jača. Probijala se kroz jednu narezanu pukotinu, vrlo dugačku i odveć uzanu, da bi se dva čoveka mogla provući... Nekoliko slepih miševa zaleprša i kreštavo zakrišta.

– Aun i Zur su gospodari pećine! zagrme sin Oroksov.

Zur beše zavukao glavu u pukotinu; jedan urlik odjeknu, i u širokom udubljenju uspravi se neka ogromna zver. Ne bi se moglo reći da li je više ličila na tigra ili na lava. Imala je crnu grivu, grudi su joj bile razvijene kao grudi gaura; dugačka, okretna, a ipak zdepasta, ona je nadmašivala rastom i debljinom mišića sve mesoždere. Njene ogromne oči bacale su, već prema treperenju polumraka, žućkast ili zelenkast plamen.

– To je pećinski lav! prošaputa Zur.

Zver, uspravljena pored pukotine, poče se udarati dlakavim repom po slabinama.

I Aun je gledao u nju, te reče:

– To je tigar iz zemlje Kzama!

On zgrabi svoj harpun i spremi se da ga hitne kroz pukotinu, otvarajući usta da pusti svoj ratnički krik.

Zur zadrži podignutu ruku:

– Aun ne može dovoljno snažno da udari kroz pukotinu, da bi mogao da ubije pećinskog lava. Čak, teško da će ga i pogoditi.

Pritom je pokazivao ispupčenja koja bi skrenula ili zadržala oružje u letu. Ulhamr je shvatio opasnost od beskorisnog izazivanja zveri. Ona bi mogla izići iz skloništa i poći tragom napadača. Međutim, već se bila umirivala. Moglo se pogoditi da te noći neće ići u lov. Obilni ostaci divljeg magarca još su krvarili na zemlji pokrivenoj kosturima.

– Možda će Aun i Zur moći da joj naprave klopku, promrmlja Vah.

Još kratko vreme čuo se dah zveri, a zatim se ona bezbrižno opruži u svojoj kosturnici. Zato što nije znala za strah, njen bes se brzo stišao. Nijedna zver, izuzev pobesnelog nosoroga, nije bila dovoljno hrabra da je napadne. Predak slonova nije se plašio, ali je nije ni napadao; vođe gaura, gajala i bivola, koji su branili svoja stada od tigra ili lava, plašili su se. Njena snaga bila je veća od snage svih mesoždera.

Bića koja je pećinski lav osećao iza bazaltnog zida podsećala su ga na zadah nosatih majmuna, gibona, rezusa, kržljavih stvorova koje je mrvio jednim udarcem kandže.

Aun i Zur popeše se u vrh pećine. Iako nije bilo neposredne opasnosti, te opreznost nije bila potrebna, blizina zveri ih je uznemiravala. Istina, ona je živela na drugoj strani stena i bez sumnje da toga dana nije nameravala da ide u lov, ali neki događaj mogao je navesti na njih. Tako je ovo sklonište, toliko sigurno i dostupno samo ljudima, slepim miševima i pticama, postajalo nesigurno.

Oni ipak odlučiše da ga ne napuste pre nego što bi pronašli drugo sklonište.

Sin Oroksov je govorio:

– Aun i Zur izići će tek kad tigar Kzama bude zaspao u svojoj jazbini.

– Pećinski lav je suviše težak da bi mogao da se puže uz drvo, dodade Zur... Ima svuda lišća u kojem bi se mogli sakriti.

Nisu se bojali da bi mogli biti iznenađeni za vreme lova. Njuh Aunov bio je dobar kao u šakala, lukavstvo Zurovo nije se moglo nikad uspavati.

Više dana provodili su život mirno. Zur se snabdevao korenjem i pečurkama, vođen instinktom svoje rase; Aun je radije donosio mesa

i drva za vatru. Palili su je na ploči pred pećinom. Ona je noću bacala crvenkastu svetlost koja je iznenađivala lutalice u dolini, vampire, sovuljage i orlove sa stenovitog venca.

Hrane je bilo u izobilju: ljudi su radosno jeli, zaštićeni od onih koji su ih dole vrebali, prezirući grabljivice koje su kružile nad njihovim glavama.

Zur je silazš svakodnevno, više puta, da osmotri jazbinu. Velika zver nije više ispoljavala srdžbu, čak ni nestrpljenje.

Navikavala se na zadah mladih ratnika, koji je ni u snu nije uznemiravao. Kad nije spavala, dešavalo se da se uspravi uz pukotinu i njene vatrene zenice neodređeno su raspoznavale stas i lica čoveka.

Posle nekog vremena, sin Zemlje mu se obrati:

– Aun i Zur nisu neprijatelji pećinskog lava!

Zver, iznenađena razgovetnim glasom, zamauka i kandžom zagreba bazalt.

– Pećinski lav je jači od Zura! nastavi ratnik... Ali Zur je lukav... Ako bi se pećinski lav, sin Zemlje i sin Oroksov sprijateljili, nikakav plen im ne bi mogao umaći.

On je tako govorio bez nade, jer su mu uspomene dolazile u sećanje; često su Ljudi-bez-Ramena živeli zajedno sa zverima koje su s njima išle u lov, a među Ulhamrima, Naoh, sin Leopardov, bio se sprijateljio sa mamutima. Potomak rase koja je izumirala već pre više pokolenja Zur se često gubio u snovima. Imao je mnogo više uspomena nego njegovi drugovi, i te uspomene, podstaknute njegovom mladošću, dobijale su čudne oblike u danima kad se odmarao obezbeđen od opasnosti i nestašice.

Sad se prvi put našao u stalnoj blizini jedne opasne zverke.

Na stepi ili u šumi, životinja je bila nedostižna ili opasna. Uostalom, kad god bi Zur pokušao da podražava Naoha ili nekog svog pretka, Aun i njegovi drugovi su mu razgonili sanjarije. Čak ni sam Naoh nije više pokušavao da živi sa mamutima. Kad je postao poglavica Horde, zaboravio je na svoje putovanje sa Namom i Gavom, te se trudio da Ulhamre odvede u bogatiju zemlju. Horda je bila suviše brojna i suviše naklonjena lovu da bi ulivala poverenje životinjama: one su se držale na odstojanju, te im se moglo prići samo prevarom ili ako su padale u klopku...

Ovde, Zur je mogao pipnuti njušku pećinskog lava, saginjući se i pružajući ruku kroz pukotinu. Iako bi više voleo neku zver manje strašnu, njegova mašta je radila potajno. Zatim, dolazila je navika koja spaja bića. Svaka stvar koja se ponavlja bez štete prestaje da izgleda strašna. Ove široke grudi, ova glava slična bazaltnoj steni, pokretni plamen zenica, nisu više uzrujavale Zura. I njegova mlada, osetljiva čula shvatila su da se i mesožder na njega navikao. On je sve manje bio plen. On to više neće ni biti, ukoliko se njegov zadah bude češće mešao sa smradom jazbine.

Leto se približavalo. Užasna toplota obarala se na zemlju. Pržeći bezvodne stepe, ona je još više pojačavala snagu bujanja šuma, džungle i vlažne savane; povećavala je snažni zeleni život koji je osvajao rečne obale; rojenje životinja postajalo je nesnosno. Crvi, pauci, kukci, ljuskari rojili su se u svakom naboru lista, stabljike ili cveta; ljigavo meso crva, šizavaca, mekušaca, vodozemaca gomilalo se u svima zatončićima. Stada biljoždera dolazila su iz suvih ravnica, i uprkos prisustva zveri koja je vladala nad velikim prostranstvom, tigar ili lav lovili su u blizini stenovitog venca. Aun i Zur su izlazili samo ujutro i nikad se nisu zadržavali do sutona. Saznali su da jedan crni lav sa dve lavice vlada u severnom delu džungle, koja se videla s vrha osmatračnice, i da su tigar i tigrica osvojili ušće jedne rečice u veliku reku. Trebalo je ići trećinu letnjeg dana da bi se stiglo do jazbine, a malo manje do džungle. Ponekad, kad padne noć, čulo se sve bliže rikanje lava ili reski glas tigra. Veliki pećinski lav, prema prilikama, puštao je svoj urlik kao grom.

Tada su Aun i Zur pomišljali da napuste svoje sklonište. Čim bi svanulo, zaboravljali su ove neizdržljive glasove: zbog sve obilnijeg plena, zasede su bule unosne. Velike noćne zveri legale su pre zore, opijene dobrim lovom, krvlju i mesom.

Zur je govorio:

– Tamo dalje ima drugih tigrova, drugih lavova i riđih životinja... Da li će Aun i Zur naći tako dobru pećinu?

Sin Oroksov nije odgovarao. Njegova duša bila je više skitačka nego Zurova: osećao je neodređenu potrebu da vidi nove zemlje. Ta potreba se pojačavala u njemu, iako on nije bio svestan toga. Ona mu se jasno javljala na mahove, kao apetit. Poneko jutro, silazio je sam do ušća rečice u veliku reku: posmatrao je stene u kojima

spavaju lavovi; obuzimala ga je ili nagla želja da se bori, ili potreba da sazna koje savane, koja lovišta, koje životinje se kriju tamo daleko. Katkad je išao uz reku ostavljajući dve-tri hiljade lakata odstojanja između sebe i stana lavova. Dešavalo mu se da pređe i na drugu obalu, delom plivajući, delom skaćući sa stene na stenu. Tada je želja za putovanjem nadimala njegove grudi. Posmatrao je plavičastu šumu, koja je u dnu zatvarala obzorje. Kad se vraćao, duboka zabrinutost stezala mu je telo.

Dok je on lutao, Zur je sušio kožne kaiše na suncu ili je povećavao rezerve korenja. On je želeo da nabavi dosta hrane, da bi mogli biti gospodari svog kretanja i svog odmora. S vremena na vreme silazio je do pukotine i, ako bi zatekao zver budnu, privikavao je da raspoznaje ljudske glasove.

Jedno posle podne, kad je senka stena već prešla preko druge obale reke, on se začudi što se Aun još ne vraća, i kako mu beše dosadno, on siđe pomoću kožnih kaiševa koji su mu omogućavali da prođe tamo gde su samo ptice i slepi miševi mogli dospeti.

Prvo se uputio ušću, ali mu dugačko krdo bivola prepreči put.

Zur je već znao da bivoli imaju nestalnu ćud i da na najmanju uzbunu mužjaci postaju opasni. On učini veliki krug ka zapadu, i baš kad je hteo skrenuti ka jugu, jedan nosorog izbi iz visoke trave. Sin Zemlje se izgubi pod svodovima jedne smokve. Teška životinja pođe za njim. On se tada uspuza na jednu uzvišicu, obiđe dugačku baru, zaluta u čestarima i nađe se pred stenovitim vencem, ali s one strane na kojoj je obitavao pećinski lav.

Nosoroga beše nestalo. Zur je posmatrao ovaj predeo gde njih dvojica još nisu zalazili. Stenoviti venac pružao se divljačniji i izriveniji nego sa strane reke. Dva sokola opisivali su spiralne krugove i dizali se, skoro ne mašući krilima, ka jednom penušavom oblaku. Iako se sunce spuštalo, svetlost se divlje prosipala po bazaltnoj pustoši i bujnom rastinju. Ispružen na zemlji, u hladu, Vah se trudio da otkrije jazbinu džinovskog lava. Morala je biti tamo u jednom od velikih crnih proloma, gde je čak i polutama ličila na stene. Ulevo, bara se protezala iza džungle pune trstika, desno se pružala jedna udoljica, sa puno brežuljaka, a prema vencu dizale su se naslage bazalta koji su stvarali niske grebene, porušene zidove, prizme...

Bez sumnje, zver je dremala u očekivanju časa kad će odjeknuti glasovi mesoždera.

Odjednom, sve Zurove vlasi se uspraviše. Tamo, na najvišem bregu, beše se pojavio jedan zdepasti lav. To nije bio žuti lav, kao oni što su ih napali u kolibi od lijana, već nekakav crni lav, nepoznate vrste. Pod drvetom gde se sklonio Zur, trava je bila niska: lav ugleda čoveka...

Zur ostade kao prikovan za zemlju. Nije imao ni snagu ni plahovitost Aunovu; njegov harpun nije prodirao dovoljno duboko u tvrde grudi i njegova budža nije mogla da prebije kičmu ili da polomi noge. Trebalo je bežati: drvo je bilo suviše nisko da bi se sklonio na njega. Tamo, u daljini, on spazi jedan izreckani zid kojim bi, veštim zaobilaženjem, mogao otići do stenovitog venca, gde mesožder ne može dospeti...

On se zalete i skoči ka najbližoj naslagi, dok je lav ričući silazio sa brežuljka. Kad Zur stiže do naslage, zver ga više nije videla. Iako je hitao, posmatrao je zareze i pukotine. Pretrčao je više od hiljadu lakata. Kad se okrenuo, staza je bila pusta. Lav se sigurno kolebao. Nemaran kao i sva njegova sabrača, on se možda odrekao gonjenja. Zur se tome nadao, te se uputi ka zidu. Od urlika on zadrhta do srži, i kosim pogledom poznade mračnu zverku. Dolazila je u krupnim skokovima, žešća i istrajnija od žućkastih lavova; Zur je sve bolje čuo njen dah... Bilo je kasno da se dočepa venca. Još nekoliko skokova i uspravnoj životinji krckale bi kosti...

Odjednom, tri ispupčenja privukoše pogled begunca. Bila su raspoređena kao polomljene grane. Pomoću njih, uz pripomoć četvrtog ispupčenja, mogao se dohvatiti vrha uzvišice.

Penjanje je mogla izvršiti samo životinja koja ima ruke, ili laka zver. Zur skoči, dohvati prvo ispupčenje, uzdiže se nogama i rukama do drugog, zatim trećeg, i uzdižući se do poslednjeg, nađe se na grebenu... Lav je dolazio... On snažno skoči, ali pade: skoro okomita stena nije pružala ništa na čemu bi se moglo održati njegovo teško telo. Tri puta je pokušavao da skoči, a zatim, besno ričući, odustade. Njegovo ogromno lice bilo je okrenuto Zuru: žućkaste i smeđe oči zveri i čoveka gledale su se u besu i u strahu...

I sin Zemlje se upita da li je bolje da ostane na grebenu ili da siđe da drugu stranu uzvišice.

Bila su dva puta, jedan je vodio prema dolini; drugim putem, pored stenovitog venca, lav je mogao da stigne čoveka. Zur se predomišljao sve dok je zver stajala nepomično. Čim je lav počeo da se kreće, on se reši da beži i, penjući se uz padinu, pojuri ka severu. Nije trčao nasumce. Ispitivao je venac u nadi da će pronaći sklonište: u vrtoglavici, video je pećinu i siluetu džinovskog lava... Kao i ranije, lav se više nije video; možda je stajao u zasedi sa strpljenjem mesoždera, možda nije primećivao izlaz... Zur je o tome malo mislio; žurba da nađe zaklon obuzela je njegove osećaje; nesvesno se približavao stenama...

Bio je na pedeset koračaja od njih, kad je primetio da ga lav još goni. Vraćajući se, crni lav je opet video čoveka; njegovi skokovi pravili su udubljenja u visokoj travi; stene nisu pokazivale nikakav zgodan put; Zur je išao samo po nagonu begunca...

Najzad je bazaltna stena bila blizu i ponovo je šum gaženog bilja postajao sve jasniji.

Zur stade. Srce mu je skakalo kao lav koji ga je gonio. Stvari su se vrtele pred njegovim razrogačenim očima. Život, koji je njegovo mlado telo volelo, bio je tu. Taj život do nedavno je izgledao besmislen. A smrt je bila tu, i sa približavanjem zveri bila je sve bliža. Sin Zemlje oseti slabost kao ibis u kandžama orla. Nije imao pri sebi čak ni oružje, imao je samo noge i ruke bez kandži: oštri očnjaci zveri otvoriće ga kao voćku...

Časak koji je prolazio bio je duži od praskozorja. Zur je imao da bira. Tu crni lav, tamo sklonište u kome prebiva pećinski lav. Ali, on više nema vremena da se predomišlja. Onaj koji hoće da ga proždere nalazi se na šest skokova odstojanja! Tada, u jednom potezu, sa brzinom vrtoglavice, Zur nastavi da beži – u smrt, ali u pećinu, blizu skloništa.

On ulete u čeljusti bazalta kao vrabac u čeljusti naočarke.

Dva promukla urlika zapretiše jedan drugom. Lav uspravi svoje crno telo u rumenoj svetlosti; ogromni stas izvuče se iz jazbine. Zatim dva skoka, stezanje kandži, krckanje vilica – i već je pećinski lav bio pobednik. Crni lav posrnu, skotrlja se, i svestan nesavladive snage, poče puzati i bežati, sa rasporenom slabinom iz koje je crveni život isticao po travi...

Drugi, nepomičan, uzdignute granitne glave, posmatrao je kako napadač beži, i upravi ka zapadu svoj gromoviti krik.

Zur nije, takoreći, ni stigao da sagleda borbu. On je samo znao da je pobjednik onaj u čiju je jazbinu uleteo. Iznuren, sa rukama na zemlji, čekao je čuteći, nepomičan. Toliko se odrekao borbe, da mu je i sam strah zamro. Pećinski lav uništio je i nadu i očajanje. Zur se pokorio onome što ima da se desi, kao što se pomirio sa bolom kad mu je sabljasti tigar cepao grudi...

Prolazi još jedan trenutak, džin mumla, zatim teškim koracima i ližući ogrebotinu, koju mu je načinila neprijateljska kandža, vraća se u pećinu. Čovek je opružen na njegovom putu: on ga onjuši, stavi na njega svoju nogu debelu kao u gaura. On može da iskida to meso koje drhti, čovek neće učiniti ni jedan pokret. Ali zver ne cepa, dah joj je miran; Zur se seti da ona poznaje zadah koji je svakoga dana dopirao do nje kroz pukotinu od bazalta. Tada umrla nada vaskrsava; u mladome telu odigrava se prevrat koji povraća život i sve njegove neumorne želje. On gleda odozdo groznu njušku, i sećajući se da je zver slušala ljudske glasove, on promrmlja:

– Zur je kao sajga pod kandžama lava.

Životinja frknu i blago skide svoju šapu. Poznanstvo koje je već bilo među njima kad ih je stena razdvajala, uzelo je nov oblik. Vah predoseća da svaki trenutak mira povećava njegove izgleda. Sve što je trajno, traje zbog ponavljanja. Ako maločas mesožder nije proždrao čoveka, on bez sumnje to nikad više neće učiniti. Zur više neće biti plen; nastaće prijateljstvo između njega i zveri...

Vreme prolazi. Rumena sunčeva vatra spušta se za bregove. A pećinski lav nije ga udario. On sluša s prekidom taj promenljivi glas koji mu govori: čučeci pred sinom Zemlje, čas ga onjuši da ga bolje upozna, čas ga pipne zgrčenom šapom isto tako blago kao kad se u majčinoj jazbini igrao sa onima koji su se rodili istoga dana kad i on. Kao munja, strah sevne s vremena na vreme u telu Zurovu; ali, svaki put, drhtanje je manje žestoko... Mrak se podmuklo uvlačio u istočni oblak. Ulaz u pećinu ispunjavao se ljubičastim pepelom; dve zvezde zatrepriše i povetarac udari u stenoviti venac...

Tada se džin podiže. Žarki oganj lova zasija u njegovim očima, noć puna plena raširi njegove nozdrve.

Zur oseti da je opet nastupio čas života ili smrti. Ako ga zver pomeša sa biljožderima koji drhte skriveni u džungli, Sin Zemlje više nikad neće videti Auna. Više puta veliko zadihano telo vrati se ka čoveku, zelene oči, koje je u mraku obavijao crni krug, uperiše se na krtu uspravnu priliku... posle poslednjeg urlika, mesožder iziđe iz pećine, smanji se, i izgubi u noći.

Ratnik reče u sebi:

– Pećinski lav prijatelji se sa Zurom.

On se uputi ka pukotini i viknu glasom koji je odjekivao:

– Aun!

Malo zatim začu korake svoga druga; jedna bukcinja rasu svoju mrkocrvenu svetlost. Oroksov sin opazi Zura u pećini i kriknu od užasa:

– Tigar Ljudožder raskinuće Zura!...

– Neće! odgovori Vah.

On ispriča kako ga je lav gonio i kako je dospeo u pećinu. Aun je s užasom slušao strašnu i blagu priču, neobičniju od priče o Naohu i vodiču mamuta: duša nomada, pristupačna pustolovini i željna nepoznatih stvari, uživala je.

On gordo reče:

– Aun i Zur su sad ravni slavnom poglavici Ulhamra! Ali ga zabrinutost opet obuze. Pa saopšti:

– Zur ne može više ostati u pećini. Ja ću mu izići u susret.

Oni se sastaše južno od stenovitog venca, zatim, pošto su zapalili vatru na ravnoj ploči, uživali su u dubokoj sigurnosti, dok su na svakom koraku u džungli i u čestaru stajale klopke od kojih su plašljivi biljožderi bežali u pomrčinu i krili se među biljkama ili umirali pod kandžama mesoždera.

2 – TIGAR I PLAMEN

Aun i Zur često su silazili do pukotine. Kad je pećinski lav bio budan, oni su pokazivali svoja lica i telo; govorili su naizmenično. Prisustvo Auna najpre je kod lava izazivalo nestrpljenje; jače dahtanje otimalo se iz teških grudi, a ponekad je rikanje ispoljavalo podozrivost ili srdžbu. Najzad, životinja se navikla na mešanje dva

zadaha. Ako je odlazila pukotini, bilo je to iz neke neodređene naklonosti, i zato što čak i zveri znaju za dosadu samoće.

Jedne večeri Aun reče:

– Vreme je da obnovimo prijateljstvo. Aun i Zur će otići u pećinu jednog dana, kad tigar Kzama bude napravio dobar posao.

Zur nije odbio, iako je bio manje nego njegov drug raspoložen da stavi život na kocku. Prijateljstvo je bilo njegovo delo. Na to je često pomišljao s uživanjem. U sebi je govorio da nikakva opasnost neće više za njih postojati, ako budu sigurni da ih pećinski lav neće nikad napasti.

Jednog jutra oni ugledaše u pećini telo velike antilope. Jedan but bio je dovoljan da se mesožder zasiti; spavao je duboko, umoran od gonjenja i zasićen mesom.

– Otići ćemo da ga vidimo kad se probudi, reče Aun. Neće mu trebati plena dve noći ...

Razmišljali su o tome dok su lutali pored reke, ili se odmarali u hladu bazalta. Užasna vrućina pržila je suhu zemlju i davala bujni život vlažnim predelima. Jedva se poneka silueta u bekstvu pojavljivala u ravnici, ali i nje je brzo nestajalo; orlovi i sokoli su se krili. Ždralovi i čaplje nisu se dali videti; u daljini se moglo čuti frktanje nekog hipopotama koji se brzo zagnjurivao, ili gledati nepomično odmaranje jednog gavijala koji je ležao vodoravno...

Pred podne Aun i Zur zaspashe. Zatim su sanjarili sedeći na ravnoj ploči. Stena, najpre usijana, osvežavala se sa povećavanjem hlada, i laki povetarac dunu i pomilova nage grudi ljudi. Osećali su u sebi bezbrojne stvari, koje ne bi umeli iskazati. Bila je to draž mladosti i obilja, iznenada tuga koja ih je podsećala na udaljenu Hordu, doživljaje u lovu, odlazak Ulhamra ka jugoistoku, planinu i podzemne reke i žarke slike nepoznate zemlje.

Kad je zažmurio, Aun opet vide crvene pse, hijene i vukove pred sjajnom vatrom, riđu zver koja proždire nosoroga i samoga sebe kako ubija riđu zver. Srce mu ponovo zakuca; pobeda podrhtava kao reka, želja za pobedom još pokreće sve mišiće Ulhamra. Međutim, lavovi obleću oko kolibe od lijana, praslonozi mrve zemlju, piton proždire sajgu. Iste slike javljaju se i kod Zura; samo, tada imaju drugi oblik i druge odlike; i on nestrpljivo očekuje predvečerje...

Kad je sunce počelo da se rumeni, oni siđoše do dna pećine. Zver više nije spavala. Ponovo je dohvatila antilopu i glodala plećku.

– Hajdemo k njemu! reče Aun.

Oni se ispeše na ravnu ploču, pa siđoše u dno planinskog venca. Napojena stada tražila su skloništa; glas pitasida kreštao je nesnosno, jedan gibbon skoči na zemlju, pa se opet vrati na palmu...

U sumraku koji se spuštao, Aun i Zur obiđoše stene i uspuzaše se do pećine.

Tada Aun reče:

– Ja ću ići prvi.

Bila je to njegova navika; njegove grudi istavljale su se ispred Zurovih i prve se prsile pred opasnošću. Ovoga puta Zur se usprotivi, govoreći:

– Pećinski lav me bolje poznaje... Bolje je da ja budem između njega i Auna.

Nije bilo sujete između njih dvojice. Svako je cenio osobine koje je drugi imao i koje su pružale bezbednost. Aun je razumeo da je Zur ovog puta u pravu.

– Idi, reče on.

Držao je budžu u levoj ruci i najtvrdi harpun u desnoj. U tom času sagledao je opasnost bolje nego Sin Zemlje. Oni se pogledaše: neki orao pusti ratni poklič na vrhu bazalta. Šest ogromnih gaura bežali su na planinskom povijarcu. Zur pođe lagano i provuče se kroz mračnu rupu, i ubrzo se izgubi. O, opet se našao, lice u lice, sa carem životinja. Zver prestade da kida meso; zelenkasta vatra obuhvati pojavu Čoveka-bez-Ramena. On reče poluglasno:

– Ljudi dolaze da obnove prijateljstvo!... Vreme kiše će doći, plen će biti ređi i teži za hvatanje. Tada će pećinski lav imati pomoć u dovitljivosti Auna i Zura!

Džinovski lav napola zatvori i opet otvori očne kapke; zatim, dižući se nemarno, u punoj snazi, priđe čoveku. Njegova glava se očeša o rame Zurovo i Zur prevuče rukom po njegovoj oštroj grivi. Kad ih čovek dotakne, i najstrašnije zveri postaju poverljive. U grudima Sina Zemlje više nije bilo straha. Više puta je ponovio taj pokret i čak nežno pomilovao zver i po leđima. Nepomična, zver je disala blago...

Međutim, dok se Zur još ustezao da pozove svog druga, jedna se senka pojavi pred pećinom. Džinovski lav prestade da dahće, opruži

svoju zdepastu njušku, u kojoj zasijaše očnjaci... Koža na njegovoj glavi se nabra, mišići kvrcnuše; zelenkaste oči zasjaše ...

– I Aun je prijatelj pećinskog lava, promrmlja Čovek-bez-Ramena. Aun i Zur žive zajedno u gornjoj pećini.

Čudovište skoči. Ulhamr stisnu budžu, ali pošto se Zur stavio pred svoga druga, ogromne grudi prestadoše da brekću; prijateljstvo je bilo potpuno...

I sledećih dana su dolazili. Lav se navikavao na njih, očito želeći njihovo prisustvo. Ogromna usamljenost bila mu je odvratna. Bio je još mlad. Od rođenja do poslednjeg proleća živeo je sa svojim bližnjima. Tamo niz reku, obitavao je u jednoj jazbini, na obali jezera, sa svojom ženkom. Njegovi mladunci upravo behu počeli da love. Jedne noći jezero se beše bučno podiglo. Voda je hućala u čestaru, ciklon je odnosio palminjake; bujica je odnela majku i njenu decu, a mužjak, nošen s velikim drvećem, bio je izbačen na čvrsto tle...

Stara jazbina ostala je cele godine pod vodom... Zver je ispočetka tražila istrajno i zabrinuto; njeno rikanje pozivalo je ceo rod kroz jesenje kiše; sasvim živa sećanja vrzmala su se kroz debeli mozak... Dani su prolazili; i džinovski lav pronađe planinski venac i tu se skloni od potopa. Nejasna tuga sušila je njegove sapi; u časovima buđenja njušio je po pećini; i kad se vraćao sa plenom, gledao je oko sebe, kao da je očekivao one koji su ga nekad kidali zajedno s njim.

Vremenom, priviđenja oslabiše i iščileše; on se priviknu da ne oseća ničiji zadah pomešan sa svojim; ali njegovo telo nije se moglo pomiriti sa dosadom koja se trpi u samoći.

Jedne večeri Aun i Zur pođoše s njim u lov. Sva trojica odoše u džunglu u kojoj je svetlost meseca, koji je bio na polovini svoga toka, šarala crnicu. Užasni zadah zveri budio je biljoždere u njihovim skloništima. Svi su se sklanjali u mračna skloništa ili se peli na drveće. Oni koji su živeli u čoporima tajanstveno su se obaveštavali. Usred tog neizmernog života, on je bio kao u kakvoj pustinji. Tako je njegovo ogromno telo bivalo pobeđeno osetljivim čulima, lukavstvom, hitrinom i gipkošću slabih. Bilo je dovoljno da učini jedan pokret da bi zaklao divljeg magarca, sajgu, divljeg vepra, antilopu, jednim skokom obarao je konja ili gaura. Ali oni su znali da se uvuku u nedokučiva skrovišta ili da uhvate maglu... Samo njihova brojnost

spasavala je pećinsku životinju, prisiljavajući ih da se roje u svim kutovima ravnice, šume ili džungle.

Uprkos svemu, zora je često zaticala lava, umornog od čekanja i od napora, kako se gladan vraća u planinski lanac.

Te noći dugo nije mogao da stigne aksisa ili antilopu. Njegov smrad, težak i žestok, pojačan i lakim zadahom dva čoveka, proširi krug preko čije granice nisu zakoračivali.

Najzad se on namesti u zasedu na mestu gde su se dodirivali džungla i jedna močvara. Ogromno cveće rasprostiralo je svoj miris, zemlja je vonjala na mošus i na raspadanje. Ljudi se razdvojiše i sakriše. Jedan među trskama, drugi u gomili bambusa. Sve beše pobeglo. Ogromni vodozemci rikali su kao gajali, u daljini se čuo galop nekog čopora, jedna buljina prolete na svojim pamučastim krilima; zatim se pojavi divlji vepar, koji je rovaio zemljište svojim ogromnim zubima...

To je bila krupna životinja, sa debelim vratom, tankim nogama koje su osiono gurale napred, sa naglim brecanjem i groktanjem. Ona je poznavala svoju snagu. Velika odvažnost odobravala je njeno telo pokriveno nakostrešenim čekinjama. Od nje su bežali leopardi, prezirala je hijene, nagonila u bekstvo vukove i crvene pse. Suprotstavljala se i lavu kad joj je bekstvo bilo nemogućno, ili ako bi je rana razdražila. Svest da je porazila sve one koji su je napali, ublažavala je njenu obazrivost. Divlji vepar dođe do trske kod koje je stajao Zur, i odjednom, osetivši njegov zadah, zastade. Miris ga je podsećao na gibona ili pavijana, ali on je znao da od njih ne treba da se plaši. On zato samo zagrokta i uputi se ka bambusima. Tada, da bi ga nagnao ka džinovskom lavu, Aun pusti svoj ratnički poklič, koji odmah ponovi i Sin Zemlje. Divlji vepar se trže, ne zbog straha već iz obazrivosti. Klopka je u svakoj nepoznatoj stvari. Ni pavijan ni gibbon nemaju taj neobičan glas. Posle drugog krika, on strugnu ka zasedi mesoždera. Ogromna masa se podiže; divlji vepar besno iskezi zube, ali je životinja koja je na njega skočila imala težinu bivola. On posrnu, slabine mu se otvoriše, i dve granitne vilice se zariše u vratnu žilu... Kada crveni izvor poteče, divlji vepar zakrklja na travi.

Kad je žrtva bila u pećini, Aun je hteo da se uveri da li je savez potpun. On uze svoju sekiru i odseče jedan but divljeg vepara.

Džinovski lav nije mu prečio.

Ljudi se uveriše da je njihova snaga postala ravna snazi cele jedne horde.

Još nekoliko puta lovili su s lavom. Često su odlazili daleko od jazbine, jer se plen sklanjao sve dalje od strašnoga gosta pećine. Srce Aunovo se ushićavalo. Težio je sve daljem putovanju; nepodnošljiva radoznalost ga je mučila. Jednog jutra on reče Zuru:

– Dobro je da upoznamo lovačke predele... Možda će se na jesen mnoge životinje udaljiti. Hoće li Zur da ide sa mnom, tamo, daleko od pećine tigrove.

Zur nikad nije odbio da ide sa svojim drugom. Iako je njegova radoznalost bila manje sklona lutanju, bila je ipak široka i, uz to, pojačana njegovom mladošću.

– Ići ćemo da vidimo u koje zemlje odlazi reka! odgovori on. Oni naoštrije oružje, opališe dimom sušeno meso, napekoše korenja i kretoše tek što se sunce počelo dizati na drugoj obali reke, ogromno i crvenije od minijuma. Zur se nerado razdvajao od pećine. U njoj je poznao sigurnost i izobilje, tu je sklopio savez sa džinovskim lavom. Ali je duša Aunova vodila njegove korake ka neispitanim zemljama...

– Do sredine dana, i posle spavanja neophodnog zbog žestine sunčeve, oni bezbrižno nastaviše put. Oštri vid Aunov i njegovo čulo mirisa, kao u crvenih pasa, otkrivalo je gmizavce. Mesožderi su spavali, samo su insekti uznemiravali njihov rad. Mišice sa crvenkastom glavom nesnosno su zujale i tušta i tma ih je letelo za mirisom mesa; nemoseri su s oštrom žaokom izletali iz polutame. Trebalo se čuvati od velikih stršljenova; njih šest-sedam mogli bi ubiti čoveka; za vreme odmaranja trebalo je čuvati se i blizine mravinjaka belih mrava.

Bilo je kasno kad su stigli do utoke rečice u veliku reku. Aun je poznavao reku, pošto je već više puta prelazio preko nje.

Preveo je Zura preko prolaza od razbacanih stena i odveo ga na lovište tigrova. Tada sve postade opasno, jer, preko dana, lav je u svome skloništu. On je kao čovek: više voli siguran zaklon u koji se uvek vraća. Ali tigar luta naokolo; sklanja se prema potrebama lova i lutanja; prilagođava se mestima koja bi drugim zverkama bila odvratna... Zato čovek ne može unapred znati gde da ide i kojim putem da se kreće da bi ga izbegao...

Ulhamr i Sin Zemlje išli su na odstojanju jedan od drugoga, da bi više prostora mogli obuhvatiti pogledom. U početku im je pomoglo prisustvo biljoždera; ni sajge, ni panolije, ni gauri, ni antilope ne bi pasle u blizini tigra. Ali kad su naišli na prazan predeo, nomadi osetiše groznicu i nespokojstvo. To je bio neujednačen kraj. Tu je džungla smenjivala široke proplanke, savane, močvarne stepe, pa opet obilovala bambušnjacima i palminjacima. Aun je mislio da bi dobro bilo da se povuku ka reci, zbog mnoštva ostrva. Jer, pustoš je bila sve veća na čvrstom tlu, dok se vodeni svet rojio. Dugački gavijali parali su vodu između ostrva; rulje plovuša i štakora brčakle su se u zatonima; uspavani pitoni pokazivali su svoje ljigave uvojke.

– Približili smo se tigrovima! reče Zur šapatom.

Aun se obazrivo kretao napred. Džungla, najpre daleko od reke, sve joj se više približavala, sva nakostrešena bodljikama, sva pokrivena lijanama.

Sin Zemlje, zaustavljajući se, reče:

– Ovuda tigrovi dolaze da piju vodu na reci.

On pokaza na jedan otvor u čestaru. Uostalom, videli su se i tragovi. Zur se saže da ih bolje razgleda. Žestok miris još je iz njih izbijao. On prošaputa:

– Ovuda su prošli!

Drhtavica je tresla njegova ramena. Nespokojan, Aun spremi svoj harpun. Činilo se kao da je nešto od zveri ostalo u njegovom zadahu...

U čestaru poče pucketati. Oba čoveka se ukočiše kao drvo. Svaki pokušaj bekstva bio je beskoristan. Ako su zveri blizu, moralo se boriti. Ali se ništa ne pojavi i Aun, njušeći laki povetarac koji je dopirao iz džungle, reče:

– Tigrovi su još daleko.

Zatim nastaviše put žureći se da pređu opasnu zonu. Uskoro džungla dopre do same obale reke, i kako je tu, na kraju, bila neophodna, ljudi su bili prisiljeni da skrenu i da se upute među bambuse.

Najzad dospeše do jedne stene na kojoj je paslo nekoliko biljoždera. Kako je sumrak padao, dvojica prijatelja potražiše mesto zgodno za logorovanje. U nedogled nije bilo ni jedne stene, a više se nije moglo misliti ni na prelaz na neko ostrvo. Stena je bila okružena

džunglom, a noć je trebalo da padne pre nego što bi oni dospeli do vode.

Zur pronađe jednu grupu od sedam bambusa, koji su rasli sasvim zajedno jedan do drugog, čineći neku vrstu ograđenog prostora. Rastojanje između tri bambusa bilo je tako malo da se ni čovek ne bi mogao provući; kroz dva otvora Aun i Zur su mogli da se provuku samo nasatice, ali su otvori onemogućavali prolaz lavu ili tigru; najzad poslednja dva bambusa imala su više od dva lakta širine pri dnu, ali su na gore bili sve uži. Bilo je samo potrebno da se zatvore pomoću granja i lijana do visine dvaput više od Auna.

Oni brzo načupaše lijana i mladih bambusa kojima su hteli da naprave čvrstu prepreku. Oroksov sin ih je doterivao, dok ih je Zur, veštiji graditelj, vezivao i ispreplitao kao što su to činili njegovi preci.

Sumrak već beše ovladao kada su završili posao, i nikakva sumnjiva pojava nije se ukazala u stepi. Tada podložiše vatru i ispekoše sušeno meso i korenje. Taj obed bio je sladak, jer napor beše povećao njihovu glad. Uživali su u ponosu i u rastu što su ljudi. Nijedna životinja, čak ni među onima koje su umeli da grade, ne bi mogla tako brzo sagraditi sklonište bezbedno od svih mesoždera. Kada se najedoše, neko vreme su stajali na ulazu u pribežište.

Mesec, skoro pun, naginjao je ka zapadu, a nekoliko zvezda blistalo je nad stenom. Zur se pitao koji ih je čovek palio svako veče. Njihova sićušnost bila je čudna. Reklo bi se da su vrhovi buktinja, dok su sunce i mesec ličili na vatre načinjene od nekoliko grana. Ako su goreli tako dugo, bilo je to stoga što su ih stalno podsticali: Zur se trudio da sagleda ljude koji donose drvo i nikako nije mogao shvatiti zašto su stalno nevidljivi... Ponekad je mislio na užasnu toplotu koju daje sunce, jaču kad je nasred neba nego kad uveče postane mnogo veće...

Ovi snovi su bacali Zura u razočaranje i brzo ga umarali. Zato ih je ostavljao i čak ih potpuno zaboravljao ... Te večeri, međutim, on se seti oblaka, koji se behu zaplamteli posle sunčeva odlaska. Bilo je na zapadu više vatre nego što bi je bilo da su za jedno veče sakupili sve vatre koje Ulhamri pale svake noći, preko cele zime:

– Koji li ljudi pale nebo kad sunce ode?

Aun je mislio na tigrove i bio obuzet obamrlošću koja ga, međutim, nije sprečavala da čulima oseti sve opasnosti. Pitanje Zurovo ga

probudi. On ga nije dobro razumeo, ali ga nije ni iznenadilo, jer je Zur imao misli sasvim strane drugim ljudima.

Dižući glavu ka zenitu, posmatrao je zvezde.

– Da li Zur pita o malim vatrama na nebu?

– Ne... Zur govori o velikim crvenim i žućkastim vatrama koje su se sad ugasile. Da li ih Horde pale?... Ako je tako, one su brojnije od Ulhamra, Kzama i Crvenih Patuljaka.

Čelo Aunovo se nabra. On je nejasno zamišljao bića koja se možda kriju gore, i ta pomisao beše mu neprijatna:

– Noć gasi vatre! odgovori on mučno ... Noću naša vatra jače sija!

Ovaj odgovor zbuni Sina Zemlje, i on nastavi da razmišlja, dok je Aun bio zaboravio pitanje koje ga više nije zanimalo.

Međutim, povetarac je postajao svežiji. Donosio je daleke glasove. Životinje, bežeći od naleta, kasale su po stepi i iščezavale. Poneka je zaostajala da vidi vatru čija je svetlost bivala sve jasnija. Pet do šest crvenih pasa podmuklo se došunjalo, njušeći miris pečenog mesa, ali se ubrzo izgubiše. Odjednom, panolije iziđoše iz džungle i žurno se nadadoše u bekstvo.

Aun se beše uspravio. On načulji uši i raširi nozdrve i promrmlja:

– Vreme je da se vratimo u sklonište.

Zatim dodade:

– Tigar je blizu!

Zatim se uvukoše kroz otvor između bambusa.

Tamo, čestak se beše razmakao. Jedna prugasta zver se pojavi, jasno vidljiva prema srebrnoj i pepeljavoj svetlosti. Po težini ravna lavu, bila je ipak nešto niža, duža i vitkija. Ulhamri i Ljudi-bez-Ramena plašili su se tigra više nego svih živih bića, jer je lav bio manje lukav, uporan i brz. Za sabljastog tigra nisu znali s druge strane planine, a među Ulhamrima, Naoh, Gun-Suvih-Kostiju, dva ostarela ratnika, jedini behu sreli pećinskog lava.

Tigar se kretao polako i gipko, ali na strašan način. Kad je ugledao plamen, on stade i podiže svoju glomaznu glavu, pokazujući blede grudi; njegove oči bacale su svetlost sličnu svetlosti vampira. To je bio najveći tigar koga su ikad videli Aun i Zur. Uprkos nespokojstva koje ubrza njegov krvotok, Oroksov sin mu se divio, jer je najviše voleo snažne životinje, čak i kad su mu bile neprijatelji.

On, međutim, reče:

– Tigar Ljudoždera jači je od ovoga. A Zur dodade:

– On je samo kao leopard prema pećinskom lavu!

Ipak su osećali da je za čoveka tigar isto tako opasan kao i njihov zverski drug iz pećine.

Posle kratkog zadržavanja, tigar priđe iskosa, zaplašen. On se bojavao vatre, i bežao je od nje u dolini pogođenoj gromom, ali ova vatra mu je ličila na svetlosti koje se pale pred kraj noći. On priđe tako blizu da počeo osećati toplotu; u isto vreme raspoznao je podrhtavanje plamena; čuo je pirkanje i puckaranje. Njegovo podozrenje postade jače, i on obiđe oko vatre držeći se na odstojanju. Taj okret ga dovede do bambusa. Ljudi mu se ukazaše u isti čas kad je osetio njihov vonj...

On zamauka, pusti dva lovačka pokliča, koji su ličili na krike crvenih pasa.

Ne razmišljajući, Aun odgovori svojim ratnim pokličom. Iznenaden, tigar se trže i pogleda na protivnike. Učiniše mu se slabim. Njihov rast učini mu se jedva malo veći od vukova.

A svi oni koji su mu se suprotstavljali bili su ogromne veličine. Ipak, ovi su mu bili nepoznati, a tigar, u punoj snazi, pošto već beše doživeo iznenađenja, držao se obazrivo. Blizina vatre povećavala je tajanstvenost ljudi.

On se primače bambusima sporo, pa obiđe oko njih. Posle tolike jurnjave u džungli bio je usavršio svoj osećaj odstojanja, osećaj koji mu je nepogrešivo omogućavao da dohvati plen tek kad je bio potreban još samo jedan skok. On je poznavao i čvrstinu bambusa. Nije ni pokušavao da provali kroz suviše tesni razmak, i zaustavio se tek pred isprepletenim lijanama i granjem. Njegova šapa ih opipa, i on pokuša da pokida najtanje, kad ga Aunov harpun zamalo ne pogodi u nozdrve.

On se povuče režeći i ostade nepomičan. Ovaj napad činio je nepoznatu životinju još čudnijom. Tigrov bes je rastao, besno frktanje nadimalo mu je grlo i on pokuša, najvećom brzinom, gromoviti napad. Ovoga puta harpun ga pogodi po uglu vilice, jer njihanje grana i pokreti mesoždera nisu dopuštali Aunu da dobro nišani. Napadač oseti otpornost prepreke i hrabrost čoveka: on se opet povuče, i šćućuri se na zemlji rešen da čeka...

Još nije bio čas lova. Tigar je bio žedan. Da nije ugledao vatru, otišao bi pravo na reku. Posle nekog vremena, njegov se bes smanji; on opet oseti nemoć svojih žlezda koju je samo sveža voda mogla ublažiti.

Otegnuto zamaukavši on se podiže, obiđe dva-tri puta oko skloništa i ode. Jedan prorez gledao je tamo kuda je tigar krenuo ka obali. Aun i Zur videše kako ga nestaje.

– Vратиće se! reče Zur... Sa tigricom.

– Nijedna lijana nije otkinuta, odgovori Sin Oroksov.

Kratko vreme mislili su na opasnost, ali se njihova duša nije plašila za budućnost. Sklonište ih je zaštitilo i ponovo će ih zaštititi. Bilo je čak nepotrebno da stražare; čim se opružiše, oni utonuše u san.

TREĆI DEO

1 – TIGROV NAPAD

Aun se probudi pred ponoć. Mesec se beše spustio iza zapadne džungle. Njegova svetlost bojila je rumenilom isparenja koja su se gomilala nad granjem. Pepeljasta pomrčina pokrivala je stepu; između sedam bambusa, vatra je sad bacala svetlost koja umire.

U početku ratnik je video samo nepomične biljke, ali ga njegovo čulo mirisa obavesti o nečijem prisustvu. Zatim se jedna senka pokrenu; izdvajala se od grupe palmi i približavala se obazrivo. Aun je znao, čim je pogledao, da je to tigar; gledao je sa besom i nespokojsvom kako se zver približava. Smelost koja je besnela u njemu kao oluja nad vodom, nadimala mu je grudi. Iako je poznavao nadmoćnost tigra nad čovekom i uprkos potajnog užasa koji ga je obuzimao, osećao je želju da se bori. Zar Naoh nije ubio surog medveda i tigricu, zar on sam nije ubio sabljastog tigra, pobednika nosoroga? Vrtoglavica mu zavrte glavu i odmah je nestade; mudrost predaka stiša mu krv. On je znao da ni Naoh, ni Faum, ni Bulusi ne bi napali tigra, sem u slučaju da su bili primorani da spasavaju svoj život ...

Uostalom, baš tada se probudi onaj koji bi ga zadržao. I Sin Zemlje osetio je strašno prisustvo. Posmatrao je druga koji beše podigao budžu, a onda mu reče:

– Tigar nije našao plen.

– Ako priđe, reče drugi glasom koji drhti, Aun će gađati džidom i harpunom.

– Opasno je raniti tigra. Njegov bes je veći od besa lava.

– A ako ne bude hteo da ode od skloništa?

– Aun i Zur imaju hrane za dva dana.

– Mi nemamo vode! Zašto mu se i tigrica ne bi pridružila?

Zur ništa ne odgovori: već je i sam na to pomišljao. Znao je da se zveri udružuju u vrebanju plena koji teško mogu dohvatiti.

Tek posle jednog časa neizvesnosti, on odgovori:

– Tigar je sam već od sinoć. Tigrica je možda daleko od stepe. Aun nije video dovoljno jasno budućnost da bi još nešto rekao: sva njegova pažnja bila je usredsređena na tigra, koji se primakao na pedeset lakata od bambusa.

Jasno se videla njegova nezgrapna njuška, koja je na zadnjem delu bila obrasla tvrdom dlakom; oči su sijale jače nego dotle.

Aun je neobično mrzeo njihovu zelenkastu svetlost; Zur je od nje drhtao. S vremena na vreme u stepi se čulo urlanje. Tigar se još više približi, zatim stade da ide uzduž i popreko i da obilazi oko skloništa, sa strpljenjem koje užasava i dovodi do očajanja. Reklo bi se da se nada da će se otvori proširiti ili da će prepleteni bambusi i lijane popustiti. A oba čoveka, kad god bi se tigar približio, podrhtavali su kao da će se nada zveri ostvariti.

Najzad se tigar zavuče u suhu travu. Otuda je strpljivo merkao povremeno otvarajući vilice, dok je oslabljena svetlost obasjavala njegove zube.

– Biće tu i ujutru! govorio je Aun.

Zur ne odgovori. Posmatrao je dve male grane od terebenta, koje je stavio kraj vatre, jer je voleo da uvek ima suvog drveća.

On rascepi najtanju po svoj njenoj dužini i pokupi sve cepke.

– Zur neće napraviti vatru! povika Sin Oroksov sa negodovanjem.

– Nema vetra; zemlja skloništa je gola, a bambusi su mladi, primeti Zur udarajući kremenom u kamen od markasita... Zuru treba samo malo vatre.

Aun nije navaljivao. Posmatrao je kako plamičak obuhvata cepke, dok je njegov drug palio vrh štapića od terebenta. Vatra ubrzo baci snažnu svetlost. Tada, saginjući se ka jednom otvoru, Sin Zemlje baci na tigra bukčinju. Plamen opisa krivu liniju i pade u suhu travu. Trava je bila na najsuvljem delu stepe, gde još ne beše došlo do noćnih isparenja...

Tigar odskoči pred svetlim projektilom, koji iščeznu pod najvišim stabljikama. Aun se tiho smeja. Pažljiv, Zur se pitao da li treba da upali još jednu bukčinju.

Među biljkama videlo se samo crvenkasto svetlucanje. Tigar beše opet legao...

Ustežući se malo, Zur zapali još jedan štapić od terebenta. Vatra počne da sažiže vrh, kad se tamo nad travom podiže blede plamičak,

opisujući zatim sjajnu liniju. Zver se podiže s urlikom; htela je da jurne kad Zur baci i drugu buktinju...

Ona pogodi zver u grudi. Izbezumljena, zver se stade okretati i skakati u krug cik-cak. Vatra, sa suvim pucketanjem, kao da je jurila po travi, a zatim se razvi u snoplje i opkoli zver... Tada, sa besnim maukanjem, mesožder se probi kroz plamen i pobeže.

– Neće se vratiti, tvrdio je Zur. Nijedna zver nikad ne dolazi na mesto gde je bila opečena.

Lukavstvo njegovog druga očaravalo je Auna. Sad se nije samo tiho smešio. Zaglušujući smeh mu je odjekivao po širokoj stepi kao veseli ratni poklič.

– Zur je lukaviji od Guna-Suvih-Kostiju! viknu on oduševljeno.

I njegova snažna ruka spusti se na rame Sina Zemlje.

Tigar se nije vratio, i Aun i Zur su spavali do zore. Magla je pokrivala stepu i džunglu, tišina i nepomičnost trajali su do polovine zore. Zatim se probudiše dnevne životinje. Duboki šum podiže se sa reke i bezbrojnog drveća. Oroksov sin iziđe iz skloništa da osmotri predeo. Nikakav sumnjiv zadah nije se javljao i aksisi prodoše. Oni su pojačavali čovekov osećaj sigurnosti.

Aun se okrete Zuru i reče:

– Sada ćemo produžiti put, ali ćemo poći najpre ka zapadu, da ne bi sreli tigra.

Krenuli su pre izmaka zore. Izmaglica se postepeno razdvajala i gubila na bledom nebu, koje se sve više plavilo.

Životinje, u početku retke, postajale su sve brojnije: ratnici pretpostaviše da su se udaljili od područja tigra. Ali je Aun udisao vazduh sa nespokojsvom. Žarka toplota obuhvatala je lišće; mušice sa crvenom glavom nisu davale mira dvojici ljudi; sunčevi zraci, kroz granje, ujedali su meso kao termiti; majmuni su pokazivali žustra lica, papagaji su puštali suve, kreštave i pomamne glasove.

– Grom će grmeti pod šumom! reče sin Zemlje.

Aun zastade da pogleda prema zapadu. Jedan proplanak se ukaza. Video se veliki deo neba boje lazulita i bez ijednog oblačka. Međutim, oba čoveka su osećala onaj nemir što se širi u prostoru kao strah od stvari.

To je dugo potrajalo. Aun i Zur su ukoso skretali ka reci, prema liniji koja je određivala promenljivost bilja. Oko podne oluja je još bila

daleko. Nisu ložili vatru. Pojeli su bez zadovoljstva komad mesa koji su uoči toga dana ispekli, te malo otpočinuše, iako su ih insekti napadali.

Kad su opet krenuli, prva isparenja se pojaviše na zapadu. Beličasta boja preli se preko nebeskog plavetnila. Čulo se nespokojno rikanje barazanga i mukanje bivola; naočarke su bežale kroz travu...

Kratko vreme ratnici su se predomišljali da li da pođu na put. Ali mesto gde su se odmarali nije bilo zgodno: hiljadugodišnje drveće uzdizalo je suviše visoko svoje vrhove; zemlja je bila raskvašena; nigde se nije mogao naći nikakav zaklon od meteora, koji su se spremali da opustoše šumu...

S vremena na vreme, vrhovi drveća šumeli su kao reka, ili se šuštanje podizalo u spiralama koje su razdvajale lišće. Nastala je mučna i teška tišina. Magličasti zid rastao je na zenitu, kao zagasiti dim koji na ivicama svetluca. Zatim se besne i modre munje prolomiše kroz šume. Kako su sevale vrlo daleko od

Auna i Zura, one nisu povećavale jeku bure. Kad taj zid pokri sredinu neba i poče da se spušta ka istoku, povećani strah beše ukopao sva bića; videla se samo jedna životinja kako beži, tražeći svoj brlog, i jedan uznemiren insekt, koji se žurio ka pukotini u drvenoj kori. Život stvorova bio je obavijen jednim drugim životom, životom koji, kad jednom ovlada, stvara i hrani prašumu, ali koji, ako se razbesni, uništava drvo, travu i živa bića.

Drugovi su poznavali te svirepe groznice. Aun je mislio samo na sklonište; Zur je s vremena na vreme dizao glavu, s mišlju da čudovišne zveri besno jure po oblacima. Već se čula njihova rika. Rastojanje je činilo da rika izgleda kao glas lavova izgubljenih iza bregova. Zatim zaurlaše, i munje postadoše nenasnosne. Šum izvora se razli i pretvori u šum brzaka i bujice. Džungla se otvori pred jezerom pored koga su išle bare; nikakav zaklon se nije video kroz izmaglicu; a gromovi su parali s vremena na vreme. Pod svodovima jednoga baniana, gde su se dva čoveka sklonila, jedan leopard stade puzati; začu se i žalosno pištanje nosatih majmuna. Voda stade juriti kao da je okean probio nebeske brane; miris groma i bilja dopirao je sa vihorima... Jezero se začas podiže; bare se ispuniše crnom vodom; jedna od bara se izli i poče osvajati šumu.

Nomadi su morali da beže; ali druge vode su pristizale sa grmljavinom i mešale se sa bukom oluje. Morali su bežati nasumice, ka istoku. Podivljale bujice su ih gonile. Tek što su pobegli od jedne bujice, druga je iznenada nailazila. Aun je jurio kao ždrebac, Zur ga je sledio, pognut i jedva dižući noge, po običaju Ljudi-bez-Ramena. Kad su izmakli od poplave, oni produžiše ka istoku, u nadi da će naići na reku.

Oni predoše preko stepe, prodoše kroz bambusike, palminjake i lijane. Jedna izlivena bara ih prisili da skrenu ka severu. Bura se stišavala. Uurlanje vihora opadalo je duž čitavog predela. Oni najzad stigoše do jednog proplanka, gde je proticao potok, nastao od kiše ...

Tu zastadoše, pažljivo pokušavajući da ocene dubinu vode. Grom pocepa jednu grupu abonosa; na drugoj obali podiže se u ogromnim skokovima jedno izbezumljeno telo. Aun i Zur poznadoše tigra. On se od straha neko vreme okretao u kovitlac; zatim, kad je stao, opazi uspravne životinje ...

Instinkt Aunov govorio mu je da je to onaj isti tigar koji je obletao oko njihovog skloništa. Zur je bio siguran u to, kad opazi opekotine koje je svakako proizvela upaljena trava... Još neodređenije, tigar poznade plen koji je bio neobičan zbog vatre, ograde od lijana i zapaljene trave. Opet ih je sreo, baš kad je neobični oganj udario u abonose. Zato njihova pojava, koja se u mislima javljala sa strašnim stvarima, zadrža zver.

Sva trojica ostadoše neko vreme nepomični. Suviše kratko odstojanje odvajalo je ljude od zveri da bi bekstvo bilo moguće.

Aun beše već spremio svoj harpun, a i Zur, plašeći se da životinja ne pođe za njima ako počnu odstupati, pripravi se za borbu.

On prvi poteže oružje. Džida zašišta iznad vode i pogodi zver pored desnog oka. Sa užasnim urlikom, zver skoči, ali joj krv beše zamutila vid: skok nije imao onu strašnu tačnost, koja je osuđivala na smrt svaki plen u blizini. Dugačko telo skotrlja se u potok, okrete se i zakači se. Aun jurnu; harpun pogodi u grudi, umesto u plećku... Pobesnela, životinja se pope na obalu i polete na ljude. Kako je hramala, njen nalet bio je usporen; druga džida Zurova zari joj se u slabinu, dok je Sin Oroksov ranio u teme...

Zatim, s uzdignutom budžom, ljudi stadoše, čekajući. Zver napade Auna s lica; on je tresnu oružjem po glavi, dok je Vah, bacajući se sa

strane, gađao u kičmu... Jedna šapa razdera trup Ulhamra, ali zbog skoka ustranu, šapa skliznu, a budža, raspalivši je po nozdrvama, zadrža zver za neku sekundu... Pre nego što se zver mogla ponovo zaleteti, budža Aunova odjeknu i po treći put takvom silinom, da tigar ostade nepomičan i kao uspavan. Tada, bez predaha, dva druga polomiše mu kičmu i noge. Ogromno telo se sruči, sa strašnim trzanjem, i pošto joj Oroksov sin iskopa levo oko, ljudi su od nje mogli da rade šta su hteli.

Oštrica džide otvori joj srce.

2 – ŠUMA LEMURACA

Nastupili su blagi dani. Ratnici su smelo išli kroz krajeve u kojima je reka bila široka kao jezero. Radost pobednika, koja ih je obuzela, nije smanjila njihovu opreznost, a činila je da skoro sa zadovoljstvom idu u susret opasnosti. Skloništa su nalazili u džungli i na obali, u stepi, u šupljinama hiljadugodišnjih stabala, u gustišu punom tako jakog trnja, da su mogli, kad sekirom iskopaju prolaz, čiji bi otvor zatim zatvarali, prkositi mesožderima.

Jedno jezero ih zaustavi. Zbog njega su morali da se udalje od reke, te se nađoše pred planinom. Planina nije bila visoka. Posle četvrt dana dođoše do neke visoravni, koja je počinjala kao savana a svršavala se kao šuma; protezala se sa severoistoka na jugozapad. Na severozapadu se uzdizao planinski ogranak, odakle su isticale dve reke koje su snabdevale jedno novo jezero vodom.

Aun i Zur stigli su do šume tek u vreme večernjeg rumenila. Porfirna stena pružila im je sigurno sklonište u pukotini čiji su ulaz zatvarali pomoću granja. Zatim naložiše veliku vatru, te ispekoše jedu iguanu. Tu nije bilo tako vrelo kao u dolini; sa susednih planina dopiraše povetarac, osvežavajući visoravan. Posle toliko žarkih večeri, oba čoveka su uživala u toj atmosferi koja je podsećala na večernja bdenja Ulhamra. Sa podjednakim zadovoljstvom su disali i jeli. Šuštanje šume ličilo je na proticanje neke daleke vode. Ponekad se čulo maukanje zveri, zlokobno cerekanje hijene ili urlanje crvenih pasa.

Iznenada, buka se podiže, i oni videše neobične siluete među drvećem. Ličile su na pse ili na Crvene Patuljke. Njihovo pokretno lice obasjavale su okrugle i primaknute oči. Njihove četiri noge završavale su se šakama.

Aun i Zur ih poznadoše. To su bili rezusi, čija je dlaka zelena na leđima, žućkasta na grudima, a lice crveno kao sunce na zahodu. Neobična bića posmatrala su vatru. Sin Zemlje ih nije mrzeo. On ih je u neku ruku smatrao za svoje bližnje, isto kao i ljudoždere. Aun je delio to mišljenje. Otkad su došli u novu zemlju, saputnici su ih sretali skoro svakoga dana; znali su da nisu opasni. Međutim, zbog njihove sličnosti sa Crvenim Patuljcima, rezusi su im ulivali nejasno nespokoјstvo.

U poslednjim ostacima dnevne svetlosti moglo se videti desetak tih bića. Pošto su kratko vreme posmatrali plamen, počеше skakati s grane na granu, i s drveta na drvo, vrtoglavom brzinom; zatim su, zastajkujući, opet posmatrali neobičan prizor. Najzad, jedan veliki mužjak – veličine vuka – siđe polako na zemlju i priđe vatri. Kad je prešao desetak lakata stade, blago zacvilevši što je nekako značilo neku vrstu poziva.

Aun beše podigao svoj harpun, sećajući se prevara Crvenih Patuljaka, koji nisu bili veći od rezusa. Ali on ga spusti, čuvši ovaj jecaj. Posle kratkog zastoja, majmun pođe još nekoliko lakata, zatim, kao da konačno stade, ukočen podjednako strahom i radoznalošću

...

Jedan urlik odjeknu, pa zatim drugi; tri vuka se pojaviše na vrhu brežuljka. Kako su bili pod vetrom, ni ljudi ni rezusi ne behu osetili njihovo približavanje.

Rezus htede da se dočepa drveća. Najhitriji vuk ga prestiže, dok su se druga dva postavila tako da mu spreče odstupnicu. Samo je put prema vatri bio slobodan. Veliki majmun ostade nekoliko trenutaka kao izbezumljen, dok su njegovi drugovi očajno kričali. On okrete svoje zabrinuto lice ljudima, ugleda vukove kako stežu trougao i, izbezumljen, jurnu...

U času kad je bio blizu vatre, tri zverke poleteše k njemu; najlakši je bio udaljen samo deset lakata. Rezus počе samrtnički da pišti. Između surovog plamena i mesoždera nije više bilo slobodnog prostora. Smrt je bila tu, i majmun oseti njenu užasnu hladnoću. On

se okrete prvo šumi, tom okeanu lišća u kome bi tako lako pobegao od zuba protivnika... Zatim se njegovo lice, još jednom, u očajanju okrenu prema ljudima.

Zur ustade s uzdignutom džidom. Nagon rase ključao je u njegovoj krvi; on priskoči majmunu. Vuk se za trenutak povuče ispred uspravne siluete, a onda se i Aun podiže. Vuci zaurlaše, držeći se na odstojanju; pokušavali su napad sa posuvraćenim usnama.

Aun s prezirom poteže kamenom. Pogođen u plećku, najbliži vuk se povuče ka drugima.

– Vuci ne vrede ni koliko jedan harpun ili džida! zasmeha se Sin Oroksov.

Tamo u granju videlo se skakanje i poskakivanje rezusa, dok je nepomični begunac posmatrao svoje spasioce. Njegove duge ruke podrhtavale su. Strah mu je stezao grudi; bojao se nepoznate vatre, plašio se vukova, bojao se takođe tih prilika koje su se uzdizale tako uspravno, i toga neobičnog glasa koji nije podsećao ni na koji glas šume ili stepa. Malo-pomalo, njegovo se srce smirivalo, i njegove okrugle oči posmatrale su ljude. Počeo je da se smiruje: kad jači nije odmah udario, slabiji posle nekog vremena poveruje da neće ni udariti. Rezus se sad plašio samo vatre i vukova. Zatim, vatra, zato što nije dopirala dalje od nagomilanih grana, nije mu više izgledala strašna.

Pošto su oterali zveri, Aun i Zur posmatrali su svoga gosta. Sedeo je kao dete, njegove male ruke dopunjavale su sličnost, kao i njegove grudi koje su bile skoro ravne.

– Vuci neće pojesti zelenog patuljka! reče Aun sa smehom zbog koga majmun poskoči!

– Aun i Zur će ga odvesti do drveća! dodade Vah.

Kad mu se približiše, on počeo da drhti. Njihovi blagi pokreti, njihovi glasovi, koji više nisu imali onaj grubo naglasak koji je pretio vucima, umiršne rezusa, i između ova tri bića razvi se uzajamna ljubav. Aun i Zur osećali su potajnu radost što imaju novog druga koji je izazivao njihovu radoznalost i činio im život manje svirepim.

Vreme je prolazilo. Vuci su još uvek čekali. Urlali su s vremena na vreme, besni na vatru, na ljude, na taj plen koji im izmače ne svojim lukavstvom ili svojom hitrinom već nekim neshvatljivim posredovanjem.

Najzad se izgubiše. Videli su kako nestaju u mraku, i kako više nisu bili pod vetrom, njihovo približavanje ne bi moglo ostati nezapaženo.

Rezus se ne udalji odmah. Počeo je da se navikava na vatru.

Pošto je s planine dopirao hladan povetarac, pod vedrim nebom, koje je ispijalo toplotu, životinja je podržavala ljude i sa uživanjem udisala topli dah koji je izbijao iz plamena.

Zatim rezus lako kriknu, pogleda čvrsto ljude i skoči ka drveću.

Aunu i Zuru beše žao.

Sutradan, dva čoveka uputiše se u šumu. Ona ih je zadivljavala ogromnošću svoga drveća i čestara. Bilo je tu manje zmija nego u ravnici. Na vrhovima su graktali beloglavi gavrani, gauri su prolazili preko proplanka, dok su se crni medvedi pojavljivali u račvama grana; ponekad je leopard iskakao u predvečerje, ne usuđujući se da napadne na ljude. Zatim se pojaviše rulje nosatih majmuna, sa dugim repom i bradatim licem. Skupljali su se u gomilama na granju, i izbezumljeno kličali; poznavali su radost što su zajedno i sigurnost što ujedinjeni mogu da brane svoje živote i svoje područje.

Četvrte noći Aun oseti neobičan zadah. Otkad su došli u novu zemlju, nijedan nije toliko ličio na ljudski zadah. On zadrhta.

Od straha mu se dlaka nakostreši. Ni zadah tigra ili lava, sabljastog tigra ili pećinskog lava, ne bi mu se učinio toliko strašnim...

On probudi Zura da bi se spremio za borbu, i obojica napregnuše svoja čula. Vahova čula nisu bila tako osetljiva kao Ulhamrova; on je osetio samo neodređeni zadah, ali Aun, šireći nozdrve, potvrdi:

– Ovaj zadah liči na zadah Kzama.

Kzami su bili najsvirepiji među ljudima.

Dlaka slična lisičjoj pokrivala je u čupercima njihovo lice i njihov trup; imali su ruke dugačke, kao Ljudi-sa-Drveća; noge su im bile kratke i povijene; butine troćošaste i sa ogromnim palcem na nozi. Proždirali su pobeđene Ulhamre i lovili retke Ljude-bez-Ramena, koji se behu spasili pokolja.

– Neko vreme činilo se da zadah slabi: tajanstveno biće se udaljavalo. Zatim zadah postade jači i Zur najzad promrmlja:

– Oroksov sin ima pravo: to je kao zadah Kzama. Nezadržana strepnja ubrzavala je disanje Aunovo; budža mu je stajala kod nogu; on beše spremio svoj odbojnik da bi bacio harpun na veću daljinu...

Sada je bio siguran da je bilo više od jednog lica; zadah je dopirao sa dve strane. On reče:

– Oni nas vide, a mi njih ne vidimo... Treba i mi njih da vidimo.

Veće oklevalo od Ulhamra, Zur se predomišljao.

– Vatra nas osvetljava, opet će Aun.

On beše podigao svoju budžu. Vah pokuša još jednom da ispita pomrčinu. Ništa nije video, i verujući da nepoznati mogu iznenada da napadnu, od odobri.

Kako je Sin Oroksov već bio krenuo, Zur ćuteći pođe za njim. Pognuti, ispitujući svaku neravninu predela, povremeno su zastajkivali. Aun je pretraživao ceo predeo osetljivom mrežom svoga vida, sluha i, naročito, čula mirisa. U jednoj ruci držao je budžu, u drugoj odbojnik na kome je džida već bila nameštena. Ukoliko je išao dalje, osećao je zadah sve razgovetnije; bio je skoro uveren da nema više od dva lica...

Jedan šum. Jedan žbun se zaklati, zatim laki trk zatutnja po zemlji. Aun i Zur opaziše kroz granje siluetu tako nejasnu, da ne bi mogli reći da li je uspravna ili polegnuta. Ali trag je pokazivao samo dve noge: ni rezusi, ni nosati majmuni, pa čak ni giboni ne bi tako bežali.

Aun reče šapatom:

– To su ljudi.

Oni stadoše kao premrli od straha. Senka dobi strašno značenje. I odjednom, pred opasnošću, Aun pusti svoj ratni poklič. Tada se začu još jedan krik, pobočno od prvog, tutanj koraka, i zadah se smanji. Ulhamr se zalete. Lijana i jedna bara ga zaustaviše, a Zur upita:

– Zašto je Aun pustio ratni poklič? Možda ti ljudi neće da nas napadnu.

– Oni imaju zadah Kzama.

– Zadah ljudi sa plavom dlakom liči na zadah Kzama.

Ova misao zadivi Ulhamra. Nagon obazrivosti zadržava ga kratko vreme na istom mestu; dugo je njušio u polumraku i onda reče:

– Sada su daleko!

– Oni poznaju šumu, a mi je ne poznajemo, reče Zur. Nećemo ih više videti ove noći. Treba da sačekamo jutro.

Aun ne odgovori. On ode nekoliko koraka ulevo i leže na zemlju. Svi, i najlakši šumovi, mogli su se čuti. Među tim šumovima Oroksov

sin jedva je razaznavao trčanje nepoznatih bića. Ono je postajalo sve slabije, dok se hod jedne male grupe crvenih pasa približavao.

– Šumski Ljudi nisu se usudili da napadnu! reče on podižući se. Ili su možda otišli da obaveste svoju braću.

Oni se vratiše vatri i baciše nekoliko grana. Njihova srca osećala su tešku nelagodnost. Zatim sve začuta u zemlji drveća, opasnost se izgleda udaljila, i Ulhamr zaspao, dok je Zur stražario pored crvenkaste vatre.

Ujutro su bili neodlučni. Da li da nastave put ili da se vrate? Manje željan pustolovina, Zur je hteo da opet živi na obali reke, na stenovitom vencu, gde su zahvaljujući savezu sa velikim lavom mogli biti nepobedivi. Ali Aun, zanet započetim delom, nije želeo da se vrati. On reče:

– Ako se povučemo, zar nas Šumski Ljudi neće progoniti? I zar ne bi bilo još drugih ljudi u zemljama koje smo već prošli? Ovi razlozi učiniše se Zuru opravdani, utoliko pre što je na to mislio i pre nego što ih je Aun izrekao. On je znao da ljudi lutaju više nego šakali, vuci i crveni psi. Samo ptice prelaze široke prostore. To što na putu nisu sreli nikakvu hordu, nije bio razlog da ih ne bude levo i desno i da na povratku neće natrpati na njih.

Zur se pomiri sa sudbinom. Jače sposobnosti predviđanja nego Aun, manje spreman za borbu, Zurova hrabrost bila je ravna Aunovoj, ali i njegovo mirenje sa sudbom beše veće. U njemu je tinjala zlokobnost njegove rase; pošto su svi njegovi propali, on se ponekad čudio što još živi. Bez Auna bio bi sam: sve njegove radosti bile su u vezi sa prijateljstvom prema mladom Ulhamru, te nije bilo opasnosti koja bi se mogla uporediti sa tegobom života bez njegova druga.

Dan je prošao bez uzbuđenja; kad su izabrali mesto za odmor, ništa neobično nije se moglo primetiti.

To je bilo u dubini šume. Oganj groma beše zapalio nekoliko drveta i sagoreo travu. Tri stene od škrljca pružale su sklonište, koje je bilo dovoljno utvrditi trnjem. Aun i Zur ispekoše but aksisa čije im je meso bilo slatko, pa legoše pod vedrim nebom. Zora se primicala kad se Aun probudi. On vide Vaha kako stoji, sa uhom načuljenim prema jugu, i kako motri.

– Je li Zur čuo da je prošao lav ili tigar?

Zur nije umeo reći; učinilo mu se da oseća sumnjiv zadah... Aun povuče jače vazduh i potvrdi:

– Šumski Ljudi su opet došli.

On razdvoji pregradu od trnja i polako se uputi ka jugu. Miris se gubio; bio je to samo trag tajanstvenih životinja. U mraku je gonjenje bilo nemoguće. Obojica zato ponovo udoše u sklonište da sačekaju dan. Pepeljava svetlost poče se uskoro rasipati po izmaglici na istoku. Jedna ptica nadu svoju gušu i poče da cvrkuće. Svetlost se pojavi, najpre neodlučno i probijajući se kroz oblake, a zatim sve obasja. Jezera boje ćilibara, reke boje smaragda, planine kao purpur pojavise se i iščeznuše u zemlji drveća. Zatim se kroz visoku šumu ukaza rumeno sunce...

Vah i Ulhamr već behu krenuli na put. Išli su ka jugu, jer su hteli da odgonetnu tajnu. Opasnost od iznenađenja činila im se većom nego ako budu gonili one koji su ih vrebali. Nagon im je govorio da je potrebno da vide oblik i snagu tih bića, da bi se pripremili za odbranu. Mudrost Zurova slagala se sa plahovitošću Auna.

Išli su brzo. Malo prepreka ih je zadržavalo na putu. Izgledalo je kao da su sve staze bile utabane čestim prolazom pojedinaca ili gomile. Aun je i dalje osećao zadah. Dugo je bio slab, ali oko podne postade jači. Nestrpljiv, Aun ubrza korak. Šuma se proređivala, i uskoro se pojavi proplanak posejan retkim drvećem, žbunjem i papratom; pa nekoliko ustajalih bara... Aun se kratko vreme predomišljao; zadah zatim postade žešći. Odjednom, on kriknu: na vlažnoj zemlji otkrio je sveže tragove. Tragovi su pokazivali široka stopala, sa pet prstiju, nalik više na stopala ljudi nego majmuna driopiteka.

Nagnut nad zemljom, Oroksov sin je dugo posmatrao ove tragove, te izjavi:

– Šumski Ljudi su blizu... Još se nisu dočepali zaklona. Drugovi produžiše put. Srce im je lupalo. Nisu se približavali nijednom žbunu dok ga najpre nisu pogledali sa svih strana.

Kad su prešli tri ili četiri hiljade lakata, Aun pokaza jedan čestar mastike, govoreći tihim glasom:

– Tu su!

Obuze ih drhtavica; osećanje prijateljstva, pojačano tolikim danima provedenim zajedno, pomeša se sa dubokim nespokojsvom. Ništa

nije otkrivalo snagu neprijatelja. Sve što je Aun znao, to je da ih nema više od dva. On je mislio da je ravan Naohu, najjačem od svih Ulhamra, ali je Zur spadao u slabije. Skoro svi ratnici rukovali su težim budžama i kretali se brže. Trebalo je pokušati borbu na odstojanju; i ako nemaju odbojнике, Ulhamr i Vah će biti jači.

– Je li Zur spreman za borbu? upita Aun sa zabrinutom blagošću.

– Zur je spreman... ali treba pokušati sklapanje prijateljstva sa Šumskim Ljudima, kao što su Vasi nekad sklapali savez sa Ulhamrima.

– Obe horde su bile u neprijateljstvu sa Crvenim Patuljcima. Napred je išao Aun, jer je on bolje osećao zadah. Sem toga, hteo je da primi prvi udarac. Na to ga je gonila njegova urođena smelost, ali i strah da ne izgubi druga.

Kad su bili na stotinu lakata, počеше da obilaze oko mastike, zadržavajući se da ispitaju šupljine čestara. Ali nikakvo životinjsko obličje nije se nalazilo ni u granju ni u lišću. Najzad Ulhamr podiže svoj gromoviti glas:

– Šumski Ljudi misle da su sakriveni, ali mi znamo gde je njihovo skrovište. Aun i Zur su jaki... Oni su ubili riđu zver i tigra.

Čestar ostade zagonetan. Nikakav šum, sem lakog šuma povetarca, zujanja crvenih mušica, udaljene pesme ptica. Aun je gubio strpljenje:

– Ulhamri imaju čulo mirisa kao šakali i čulo sluha kao vuci. Dva Šumska čoveka su sakrivena u mastici.

Žutoglavi ždralovi spustiše se kod jedne bare pokrivene lotosom, jedan soko je kružio iznad vrha; u daljini se videlo stado lakih antilopa u žarkoj svetlosti koja je pržila travu. Strah, obazrivost ili lukavstvo nalagali su nepoznatim bićima da ćute.

Aun beše namestio jednu džidu u odbojnik. Predomislivši se, ubra nekoliko tankih grančica i izjednači ih. Zur postupi kao i njegov drug.

Kad su svršili posao, nisu se odjednom odlučili. Zur je više voleo da čeka, Aun je bio pun neizvesnosti... Ipak, pomisao na skrivenu opasnost postajala je sve nesnosnija, te Aun namesti jednu granu na odbojnik i odape oružje. Strela polete, ali ništa ne postiže. Triput su ponavljali pokušaj, ali bez ikakvog dejstva. Tek kod petog poteza začu se prigušen krik, grane se razdvojiše, i jedno čupavo stvorenje pojavi se pred mastikom.

Kao i Aun i Zur, i ono je stajalo na zadnjim nogama; njegova leđa bila su malo pogurena; njegova ramena, skoro isto tako uzana kao ramena Vaha, bila su savijena unapred. Grudi su mu bile ispupčene, kao grudi u psa. Glava je bila nezgrapna, sa ogromnom njuškom i kosim čelom; dva šiljasta uha podsećala su istovremeno na uši šakala i čoveka. Jedan red dlaka na lobanji pravio je neku vrstu kreste, dok je sa strane rasla kratka ali nakostrešena dlaka. Ruke su izgledale kraće nego u majmuna. Pridošlica je u ruci držao zašiljeni kamen...

Rastom manje od Ulhamra, ali veće od Crvenih Patuljaka, stvorenje je bilo mršavo. Kratko vreme njegove su oči bile uperene na ratnike; koža na čelu besno se pomicala; čulo se škrgutanje zuba...

Aun i Zur ispitivali su mu rast i posmatrali njegove pokrete.

Njihove poslednje sumnje iščeznuše; stvorenje koje je tu stajalo bilo je čovek. Kamen koji je držao u ruci bio je zašiljen; držao se bolje na zadnjim nogama nego ljudi sa Plavom Dlakom. U njegovim pokretima bilo je nečeg neiskazanog, što se ne može naći ni kod nosatih majmuna, ni kod rezusa, čak ni kod gibona ili driopiteka.

Zur je stajao zabrinut. Ali veliki Ulhamr, upoređujući oružje protivnika sa svojom budžom, svojim džidama, svojim harpunom, i svoj visoki stas s tim pogrbljenim telom, razumede da je jači. On učini nekoliko hitrih koraka ka mastici vičući:

– Oroksov sin i Sin Zemlje neće da ubiju Šumskog Čoveka! Jedan promukli glas mu odgovori. Glas je ličio na mumlanje medveda, ali je bio jedva razgovetan. Zatim, još jedan glas, ne tako dubok, začu se odmah, i u istom času još jedna prilika iskoči iz skrovišta. Vitkija:, užih grudi, ispupčena trbuha i sa krivim nogama, imala je okrugle oči koje su igrale; očigledan strah razdvajao joj je vilice...

Aun poče da se smeje. On pokaza svoje oružje, i podiže ruku sa snažnim mišićima:

– Kako bi se čovek i čupava žena borili protiv Auna?

Njegovo smejanje čudilo je one druge i umanjivalo njihov strah. Radoznalost se pojavi na njihovom punom licu. Zur progovori blago:

– Zašto čupavi ljudi ne bi zaključili savez sa Ulhamrom i sa Vahom? Šuma je beskrajna; plena ima u izobilju.

On je osećao da ga oni neće razumeti, ali kao i Aun verovao je u moć izgovorene reči. Nije se varao: čupava žena i čovek okretoše

uvo sa radoznalošću koja je malo-pomalo stvarala poverenje.

Kad Zur učuta, oni ostadoše nagnuti, slušajući još, a zatim žena pusti neke zvuke, slične životinjskim zvucima, ali su imali ljudski naglasak.

Aun se opet stade prijateljski smejati, i bacajući svoje oružje pred noge, dade znake koji su pokazivali umirenje. I žena se poče smejati, krutim, isprekidanim, sitnim smehom, koji je čovek teško podržavao.

Tada Ulhamr i Vah priđoše mastici. Išli su zastajkujući; nosili su samo svoje budže. Čupavci su gledali kako im prilaze i stadoše poskakivati: spremali su se da beže, ali ih je smeh Ulhamra zadržao. Najzad se nađoše na dva koraka jedni od drugih.

To je bio čas nemira i odlučivanja. Sve podozrenje opet izbi u zabezeknutim ustima; oči se zakotrljaše, čelo se nabra...

Nehotice, čovek podižući svoju ogromnu budžu, poče opet da se smeje:

– Šta može mali kamen čupavog čoveka protiv velike budže? Vah dodade glasom koji kao da peva:

– Aun i Zur nisu ni lavovi ni vuci!

Već se uznemirenje ponovo beše stišalo.

Žena učini prvi korak. Ona dodirnu ruku Zurovu, izgovarajući neodređene slogove. Zatim, pošto se ništa opasno nije desilo, izgledalo je da opasnosti neće ni biti. Životinjsko poverenje, rođeno u bezopasnom dodiru, poče se neosetno povećavati. Zur pruži komad osušenog mesa, koje čovek proždera, dok je Aun davao ženi jedan pečeni koren.

Pre nego što je prestao dan, bili su kao da su mesecima živeli zajedno.

Vatra nije uplašila nove drugove. Posmatrali su kako vatra plamsa oko granja, i brzo se privikli da na njoj greju svoje udove. Svež vetar beše počeo da duva. Kroz čist i lak vazduh, toplota zemlje brzo je zračila ka zvezdama. Nomadi su bili razdragani posmatranjem tih čudnih stvorova, koji su čučali pored vatre. To ih je podsećalo na večeri u hordi. I oni su osećali onu veću sigurnost koju pruža broj...

Zur je pokušavao da shvati neodređene zvuke i pokrete novih drugova. Već je znao da se čovek zove Rah, a da žena odgovara na krik Vao, i pokušavao je da sazna da li u šumi ima još ljudi i da li su

udruženi u hordi. Više puta bilo je nesaglasnosti u pokretima; razumevanje jedva postignuto rasplinjavalo se ili je postajalo dvosmisleno.

Sledećih dana prisnost je postala veća. Čupavi čovek i žena nisu bili suviše nepoverljivi. U njihovom mozgu, manje razvijenom nego kod Auna i Zura, navika je bila učvršćena. Njima je bila urođena blagost, sklonost podčinjavanju, koja je ustupala mesto grubosti samo u srdžbi ili strahu. Spremno su se podčinjavali uticaju velikog Ulhamra i strpljenju dovitljivog Zura. Njihova čula bila su ravna čulima Sina Oroksova. Uz to noćnovici, oni su u pomrčini videli jasno kao panter. Njihova gipkost u penjanju po drveću nije ustupala rezusima i semnopitekima. Rado su jeli meso, ali su znali da se hrane lišćem, mladim grančicama, travom, nekuvanim korenjem, pečurkama. Njihova brzina, manja od Aunove, bila je ravna Zurovoj. Što se tiče snage njihovih mišića, ona je bila veća od Vahove, ali se pokazala mnogo manja od snage velikog Ulhamra. Bez drugog oružja sem šiljatog kamena, kojim su sekli granje ili koru sa drveta, nisu znali ni da prave vatru, ni da je održavaju.

Ranije, u tercijernim šumama, preci Lemuraca su naučili da govore i da grubo tešu kamenje. Potom se behu raširili po svetu. Dok su jedni naučili da se služe vatrom, dok su drugi pronašli veštinu da vatru proizvode kremenom i drvetom, dok su se oruđa i oružja usavršavala u veštijim rukama, oni, zbog toga što su imali svega u izobilju i što im je život bio lak, nisu nimalo napredovali. Njihov govor, koji se skoro vekovima nije menjao, možda je čak izgubio nekoliko glasova. Njihovi pokreti ostali su na istom stupnju; međutim, oni su znali da ih donekle saobraze novim okolnostima, ali na štetu stvari koje su ranije znali, pa pozaboravljali.

Takvi kakvi su bili, mogli su se boriti sa leopardom, panterom, vucima i crvenim psima, koji su ih retko napadali. Njihova puzačka hitrina spasavala ih je od lava ili od tigra, čije su prisustvo izdaleka osećali. Zbog svoje sposobnosti da se hrane najraznovrsnijim jelima, gotovo nisu znali za glad. Čak i zimi su bez muke pronalazili korenje i korisne pečurke. Uostalom, nisu trpeli ni one strašne zime koje su podnosili s druge strane planine Ulhamri, Vasi, Crveni Patuljci i Kzami u zemljama Severa i Zapada.

Ipak, njihova je rasa izumirala, iako je nekad živela u brojnim prašumama i u džunglama. Tajanstveni uzroci su je uništavali na Istoku i na Jugu. Drugi, jači ljudi, koji su bolje govorili, koji su tesali opasnije oružje i služili se vatrom, behu potisli Lemurce na visoravan. Već hiljadu godina pobednici su dolazili na visoravan, svega dva-tri puta u toku jednog pokolenja, ali se tu nisu stalno naseljavali. To su bila vremena straha, čija se uspomena urezivala više u nagon nego u razum, i jedino vreme kad. je njihov život bio žalostan...

Rah i Vao nisu znali za te nedaće. Oni su bili mladi, te nisu stradali od tuđeg zavojevanja. Dva-tri puta, na kraju visoravni sagledali su vatre nekog logorovanja. To je bila neka neodređena slika, koja je oživela pred vatrom Auna i Zura.

Međutim, Zur i Vao sve su se lakše sporazumevali. Vah je sada znao da u šumi ima još Lemuraca i o tome je obavestio Auna. Oroksov sin primio je vest bezbrižno. Zato što je sklopio prijateljstvo sa Rahom, verovao je da neće biti borbe ni sa drugima, i verovao je da ga oni neće smeti da napadnu. Zur nije bio toga mišljenja. On nije mislio da su Lemurci skloni borbi – Rah i Vao nisu lovili nijednu zver – ali se bojavao da oni ne pomisle da oni njih napadaju.

Jedne večeri vatra je poigravala oko suvog granja. Rah i Vao blaženo su je posmatrali, i, poučeni od Zura, zabavljali se nabacivanjem grančica. Lovci behu natakli na ražanj jedan čerek jelena, koji počeo da širi zanosni miris pečenog mesa. Pečurke su cvrčale na kamenoj pločici. Kroz svodove lišća mogli su se videti tanki roščići polumeseca među zvezdama.

Kad je hrana bila prigrotovljena, Aun dade jedan deo Lemurcima, a ostatak podeli sa svojim drugom. Iako je zaklon bio slab, osećali su se bezbednim. Drveće ih je okružavalo; imalo je tako visoka stabla, da ih ni tigar ne bi mogao preskočiti. Tu bi se oni sklonili pre nego što bi zver prišla i napala.

Bio je to čas blaženstva. Nikakvo nepoverenje nije razdvajalo divlja bića; bezopasni jedni za druge, spremni da se uzajamno bore protiv spoljnih zamki, uživali su u velikoj sreći: imati zdravo telo, biti odmoran i imati hrane u izobilju...

Odjednom Aun i Rah, a zatim i Vao, zadrhtaše. Neki zadržao se potajno se raširi. Rah i Vao se kao nasmejaše.

Zabrinut, Ulhamr reče Zuru:

– U blizini se nalaze novi ljudi.

Vah se okrete ka ženi. Ona je saginjala glavu; njene noćovidne oči bile su uperene ka pomrčini. Zur je dodirnu po ramenu i upita je rečima i znacima. Pitanje koje joj je postavljao bilo je jasno. Vao je vrtela glavom, pružala obe ruke i odgovarala potvrdnim zvukom.

– Aun ima pravo, reče Sin Zemlje, došlo je još Šumskih Ljudi. Ulhamr se uspravi. Rah stuknu u travu; nastade trenutak uzbune. Podozrivost je stezala vilice Aunu, obarala veđe Zurove. Međutim, Rah nastavi put. Zur ga pozva da se vrati. Lemurac je imao neodlučan izraz lica i izgled čoveka koji se predomišlja. Hteo je da skoči ka svojim saplemenicima ali se plašio Auna.

Malo posle toga, Sin Oroksov ščepa oružje i pođe u pravcu odakle je zadah dopirao. Zadah je postajao sve jači i brojniji. Ratnik sračuna da ima bar šest do sedam ljudi u čestaru; on ubrza trk. U jednom trenutku učini mu se da je izvor zadaha sasvim blizak, ali se zadah ubrzo razide. Ulhamru se učini da vidi siluete no one se odmah izgubiše. Ratnik pojuri što je brže mogao, zadržan katkad nekim žbunom, i odjednom stade. Vodena površina širila se na oko dvesta lakata. Vodozemci skočiše; neki počeše kreštati svojim staračkim i mljaskavim glasom; polumesec je bacao dugi krljuštavi pramen...

Na drugoj obali, jedna za drugom, neke prilike iščezoše. Izgledalo je kao da iskaču iz algi. Aun im se obrati:

– Oroksov sin i Sin Zemlje saveznici su Čupavih Ljudi.

Na ovaj gromoviti glas, begunci stadoše i pogledaše. Zatim, zlokobno vičući, oni zamlataraše rukama u kojima su držali šiljato kamenje. I taman su hteli da produže put, kad se i Rah pojavi. On je pokazivao Auna i stavljao ruke na svoje grudi. Kreštavi glasovi su odjekivali i ruke su neprestano mlatarale. Svojim noćovidnim vidom, begunci su jasno raspoznavali Lemura i Ulhamra, kao usred dana. Rah, sav usmeren na neprijatelja, nije ispuštao iz vida nijedan pokret svojih srodnika.

Kad su se pojavili Vao i Zur, larva postade jača. Zatim nastupi neka vrsta počivke:

– Kako su Čupavi Ljudi prešli bare? uzvikivao je Aun.

Vah se okrete ka Vao i uspe da joj razjasni pitanje. Ona se poče smejati i povuče Zura ulevo. Tada, pod providnom vodom, on opazi

sivkastu prugu. Na dati znak Vao zagazi do pojasa i poče da ide kao po nekoj vrsti podvodnog puta. Aun bez ustezanja pođe za njom. Rah je išao ispred Zura.

Kratko vreme Lemurci su stajali nepomično na drugoj obali. Zatim nastupi panika; na znak jedne žene, svi se dadoše u bekstvo... Rah im se obraćao oštrim glasom. Jedan muškarac, najzdepastiji od svih, prvi stade. Postepeno svi prestadoše da beže. Videlo se kako svi stoje razmaknuti jedni od drugih.

Kad je Aun izišao iz vode, opet nastupi panika, ali se brzo stiša. Pošto je i Rah izašao na obalu, on krete napred. Zdepasti čovek je čekao. Bio je to časak drhtanja. Sve oči Lemuraca bile su uprte u veliki stas Aunov. Čak ni oni koji su videli Ognjene Ljude nisu se sećali da su ikad videli tako krupna čoveka. Slika neumitnih pokolja budila se u njima. Njihovi pobeđeni udovi drhtali su od užasa. Ipak, što je Rah više mlatarao rukama, to su se oni sve više smirivali. Zdepasti čovek, pošto najpre pokuša da odstupi, pusti Auna da mu stavi ruku na rame. Zur, koji i sam beše izišao na zemlju, davao je znake saveza, koje je naučio od Vao. Tada kod ovih jadnih stvorenja nastupi razdraganost i možda neki neodređeni ponos što su sklopili prijateljstvo sa tim džinom, koji je nadmašivao najstrašnije među njihovim pobeđenicima. Žene priđoše najpre zdepastome čoveku. Aun se smejaio svojim gromkim smehom, punim radosti zbog horde, koja mu je izgledala tako prijatna posle toliko dana provedenih daleko od Ulhamra.

3 – OGNJENI LJUDI

Više nedelja Aun, Zur i njihovi saveznici lutali su po šumarcima. Život je bio lak i obilan. Lemurci su lako pronalazili izvore, izdaleka osećali zveri, otkopavali korenje za ishranu i vadili srž hlebnog drveta. Uveče, oko vatre, sigurnost je bila potpuna. Mala horda prkosila je napadima: Aun i Zur behu nasekli budže i sekire za svoje drutove, koji su se posle kratkog vremena vešto služili njima. Svi su izgledali spremni da pod zapovešću Ulhamra prkose mesožderima. Kao i u majmuna, njihova duša volela je život u zajednici. Mogli su postati opasni, pod uslovom da im se uliva poverenje. Postepeno,

stekli su puno poverenje u Auna. Oni su prostosrdačno voleli snažne grudi tog džina i te nesavladljive ruke; glas koji grmi očaravao ih je do smeha. Uveče, kad bi bakarna svetlost vatre počela poigravati na travi i plamteti pod svodovima drveća, skupljali su se oko Ulhamra, krešteći od sreće. Sve što ih je plašilo kod Ognjenih Ljudi pretvaralo se sada u sigurnost... I Zurovo prisustvo bilo im je isto tako prijatno. Poznavali su njegovu lukavu dovitljivost, i znali da i sam džin sluša njegove savete. Razumevali su njihove pokrete i njihove nejasne reči. Ali je postojala i neka vrsta jednakosti između njih i Zura. Voleli su ga skoro isto kao što su se voleli između sebe, dok je njihova ljubav prema Auvu ličila donekle na kumirstvo...

Što su išli dalje na jug, Lemurci su postajali sve neodlučniji. Ta neodlučnost često je dobijala izgled straha. Vao objasni da stižu do krajeva gde se šuma završavala. Visoravan se spuštala, a toplota je postajala veća; palme, lijane, smokve, bambusi, počeli su da bivaju sve brojniji.

Jednog dana posle podne zaustavi ih neka skoro okomita strmen. Tesnom dolinom reka je tekla kao bujica. Na drugoj obali uzdizao se breg, ali ne tako visok kao onaj na kome su se nomadi nalazili. Tamo se videla velika savana, ispresecana malim gajevima.

Lemurci, dugo šćućureni između drveća, ispitivali su savanu, očima koje su igrale. I Zur, pošto je ispitao Vao, reče Oroksovom sinu:

– To je zemlja Ognjenih Ljudi.

Aun je posmatrao sa divljom radoznalošću. Zur dodade:

– Kad oni dođu u šumu, ubijaju Čupave Ljude i jedu ih kao aksise ili antilope.

Tada zaplamte bes u grudima Ulhamra, jer se seti Kzama, ljudoždera, od kojih je Naoh preoteo vatru.

Mesto je bilo zgodno za logorovanje. U stepi je bila dugačka pećina, laka za odbranu i od zveri i od ljudi, a ispod pećine otvoren prostor zgodan za paljenje vatre, koju su gusti čestari zaklanjali tako da se sa druge obale ništa nije videlo. Uz pripomoć Lemuraca, Aun i Zur utvrdiše ulaz u pećinu. Kad je noć pala, pećina je bila temeljno zatvorena, tako da je mogla dati otpor i tridesetorici ljudi.

Sin Oroksov reče:

– Aun, Zur i Čupavi Ljudi jači su od Ognjenih Ljudi.

On poče da se smeje svojim pobedničkim smehom, i njegova zarazna veselost pređe i na ostale. Sunce udvostruči u reci svoju sjajnu sliku, oblaci se napuniše svetlošću kao u bajci. Bili su slični onim crvenim stenama koje se uzdižu na severu, u zemlji Vaha. Stene su se otvarale prema neravnim savanama i prema sumporovitim provalijama. Vatra je izledala lepo u sumraku. Svež vetar joj je pomogao da sažiže koru drveća i granja. Ceo jedan aksis pekao se za hordu; Lemuri su, pod rukovodstvom Zurovim, pripremali svoje korenje, bob i pečurke...

Posle obeda, Rah, koji je stajao pored čestara, poskoči ispuštajući nejasne zvuke. Rukom je pokazivao prema drugoj obali.

Aun i Zur zađoše u čestar i zadržtaše: levo od logora, na drugoj obali, vatra je počela da svetluca... Još je bila slaba i samo je tinjala duž granja i grančica. Zatim zaplamte i plamen poče da liže, bukteći. Crvenkasti dim se širio. Plamen se poveća i razagna mrak. Podrhtavanje plamena rasprostirao se po stepi. Videle su se siluete, čas crne, čas bakarne, već prema tome da li su prolazili ispred ili iza vatre.

Svi Lemurci behu pošli za Aunom, Napregnuto su, kroz otvore čestara posmatrali, pokrete svojih neprijatelja... Povremeno su se tresli od straha. Najstariji su se sećali izbezumljenog bežanja; sećali su se drugova umlaćenih udarcem koca ili sekire.

Što je više posmatrao, Aun je bolje sagledavao prizor. Ognjeni

Ljudi nabijali su na ražanj komade divljači i pekli ih na plamenu. Bilo ih je sedam; sve sami muškarci. Oni su bez sumnje činili jednu od onih lovačkih ekspedicija, kakvih je često bivalo kod Ulhamra, Crvenih Patuljaka, Kzama i ranije kod Vaha. Jedan od njih zagrevao je na vatri šiljak koca, da bi ga stvrdnuo. Nije izgledalo da su primetili prisustvo druge vatre, pošto je njihov logor bio postavljen niže od logora Auna i Zura. Čestar je obrazovao prema njima neproziran zastor... Ali Aun ubrzo shvati da su ipak nešto opazili. Kadikad bi se jedan od njih okretao prema ravnoj stepi i posmatrao.

– Oni vide svetlost naše vatre, reče Zur.

Njihova mirnoća ga je čudila. Možda su mislili da logor pripada ljudima njihove horde. On upita Vao za mišljenje. Ona pokaza reku uzvodno i nizvodno, i objasni da nema nikakvog mesta za prelaz, sem vrlo daleko. Matica je bila tako brza, da je ni jedan čovek ili

životinja ne bi mogli preći plivanjem. Trebalo bi ići do zore, da bi se došlo do neprijateljskog logora. U svakom pogledu, sigurnost je trenutno bila potpuna...

Dugo još, Aun je posmatrao te ljude sličnije njegovoj rasi nego što behu Lemurci, koji su, međutim, više ličili na Kzame nego na Ulhamre. Uprkos daljini zapažao je kratke noge, njihova tela koja su bila duža nego šira; ali nije video glave duguljastije od glave Ljudoždera, njihove nezgrapne njuške i svodove njihovih obrva.

– Ognjeni Ljudi neće nas napasti ove noći! ustvrdi Aun. Da li će smeti da nas napadnu sutra?

Njegovo ratničko srce nije se plašilo bitke; on je verovao u pobjedu. Ako su Lemurci i bili slabiji od neprijatelja, bilo ih je više. Ulhamr je računao još i na svoju sopstvenu snagu, kao i na lukavstvo Zurovo. On upita:

– Imaju li Ognjeni Ljudi džide i harpune?

Pitanje Sina Zemlje Vao je jedva razumela; zato se obrati najstarijem saplemeniku.

– Oni gađaju kamenjem, odgovori Zur, kad je razjasnio znake koje su Lemurci davali pokretom.

– I ne prave vatru kremenjem! povika radosno Aun.

Bio je uspeo da raspozna dve vatrice, na kratkom odstojanju od velike vatre. Gorele su u kamenim kavezima. Ako im ubiju vatru, kao što su nekad učinili Ulhamrima, pre nego što je Naoh doneo tajnu od Vaha, on će se morati vratiti svojoj hordi...

Noć je bila mirna. Aunu, koji je prvi stražario, bilo je utoliko lakše da motri na neprijatelja jer mesec beše zašao kasnije nego prethodne noći. Sa njim su stražarila i dva Lemurca. Behu već naučili da je stražarenje potrebno, i znali su za vrednost obaveštavanja kad im je opasnost pretila. Ništa ih nije više dražilo od blizine Ognjenih Ljudi.

Kada je Zur stražario, mesec je već bio zašao. Tamo preko, vatra je bacala sve slabiju svetlost. Ratnici behu zaspali, izuzev jednog. Videlo se kako se kreće u polumraku. Ubrzo, Zur ga više nije video. Ali Rah ga je svojim noćnovidnim očima video i dalje, uprkos daljini. Noć je polako prolazila. Stotine zvezda padoše na zapadu. Druge su se neprestano pojavljivale i penjale ka zenitu. Samo jedna crvena zvezda stajala je nepomično na Severu. Pred zoru, para koja se stvarala nad rekam malo-pomalo zakloni suprotnu padinu.

Logor Ognjenih Ljudi postade nevidljiv.

I kad je svanulo, magla se još držala. Jutarnji vetar razgonio je izmaglicu, a sunce je isparavalo. Najpre se video samo vrh; zatim, kad je magla suzbijena i razagnata, mogla se videti i padina.

Najzad, Lemurci kao da zakukaše: Ognjenih Ljudi više nije bilo. Samo malo pepela, i nešto ugljenisanog žara ukazivali su na mesto gde su logorovali.

4 – NEVIDLJIVI NEPRIJATELJ

Aun, Zur i Lemurci proveli su veliki deo dana u utvrđivanju pećine, tako da je učine nezauzimljivom. Ove predostrožnosti, dovoljne protiv mesoždera, koji se na kraju uvek udalje, bile su nedovoljne protiv ljudi. Ulhamr i Vah znali su da su Crveni Patuljci i Kzami bili sposobni da neprijatelja nedeljama drže opkoljenim. Zatvoriti se u pećinu pred brojnim neprijateljem, to je značilo osuditi sebe na smrt. Ali protiv desetak protivnika – a ljudi primećenih preko noći bilo je samo sedam – pećina je mogla poslužiti kao klopka.

Toga dana posle podne ubiše nekoliko antilopa, čije je meso imalo da bude osušeno na suncu i na vatri. Lemurci su, sa svoje strane nagomilali biljne hrane.

Za sve to vreme svi su bili na oprezu. Vrebali su prirodno, kao crveni psi ili šakali. Zemljište je bilo nezgodno za osvajanje; na jugu su se nalazili reka i stena, na istoku jedan prostran proplanak, na zapadu močvarna zemlja. Bio je samo jedan put stvarno pristupačan, šuma koja se pružala u pozadini, ali ostavljajući ispred pećine prostor zgodan za osmatranje. Jednom reči, nikakav prikriven napad nije bio moguć. Da bi doprli do skloništa, Ognjeni Ljudi bi morali da pretrče pet do devet stotina koraka, izlažući se odbojnicima, džidama i harpunima.

Do uveče nikakav sumnjiv zadah nije predskazivao približavanje neprijatelja. Predveče, Lemurci se rasturiše u prečniku od tri hiljade lakata. Aun se pope na najvišu stenu, ali ništa ne primeti. Ako je neprijatelj došao, držao se na velikom odstojanju. Ulhamr počeo da se smiruje. On reče Zuru:

– Ognjenih Ljudi bilo je samo sedam: oni su otišli.

Hteo je reći da je prisustvo velike vatre stvorilo kod njih sumnju da je tu neka veća grupa ljudi, dovoljno brojna da bi se mogla braniti. Zur je, međutim, i dalje bio nespokojan.

Oprezniji od Ulhamra, i možda od svih drugih ljudi, on je većito bio nepoverljiv, sećajući se uništenja svog plemena od strane Crvenih Patuljaka. On odgovori:

– Ako još nisu došli, to znači da su otišli da pozovu ratnike iz svoje horde!

– Njihova horda je daleko, tvrdio je bezbrižno Ulhamr. Zašto bi se vraćali?

– Jer Šumski Ljudi ne pale vatre. Želeće da saznaju koji su novi ljudi u šumi.

Odgovor zabrinu Auna. Pošto je rasporedio ratnike, tako da izbegne svako iznenađenje, on se umiri. Kao i obično, stražario je prvi. Polumeseć, širi i svetliji, trebalo je da zađe tek oko pola noći. Ova okolnost, povoljna za Auna, nije značila ništa za Lemurce, koji i noću sasvim dobro vide; baš je pomrčina za njih bila povoljnija. U dubokoj noći jedva se čuo glas neke zveri u lovu. Sedeći pored vatre, Aun je bdeo bez misli i bez snova; samo su njegova čula bila budna. Tri Lemurca, koji su stražarili, bili su još više obamrli. Ali najmanji sumnjivi zadah bi ih namah probudio... Njihovo čulo sluha i mirisa, nepogrešivo kao kod crvenih pasa, bilo je razapeto kao tanana mreža nad okolinom.

Polumeseć upravo beše stigao do dve trećine puta, kad Aun podiže glavu. On ugleda vatru svedenu na sjajne žiške, i mahinalno baci na nju naramak drveća. Zatim, njušeći prostor sa neizvesnošću, on pogleda stražare. Dvojica se behu uspravila, a odmah potom i treći. Slab zadah dopirao je iz šume.

Zadah je bio tako sličan zadahu Lemura, da Aun pomisli da su to skitači te rase. On pođe ka Rahu; Rah, sa načuljenim uhom, raširenih nozdrva, tresao je ramenima. Kad Aun priđe, on pruži ruku ka šumi, promrmlja neke nerazumljive slogove.

Aun je razumeo: Šelski Ljudi su došli!

Sakriveni u dubini čestara, oni su videli vatru, videli Ulhamra, dok su sami bili nevidljivi.

Međutim, izgledalo je da je ma kakvo neposredno iznenađenje nemoguće. Svuda oko pećine zemlja je bila pokrivena travom, u

kojoj su jedva poneko drvo, ili usamljeni čestar prekidali jednolikost.

Pod sivkastom mesečevom svetlošću, Aun je razaznao svaku pojedinost predela. Njegove grudi nadimale su se ispunjene smelošću; jedva je uspeo da zadrži ratni poklič koji mu se peo u grlo. Mržnja je u njemu ključala, jer su Ognjeni Ljudi prešli reku i obišli proplanak da bi napali njihov logor. Na taj način posvedočili su svoju istrajnost, svoju hrabrost i svoje neprijateljstvo.

Pre nego što odluči da probudi Zura, on obiđe okolinu, trudeći se da bolje odredi odakle dopire zadah i da prebroji neprijatelja. U ruci je držao odbojnik; dve džide i jedan harpun visili su mu o ramenima. Želeo je da namami Šelce van šume; kako su oni znali samo da bacaju kamen, i to rukama, bez ikakvih sprava, on će raniti ili ubiti nekoliko među njima, pre nego što bi stigli da se primaknu toliko da bi mogli njega raniti. Međutim, Lemurci su, obavešteni o neobičnim gostima, izlazili jedan po jedan iz pećine; Zur je išao za njima.

Zahvaljujući Vao, on je odmah saznao za opasnost.

Veliki Ulhamr je gledao čas svoje saveznike, čas gomilu granja koje je podrhtavalo. Ljudi, koji su se tamo krili, moglo je biti najviše sedam. Međutim, ovde je bilo osam muškaraca, Lemuraca, zatim četiri žene, koje su bile snažne skoro kao ljudi, a pored toga tu su bili još i Aun i Zur. Ako se Lemurci pokažu hrabri i sreća će biti na strani saveznika. Ali, očigledno, većina ih je bila zaplašena, te jedva da bi mogli izdržati snažan napad. Samo Zdepasti, Rah, Vao, i jedan mladić živih očiju držali su se hrabro.

– Ima li isto toliko ratnika kao juče oko vatre? upita Zur.

– Nema ih više! odgovori Aun. Treba li pustiti ratni poklič? Zur je više voleo prijateljstvo nego rat. On najzad reče:

– Šuma je velika... Ima plena za sve ljude. Može li Zur da govori sa Ognjenim Ljudima?

Uprkos svoje srdžbe, Aun pristade, i Vah se oglasi kao da popeva, te mu je glas izgledao blag.

– Sin Oroksov i Sin Zemlje nikad se nisu borili protiv Ognjenih Ljudi. Oni nisu njihovi neprijatelji. U šumi je sve ćutalo. Sad i Aun povika:

– Aun je ubio riđu zver! Aun i Zur su ubili tigra... Oni imaju budže, oni imaju harpune i džide! Ako Ognjeni Ljudi hoće rat, onda se nijedan neće vratiti svojoj hordi.

Čuo se samo laki šum povetarca. Aun istupi sto koraka ka šumi, i njegov glas još jače odjeknu:

– Zar Ognjeni Ljudi neće da odgovore?

Sada, kad je bio bliži, bolje je osećao zadah. I, znajući da ga vrebaju, obuzimao ga je sve veći bes. Udarajući se pesnicom u grudi, njegov glas se podiže kao kad vuci urliču:

– Aun će vam otvoriti grudi i trbuh... Vaše meso daće hijenama.

Mumlanje se razleže pod mračnim svodovima. Ulhamr pođe još stotinu koraka. Bio je samo na trista lakata od ivice šume.

On viknu Zuru da ne ide za njim i zapreti:

– Oroksov sin će vam smrskati glave!

Nadao se da će ga oni, kad ga vide, sami napasti.

Jedno vreme činilo se da se zadah približava, ali se ubrzo opet udaljio. Pošto je otišao napred još sto pedeset lakata, Aun uspravi svoj visoki stas. Sa odbojnikom, sad bi mogao dobaciti džidu do ivice šume.

Krik uzbune odjeknu. Levo, iz jednog istaknutog žbuna, iskočiše tri čoveka. Oni pojuriše postrance, s namerom da preseku odstupnicu Aunu. Nomad ih je spazio... S izazivačkim smehom on se povuče bez žurbe, pošto je namestio jednu džidu u odbojnik... U isti mah još tri čoveka izleteše s desne strane... Užas sledi srce Lemuraca. Polovina trupe se razbeže, ali Rah, Vao, mladić, Zdepasti i jedan starac ne pobegoše. Vao čak polete da vrati jednu ženu koja je bežala ka šumi.

Šest Šelaca pokušaše da se spoje, ne bi li presekli odstupnicu Ulhamru. Odbojnik zavitla džidu, i ona se zari u rame jednog napadača; Zur krete u napad sa Rahom. Iznenađeni odstojanjem sa koga je Ulhamr pogodio, začuđeni time što vide Vaha kako predvodi Lemurce i plašeci se nekog iznenađenja, Ognjeni Ljudi se povukoše.

Ali oni što su izvršili napad sa desne strane behu zarobili Vao.

ČETVRTI DEO

1 – KOD ŽENA-VUČICA

Primirje je bilo kratko. Rah je besomučno jadikovao; pomisao na otmicu Vao bila je i Aunu nepodnošljiva, kao i sam poraz; i sam Zur zaboravio je na svoju opreznost. Njih petoro dadoše se u gonjenje.

Zadah se beše udaljio suprotno od vetra. Neko vreme se nije mogao osetiti. Kad se opet pojavio, gonjeni ljudi su već bili odmakli; trag na koji su gonjoci nailazili u čestaru i močvarama teško se pratio. Postao je jasan tek posle mnogog obilaženja.

Pomamni bes nosio je velikog Ulhamra. Verujući u svoju hitrinu, išao je daleko ispred svojih prijatelja. Zur i Rah trudili su se da ga prate. I Zdepasti je pokazivao izdržljivost i istrajnost...

Najzad, zadah postade jači, i trag, pošto se probijao kroz šumu, poče voditi ka reci. Ubrzo se trag razdvajao. Oklevajući, Oroksov sin najzad izabra put kojim se zadah Vao mešao sa zadahom njenih otmičara. Drveće se proredi, ravno zemljište obraslo suvom travom se pojavi, plamen suknu, jureći preko proplanka. Aun se morade povući ka Zuru. Začula se piskava kuknjava, i posle buktanja požar se ugasio. Aun i njegovi drugovi išli su ka jugu: trag je bio izgubljen.

Na izlasku iz šume, proplanak se sumorno nastavljao u nedogled. Na istoku, na dve hiljade lakata, opazili su svetlost vatre. Jedan čovek sedeo je na steni i bdeo. Čim je spazio pridošlice, on skoči. Skoro u istom času još šest ljudi skočiše i odvukoše Vao: jedan od njih išao je mučno i držao ruku na ramenu...

Aun ponovo pojuri. Jurio je petnaest stotina lakata, zatim zaječa i stade. Pred njim je bila provalija, jedna široka pukotina u zemlji, na čijem je dnu žuborila voda... Ognjeni ljudi ga pozdraviše prezrivim smehom.

Odstojanje koje je razdvajalo Auna od ognja bilo je četiri puta veće od domašaja odbojnika. Ogromno razočaranje pokretalo je nomada; na neprijateljevo ismejavanje on odgovori vikom punom mržnje.

Stajali su tako uspravno, u punoj snazi, brojno nadmoćniji i puni prezrenja za saveznike Aunove. Lemurci su bili manje opasni od

vukova. Zur im je izgledao bedan, sa svojim okruglastim telom i kratkim rukama. Samo ih je veliki Ulhamr iznenađivao. Ali, zar i oni sami nisu bili obdareni snagom medveda? Ne tako visok kao Aun, njihov poglavica je imao široka pleća i dugačke ruke, kojima je davio pantere. On okrete svoje ogromno lice ka Sinu Oroksovu; jezivo se cerio.

Velike stene, razbacane oko vatre, pojačavale su položaj Šelaca. Sve je za njih bilo povoljnije, izuzev oružja za bacanje. Aun je to lepo uviđao, Zur još bolje, ali su obojica bili zaneti. Vah je bio obuzet nekom vrstom nežnosti prema Lemurki. Ulhamr nije mogao da podnosi svoj poraz. Međutim, neprijatelji su stajali u zasedi... Mrak tek što nije pao. Crveni mesec gubio se već iza jednog oblaka, koji se proširivao ka zapadu. Snažan vetar vitlao je na mahove...

Odjednom se Sin Oroksov odluči. On pođe ivicom provalije i uđe u šumu. Posle dve hiljade koraka pukotina se sužavala, zatim je nestade.

– Ja ću ići napred, reče Aun svome drugu. Vi ćete ići za mnom, na izvesnom rastojanju, dok ne ugledamo vatru.

Ognjeni Ljudi neće me iznenaditi. Oni ne trče dovoljno brzo.

Kad se opet našao na proplanku, Šelci su još uvek bili na istom mestu. Trojica od njih stajali su između stena i posmatrali prostor; drugi su bili pored vatre. Svi su držali kočeve, sekire i kamenje za bacanje. Spazivši Auna, oni zaurlaše kao crveni psi, i poglavica, dignuvši svoj kolac, spremi se za napad. Ulhamr uspori hod. Znao je da na juriš ne treba ni misliti; on zato povika:

– Ako oslobodite Vao, pustićemo vas da se vratite u svoja lovišta.

Oni nisu mogli razumeti njegov govor, ali su po njegovim pokretima, koji su slični kod svih nomada, shvatili da traži zarobljenicu. Nabusiti kikot stiže kao odgovor. Poglavica dubokih grudi dohvati Vao za kosu i jednim udarcem pesnice po glavi obori je. Zatim, pokazujući opruženo telo, vatru i svoje vilice, on pokaza da će Šelci ispeći i pojesti ženu...

Aun skoči kao leopard. Ognjeni Ljudi iščeznuše iza stena.

Međutim, Zur se približavao. Kad su drugovi bili na odstojanju dovoljnom za dejstvo odbojnika, Vah reče:

– Neka Aun ide desno; neki od onih, koji se kriju, biće vidljivi. Ulhamr opisa krug oko vatre. Dva Šelca, koji nisu bili ničim zaštićeni,

htedoše da se povuku. Jedna džida zviznu, i očajan lelek prolomi se preko proplanka.

Tada i Vah poteže odbojnik; još se jedan Šelac, pogođen u butinu, sruši.

– Ognjeni Ljudi sada imaju tri ranjenika, odjeknu snažni glas Ulhamra.

Bura se spremala u crnom oblaku. Večite sile, izbijajući iz zemlje i iz neba, obavijale su ljude jezivim, nedokučivim i širokim vihorom. Pošto mesec beše iščezao, sad se videla samo sve slabija svetlost vatre i blede svetlucanje munja. Šelci postadoše nevidljivi, jer su se plašili da se izlože džidama i harpunima; Ulhamr, Vah i Lemurci osećali su nemogućnost da napadnu neprijatelja zaklonjenog iza stena...

U tajanstvenom izlivu bure nastala iznenadno zatišje. Vetar se spusti na proplanak; grom se još nije čuo. Životinje, šćućurene u šumi, behu se učutale... Zatim oblak zagrme kao stado oroksa; voda, praizvor svega, počela da sipa kao iz kabla. Šelce obuze bes. Vatra im se gasila, nisu mogli paziti na kaveze u kojima su čuvali vatru za naredna odmorišta. Nalazili su se u savani i u šumi kao čopor vukova.

Poglavica izdala naredbu. Sa jednoglasnim kliktanjem Ognjeni Ljudi jurnuše. Četvorica, među kojima dva ranjena, uputiše se ka Zuru i Lemurcima. Poglavica sa snažnim grudima i najjači među ratnicima skakao je prema Aunu. Dve džide zasviraše, pa još dve. Zbog mraka i trčanja napadača, one nisu imale nikakvo dejstvo. Da bi imao vremena da baci harpune, Aun se povuče ka reci, a Zur i Lemurci ka šumi.

Harpuni su nanosili samo ogrebotine. Šelci ubrzaše trčanje, praćeno pobjedničkim pokličima. Ulhamr se i dalje borio povlačeći se, a Vah se približavao zaklonu. Odjednom voda sa neba poteče kao hiljadu bujica. Vatra je bacala plamen koji je poigravao. Samo ratnik ranjen u butinu stajao je u logoru i zaklanjao kaveze pod kamenjem.

Zur i njegovi behu opkoljeni. Najmlađi Lemurac, uplašen, htjede da se zakloni iza jednog drveta; udarac kocem otvori mu trbuh a šiljati kamen probi mu slepoočnicu. Rah i Zdepasti branili su se budžama koje im beše načinio Ulhamr. Udarom sekire Zur obori Šelca već

ranjena u rame, ali jedan drugi, provlačeći se pozadi, zgrabi Vaha za zatiljak i obori ga na zemlju.

Čim je Aun opazio da odstojanje od petnaest lakata razdvaja njegove napadače, on učini tri ogromna skoka i razmahnu budžom.

Prvim udarcem polomi jedan kolac, drugim razmrška jednu lobanju. Poglavica šelski i Ulhamr nađoše se onda licem u lice.

To su bila dva strašna telesna sklopa. Telo poglavice podsećalo je na medveda i na divljeg vepra; čekinjava dlaka pokrivala mu je trup; okrugle oči sevale su. Viši rastom, sa širim grudnim košem, koji nije ličio na grudi nijedne životinje, držeći se sasvim pravo na oblim nogama, Aun je držao budžu obema rukama. Kolac protivnikov, od abonosovog drveta, težak i zašiljen, mogao je da probije meso i da polomi kosti.

Šelac prvi raspali. Njegovo oružje jedva okrznu rame Sina Oroksova. Budža se zakovitla. Ona udari po zemlji, dok je mumljanje dopiralo iz usta Šelca. Njegovo ogromno lice izražavalo je mržnju, uvredu i želju za ubistvom.

Kratko vreme su se vrebali, pošto su se obojica povukli. Užasna kiša ih je obavijala izmaglicom; poslednji plamičak vatre jedva ih je osvetljavao. Obojica su osećala dolazak smrti u odjekivanju groma i u drhtanju proplanka.

Aun ponovo poče napad. Budža je vitlala; ona zakači trup zverskog Šelca, dok oštri vrh koca odra jedno rame Ulhamra. Zatim se oružja ukrstiše. Kolac dohvati grudi Ulhamra u času kad je ovaj skakao unazad. Krv mu je tekla iz dve rane. Aun pusti svoj ratni poklič, dohvati kolac jednom rukom, a drugom raspali. Pogođen posred lobanje, Šelac ostade kao ukopan, a novi udarac mu slomi ključnjaču; novi snažni udarci polomili su mu rebra...

Vatra se bila ugasila. Pomrčina je zaklanjala prostor; sve ređe i sve slabije munje jedva su se probijale kroz isparenje. Aun je uzalud tražio Zura i Lemurce; oluja je rasturila zadah.

On poče zvati:

– Gde se krije Zur? Sin Oroksov je pobio svoje neprijatelje! Odazva se gundanje u daljini. Dolazilo je iz šume i nije ličilo na glas Čoveka-bez-Ramena. Aun je pipao po mraku i jurio prema svetlosti munje. Kad je bio na domaku šume, Rahova silueta iskoči, i utonu u mrak. Lemur je isprekidano izgovarao nerazgovetne slogove. Aun pogodi

da je Vaha nestalo. Katkad je svetlost munje omogućavala da se vidi pokret, razumljiviji od reči... Najzad se pojavi i zdepasti Lemur. Ono što je on pokušavao da razjasni bilo je još nejasnije od onoga što je jedva mucao drugi.

Svaki pokret je bio nemoguć. Beskrajna kiša obavijala je ljude; bili su nemoćni kao bubice skrivene pod lišćem ili u šupljinama kore, i veliki Ulhamr poznade najteži bol svoga života. Iz grudi mu se otimalo gromko jadikovanje i teško jecanje; njegove suze mešale su se sa kišom. Sva njegova prošlost bila je vezana za Zura. Voleo ga je još od kada ga je Naoh doveo iz zemlje Crvenih Patuljaka. I zato što je Zur njega voleo više nego sva druga bića, Aun je najviše voleo Zura.

Katkad je glasno dozivao, a iskrica nade podizala je njegova ramena. Časovi su prolazili, i kiša stade; bleđa svetlost pokaza se na istoku. Sad se mogao nazreti Ognjeni Čovek koga je Zur ubio, mladi Lemur čija se utroba prosula po zemlji; nađoše se i leševi poglavice i ratnika koje je Aun sraunio sa zemljom. Pored pepela i ugljevlja, ječao je jedan Šelac s probijenom butinom.

Vao, presamićena pored stene, bila je tako dugo u nesvesti, da nije čula dozive Auna i Raha. Slaba i tresući se, ona se promuklo zasmeha kad ugleda svog druga i Sina Oroksova.

Šelac se baci pred Auna promuklo preklinjući. Ona blagost, zbog koje su ga osuđivali nomadi, navodila je Sina Oroksova da mu oprosti život: ali već su dva Lemurca udarila čoveka svojim budžama; one mu smrskale lobanju i prosušile mozak. To je Aunu bilo mrsko, ali je znao da je to ratni zakon.

Vao je bolje nego Rah poznavala pokrete Ulhamra i sećala se nekoliko reči naučenih od Zura. Ona sasluša Lemurce, te objasni Aunu kako su Šelci odveli Sina Zemlje u šumu. Zbog kiša, noćovidne oči Lemuraca jedva su videle i to na kratko. Rah je bio zalutao isto kao zdepasti Lemur; ovaj je bio ranjen i skoro onesvešćen. Tako, dok je sudbina Vahova ostajala neizvesna, nada i očajanje su se mešali u grudima Aunovim. Čitavog jutra tražio je trag. Trag se mogao naći tek podalje, ili je Zur bio mrtav. Lemurci se rasturiše, sinoćni begunci se vratiše, a potpora tolikih oštrih pogleda, toliko osetljivih čula mirisa, bila je neocenjiva... Naposljetku, jedan deo ode uz reku, drugi nizvodno. Obe grupe morale su da pređu i

preko reke. Sa onim koji je krenuo nizvodno bio je i Sin Oroksov. Grupa je išla dve trećine dana i prešla reku... Vao onda stade i oštro kriknu; trag je bio pronađen! Videli su se tragovi na glinastoj zemlji, osećalo se prisustvo Zurovo.

Radost je ključala u srcu Ulhamra, ali se odmah pomeša sa strahom. Trag nije bio svež. Šelci su tuda prošli još jutros, i bilo bi nemoguće da ih stignu pre sledećeg dana. I, Aun bi morao da i dalje ide sam. Lemurci ne bi ni izdaleka mogli da prate njegov hod. On se prvo uveri da li mu je oružje dobro privezano: tri džide, uzete na bojnopolju, dva harpuna, sekira i budža. Sem toga, nije zaboravio ni kremen i markasit za loženje vatre... Kratko vreme stojeći nepomičan, dok mu je srce lupalo, bio je obuzet neodređenom nežnošću prema tim slabim i loše naoružanim ljudima, sa bezobličnim govorom i grubim pokretima, koji su s njim lovili, živeli pored njegove vatre i od kojih se nekoliko pokazalo vrlo hrabro u borbi protiv otimača.

On progovori sa blagošću:

– Rah, Vao i Ohn su saveznici Ulhamra, ali Ognjeni Ljudi su odmakli. Oni su brzi... Samo Aun ih može stići.

Vao je razumela ove znake i objasnila ih ostalima. Teška tuga ovlada Lemurcima.

Kad Aun počne da se penje ka bregu, Vao je plakala, a Rah je jecao kao ranjeni crveni psi. Oni se popeše do vrha na kome je počinjala visoravan. Ulhamr je jurio kao vuk: Lemurci ga pozvaše, a on zastade i uteši ih:

– Sin Oroksov opet će videti Čupave Ljude!

Tada nastavi da juri. Često je trag postajao nejasan, a katkada se oštro pokazivao. Kad su zadržavanja begunaca natapala zemlju trajnim zadahom, nomad je nalazio travu koju je Zur dugo držao u ruci i koju je zatim odbacivao: Aun je poznao oštromno lukavstvo Vahovo. Čudio se što Šelci ostavljaju u životu svoga zarobljenika, koji je – ne tako hitar kao oni – usporavao njihovo bekstvo.

Do mraka odmarao se samo dvaput, i to samo na kratko. Čak i noću je nastavio da traži po mesečini i pod zvezdanim nebom. Trag je bio sve svežiji. Ali kad je legao, iscrpen, među stenama, bio je još daleko od begunaca.

U zoru on obiđe malo jezero i nađe se u šumi. Više puta je bio u neizvesnosti i zalutao, ali oko podne, kad je hteo da se odmori, on zadrhta. Trag je postajao sve jasniji: broj Šelaca se udvostručio, pošto se mala grupa lovaca pridružila onima koji su odvodili Zura. Aun je čak mogao da odredi put kojim su došle novajlije. Sad je bilo šest protivnika za borbu; bez sumnje, područje horde bilo je sve bliže.

Borba je izgledala nemogućna. Svaki drugi Ulhamr, izuzev Auna ili Naoha, odrekao bi se gonjenja. Ali nagon jači od svake opreznosti vodio je Sina Oroksova. On se uzdao u svoju hitrinu, jednaku hitrini divlje mazge; nikad ga Šelci, sa svojim suviše kratkim nogama, ne bi mogli stići.

Novi časovi minuše. Kraj drugog dana se primicao, kad se uprkos broja onih koje je gonio, Aun izgubi na prelazu reke. Kako nije bila duboka, nomad je pređe bez muke, ali na drugoj obali više nije bilo traga...

Tražio je očajno; noć je već odavno bila pala, a on nije ništa otkrio. Umoran i tužan, on tada sede, nemajući hrabrosti da upali vatru. Posle kratkog odmora, on nastavi put. U jednom neujednačenom predelu, gde su se proplanci smenjivali sa bokorima, neki zadah dopre do njega. Zahvaljujući povoljnom vetru, zadah je bio jak. To je bio zadah Ognjenih Ljudi, ali mu se činilo da ima i neke razlike. Ni po čemu se nije dalo osetiti prisustvo Zura.

Sada je oprezno išao kroz čestare i između bambusa, bauljao kroz visoku travu, te se uskoro nađe blizu onih koje je tražio... Usled vike on zadrhta; dve uspravne prilike se podigoše. Njihovo prisustvo nije predosetio zbog vetra koji je odnosio zadah.

Spazili su ga. Trebalo je spremi se za borbu. Mesec, već pun, jasno je osvetljavao obe siluete. On poznade da to nisu ljudi, već žene. Zdepaste, sa kratkim nogama, sa debelim licem i trupom Šelaca, svaka od njih je držala dugačak i težak kolac. Kod Ulhamra žene su retko rukovale oružjem. Iako je video Lemurke skoro ravne ljudima, nomad se začudi kad ih ugleda u pretećem stavu. Pošto se u njemu nije javljala srdžba, on progovori prijateljskim glasom:

– Aun nije došao da ubija žene...

One su slušale. Njihova nabrana lica se razvukoše. Da bi ih još više umirio, Oroksov sin počeo da se smeje; zatim polako priđe, s

oborenom budžom. Jedna od njih ustuknu, skoči, i odjednom obe počeše da trče, bilo iz straha, bilo da bi izvestile svoje drugove. Ali njihove kratke noge nisu se mogle takmičiti sa nogama Ulhamra. On ih stiže i pređe... Tada, jedna pored druge, sa uperenim kočevima, one sačekaše...

On nemarno zamahnu budžom i reče:

– Budža će bez muke polomiti kočeve...

Pokretom u kome je bilo više straha nego srdžbe, jedna od njih poteže svojim oružjem. Aun ga smlati, slomi mu vrh, i ne odgovarajući udarcem, nastavi:

– Zašto napadate Sina Oroksova?

One razumedoše da ih štedi i, zabezegnute, stadoše ga posmatrati. U njima je raslo poverenje. Ona koja nije udarila, spusti svoj kolac i dade znake izmirenja, koje i druga uskoro ponovi. Zatim krenuše. Oslanjajući se na svoja čula i svoju hitrinu, Aun ih je sledio, Svi troje su išli uz vetar. Prešli su put od četiri hiljade lakata. Dođoše tako do jedne zemlje bogate papratom, gde prema mesečini nomad vide još žena... Kad ugledaše čoveka, one skočiše. Sve su mlatarale, vikale. Pridošlice su im odgovarale.

Neko vreme Aun se plašio klopke. Mogao je još uvek da pobegne, put je bio slobodan; ali neka nebrižljivost, ponikla iz umora, samoće i bola, rasla je u njemu. Kad se nespokojstvo vratilo, stigao je u logor; žene ga okružiše.

Bilo ih je dvanaest, sa onima koje su dovele nomada. Više dece stajalo je među njima, a dvoje troje, još sasvim malih, spavalo je. Veći deo žena bile su mlade, snažnog sastava, sa ogromnim vilicama. Ali zbog jedne od njih Aun zadrhta, jer je imala vitki stas kćeri Gamlinih, koje su bile najlepše među Ulhamrima. Sjajna kosa padala joj je niz ramena. Zubi su joj bleštali kao sedefni mesec. Blaga i bojažljiva snaga ovlada srcem ratnika; sjajne uspomene, izbijajući odjednom, spojiše se sa svežom slikom strankinje...

Žene napraviše uži krug. Jedna od njih, sa čvrstim rukama, debelim ramenima, stade lice u lice prema Sinu Oroksovu.

Snaga je izbijala iz njenih svetlih zenica i iz njenih obraza sa snažnim mišićima. Shvatio je da mu ona predlaže savez, i kako nije poznavao plemena u kojima ljudi i žene čine odvojene horde, on očima potraži muškarce. Ne opazivši ni jednog, on dade znake

pristanka. Svi se tada nasmejaše i dadoše prijateljske znake, koje je razumeo bolje nego znake Lemuraca. Međutim, one su se i dalje čudile. Nikad se nikakav ratnik takvoga stasa, čija bi se reč toliko razlikovala od njihove, nije pojavio pred njima. Njihova horda znala je za tri vrste ljudskih bića: one na čiji je jedan deo Aun naišao i čiji je zarobljenik bio Zur; Lemurce, koje su retko viđale i koje nisu napadale; najzad, ljude njihove rase, gde se muškarci i žene obično nisu mešali i kod kojih su svirepi običaji pratili venčanje. Čak i da je Aun pripadao njihovoj rođenoj rasi, one bi ga odbile ili bi ga stavile na grozna iskušenja. Primile su ga samo zbog neobičnosti događaja i zato što su preživljavale kobne dane. Polovina njih propadala je zbog nedaća ili pod udarcima Šelaca. Najveći deo dece je pomro.

Sem toga, pošto behu izgubile vatru, bedno su lutale po zemlji, utučene osećanjem svoga propadanja i pune mržnje prema svojim neprijateljima.

Bilo im je prijatno da imaju za saveznika toga stranca visokoga rasta, koji je izgledao jak kao gajali. Dugo su se tiskale oko njega, pokušavajući da shvate njegove pokrete i da mu pokažu svoje. Najzad su razumele da on traži svoga druga, čiji je trag izgubio. Svidelo im se da zamišljaju da su neprijatelji Ulhamra isti oni ljudi, koje su i one mrzele.

Pogađajući da su im ugasili vatru, Aun poče da skuplja suhu travu. Pomoću grančica i svog kamena, on izazva plamen. Sa kricima oduševljenja najmlađe počеше da skaču oko njega, izgovarajući reči koje su, ponavljane u horu, ličile na pesmu. Kad je crveni život buknuo u granju, kliktanje postade sumanuto. Samo devojka sa finim obrazima nije vikala. Posmatrala je vatru i nomada i tiho se divila. Kad je govorila, to je činila šapatom, na neki bojažljiv i čaroban način.

2 – NA VRHU JEZERA

Svakog jutra Aun je ponovo tražio Zurov trag. Žene su ga pratile, pune sve većeg poverenja. Vršeci stalno ista dela i stalno izmenjujući znake, one su jasno razumele cilj Ulhamra. I on se navikavao na njihove znake. Njegova snaga i hitrina ih je

zadivljavala. Divile su se njegovom oružju, osobito harpunima i džidama koje su ubijale zveri na odstojanju. Oslabljene svojim nevoljama i porazima, smerno su se skupljale oko nepoznatoga, i volele da ga slušaju. To nisu bili saradnici za potcenjivanje. Četiri među njima bile su snažnije, gipkije i brže od Zura. Sve su se pokazivale otporne prema umoru. One koje su imale malu decu, bez muke su ih nosile celoga dana. Devojčice i dečaci bili su izdržljivi kao šakali.

Da nije izgubio Vaha, večeri i jutra bili bi prijatni. Kad je Aun izbijao vatru iz kamena, žene su pokazivale istu radost i isto oduševljenje kao i prve večeri, i ovo srećno uzbuđenje godilo je velikom Ulhamru. Naročito je voleo da vidi Džehu sa teškom kosom, kad joj se plamen ogledao u svežim očima. Sanjario je o tome da se s njom vrati u rodnu hordu; grudi su mu se nadimale...

Posle nedelju dana, drveće je postalo ređe. Dugačka stepa se pružala, jedva ispresecana šibljem, šumarcima i rasejanim čestarima. Oni se uputiše preko stepe u nadi da će otkriti neko uzvišenje, odakle bi mogli ispitati obzorje. Oko podne, u vreme odmora, jedna žena koja se bila odvojila ka istoku, pozva ostale. Nikakvo objašnjenje nije bilo potrebno; svi su poznali trag vatre.

– Ognjeni Ljudi! reče Aun.

Žene su pokazivale živo uzbuđenje. Ona što je zapovedala, Uhra, okrete se Aunu sa znacima srdžbe; on saznade da su Šelci neprijatelji i njegovih drugarica. Ne samo da su ih desetkovali, već su možda uništili i mušku hordu koja je bila u savezu sa ženama i koja se od jeseni više nije pojavljivala.

Logor je svakako bio dignut još pre nekoliko dana. Zadah se bio rasplinuo. Trebalo je da prođe nekoliko dana da bi se uverili da nije bila u pitanju brojna trupa. Ništa nije pokazivalo da je i Zur bio među njima... Međutim, zahvaljujući uočljivim znacima, Aun i žene mogli su da organizuju gonjenje. Malo-pomalo, trag je postajao sve jasniji. Njega je bilo utoliko lakše pratiti što su se Šelci, držeći se gotovo prave linije, uputili ka Severu. Dvaput je pepeo, zaostao od vatre, pokazivao skorašnje bavljenje.

Trećeg jutra, jedna mlada žena koja je išla na čelu trupe okrete se vičući. Kad je Aun stigao, on vide na mekoj zemlji trag više stopala; dršćući od radosti, poznao je Zurov trag.

Uostalom, gonjenje je bilo lako. Zemljište je odavalo i zadah, i to je bio dokaz da se sve više bliže. Te večeri nastavili su kretanje, iako mesec još nije bio izišao, ali su dve žene bile noćovidne, mada u nešto manjem stepenu od Lemura. Jedan brežuljkasti venac prepreči im put. Pošto su prešli najviši breg do polovine padine, Aun zapali vatru u jednoj uvalici, da bi na odstojanju bila nevidljiva. Blizina neprijatelja zahtevala je sve veću obazrivost.

Aun beše ubio jednog jelena, čije su čereke žene sada pekle. Sigurnost zaklona, obilje hrane i sjajni život vatre veselio je hordu. To je bilo jedno od onih srećnih odmaranja, kad živi stvor zaboravlja svirepi zakon i zamke sveta. I sam Ulhamr bi spoznao blaženstvo da je i Zur bio tu. Džeha, sa krupnim očima, sedela je pored njega, a on je neodređeno slutio da će mu je Uhra, poglavica žena, dati za ženu. Gruba duša mladoga Ulhamra bila je puna potajne nežnosti. Pored Džehe, osećao je strah koji mu je ubrzavao kucanje srca: hteo je da bude blag prema svojoj drugarici kao Naoh prema Gamli.

Posle obeda, kad su deca i najumorniji putnici zaspali, Aun krete preko brega. Uhra ustade da ga prati sa Džehom i još tri ratnice. Nagib nije bio mučan. Oni tako dođoše do vrha. Trebalo je preći čestare da bi se videla druga padina. Dugačka ravnica pružala se pod zvezdama, i skoro u dnu nagiba svetlomrcalo je jezero.

Na severnom vrhu, ali na drugoj obali, video se sjaj plamena. Vatra je privlačila svu pažnju Sina Oroksova. U pravoj liniji vatra je stajala na četiri do pet hiljada lakata, ali se moralo ići obalom i možda obilaziti oko brojnih i često jedva savladivih prepreka.

Vetar je duvao s juga, dopuštajući da se dođe do logora, a da se ne bude otkriven... Trebalo je stići pre izlaska meseca, a samo Aun je bio toliko brz da bi to mogao izvesti.

Posmatrao je vatru i siluete, čas purpurne, čas crne, koje su se kretale oko nje. Bilo ih je pet. Oroksov sin je jasno video Zura, koji je sedeo pored jezera, i sedmog čoveka koji je ležao.

Tada on reče Uhri:

– Aun će se primaći Ognjenim Ljudima i zatražiće oslobođenje Zura...

Uhra razumede i odgovori:

– Oni neće pustiti zarobljenika... Ulhamr odgovori:

– Oni su ga odveli kao taoca, jer se plaše Auna.

– Oni će ga se još više bojati kad ne budu imali taoca.

Nomad ostade časkom neodlučan. Ali nije video drugog načina da oslobodi Zura, sem lukavstva, sile ili blagosti; na svaki način trebalo je prići šelskom logoru.

– Aun mora da oslobodi svoga druga, reče on setnim glasom. Uhra je to shvatala kao i on. Nije imala šta da kaže. On dodade:

– Aun treba da ode k vatri!

– Uhra i Žene-Vučice ići će s njim!

Bacivši dug pogled ka dolini, Aun pristade:

– Oroksov sin čekaće tamo dolazak žena, primeti on. Biće sam, ali Ognjeni Ljudi neće moći da ga uhvate, jer je brži od njih, a ima i oružje za borbu na odstojanju.

Uhra zapovedi najmlađoj ratnici da ide da traži pojačanje. Ulhamr se spuštao ka ravnici. Nagib je bio blag, skoro ravan, bez uvala i pokriven travom. Kad je došao do ravnice, vetar je gonio njegov zadah ka severu, i ulegnuća zemljišta olakšavala su mu posao. Mesec je još bio sakriven. On se brzo nađe na istoj obali na kojoj su bili Šelci, na hiljadu lakata od logora...

Grupice drveća, visoka trava, nekoliko brežuljaka omogućavali su mu da nastavi put za još četiri stotine lakata, ali se tada nađe pred brisanim prostorom. Ništa više nije moglo prikriti njegovo kretanje oštrom oku nomada. Obuzet strahom, ne za sebe, već zbog Zura, on ostade nepomičan među biljkama. Da li će Šelci ubiti Vaha ako se on pojavi, ili će mu, naprotiv, poštediti život da bi spasli svoj? Ako im ponudi savez, da li će mu se smejati?

Dugo je čekao. Mesec se peo crven i obavijen dimom na dnu savane. Pet Šelaca je ležalo. Šesti je stražario, čas stojeći, čas osluškujući, otvorenih očiju i sa nozdrvama koje su podrhtavale. Na drugom kraju vatre, pored obale, i Zur je bdeo. Šelac nije obraćao pažnju na zarobljenika koji, slab i ne tako hitar, nije mogao ni misliti na bekstvo.

Međutim, jedan plan počeo da opседа Auna. On je znao da je Zur, koji tako sporo trči, vrlo vešt plivač, kao i svi Ljudi-bez-Ramena. U reci ili u bari, on je prestizao i najhitrijeg Ulhamra. Gnjurao se kao krokodil, i mogao je dugo da ostane pod vodom. Ako skoči u vodu, dočepaće se druge obale, koja na tom mestu nije tako udaljena, i

tako će privući neprijatelja za borbu. Ali trebalo je da Vah vidi i da mu da znak; najmanja uzbuna učinila bi spasenje nemogućim.

Ali, zbog vetra, stražar je osmatrao više severnu stranu. Svakoga časa njegovo se lice okretalo žbunu koji je skrivao Oroksova sina. Mesec se dizao sve finiji, oštiji, jasniji. Besno nestrpljenje nadimalo je grudi nomada. Već je počeo da očajava, kad se tamo prema jugu prolomi preko predela duboka rika: silueta jednog lava pojavi se na brežuljku. Stražar poskoči, jedan za drugim digoše se svi Šelci oko vatre i okretoše se prema mesožderu...

Zur, skoro nepomičan, obazirao se na sve strane, pun želje za spasenjem koje su okolnosti činile sve težim.

Odjednom, Aun se pokaza, sa rukom pruženom prema jezeru... Trenutak je bio zgodan; odstojanje od trideset lakata razdvajalo je Vaha od najbližeg njegovog čuvara. Ovi su mislili samo na veliku zver, a jezero je bilo samo na dvadeset koraka od Zura. Ako jurne na vreme, stići će do vode pre nego ma koji Šelac.

Zur beše sve to video. Neodlučan, očajan, on pođe krišom ka žbunu. Aun pokaza jezero. Vah razumede i najpre nemarnim korakom, a zatim u velikim skokovima, polete ka obali.

U tom času jedan Šelac se okrete.

Više začuđen nego zabrinut, on obavesti svoje drugove tek kad je video da se begunac udaljava od obale. Dva ratnika se odvojiše. Jedan od njih pokušava da stigne Zura plivanjem. Posle uzaludnog gonjenja, vrati se na obalu i počeo da se baca kamenjem. Ali Zur se zagnjuri i postade nevidljiv.

Blizina lava vezivala je odluke trupe.

Samo jedan čovek bio je poslat da ga goni. Obilazeći oko vrha jezera, trebalo je neizostavno da prestigne Zura koji će, razoružan, spor i slabih mišića, biti lako zarobljen.

Videći ratnika da ide napred, Aun se nasmeja u sebi i počeo da se povlači. Neko vreme bio je nevidljiv, ali jedna ravna površina ga pokaza. Tada, uzdignutog harpuna, počeo da čeka.

Ratnik je bio od onih koji su se borili one burne noći. Uplašen, on poznade velikog nomada koji je ubio njegovoga poglavicu, i povuče se, pozivajući na uzbunu.

Zabrinut sudbinom Zurovom, Aun nije ni pokušao gonjenje. On se uputi ka vrhu jezera i zaobiđe ga. Vah još ne beše izišao na obalu;

videlo se kako pliva kao vodozemac, sekući vodu vijugavim pokretima. Kad je stigao do obale, Oroksov sin ga podiže kličući od radosti. Stajali su sada i gledali se uzbuđeni zbog oslobođenja. Najzad, Ulhamr zaurila pobedonosno:

– Aun i Zur se smeju Ognjenim Ljudima. Lav beše iščezao. Još neko vreme Šelci su osmatrali brežuljak, a zatim na znak poglavice kretoše ka severu.

– Oni su hitriji od Zura, reče tužno Vah. Njihov poglavica jak je kao leopard!

– Aun se njih ne boji... I mi imamo saveznike.

Vukao je za sobom svog druga, a kad gonio stigoše do savijutka, graja se podiže na bregu. Uhra i sedam Žena-Vučica se pojaviše; obeshrabreni, Šelci obustaviše gonjenje.

Žene se uputiše ka Aunu, i Uhra reče:

– Ako ne pobijemo Ljude-Crvene-Pse, oni će se vratiti sa svojom hordom.

Pošto je ponovila znake i reči, Ulhamr je razumeo;

– Jesu li govorili o svojoj hordi? upita on Vaha.

– Ona je na dva duga dana hoda. Pošto je osmotrio žene, Zur dodade:

– Oni će pobiti više žena ako ih napadnemo, a bez sumnje neki će uspeti da nam pobegnu.

Krv Aunova je ključala, ali strah da opet izgubi druga nadvlada. Sem toga, osećao je i malo zahvalnosti prema Šelcima, zato što nisu ubili svoga zarobljenika.

3 – BEKSTVO OD ŠELACA

Aun, Zur i žene su bežali. Već nedelju dana progonila ih je šelska horda. Prvo je hordu opazila jedna žena sa vrha kršnog masiva. Aun je izbrojao skoro trideset ljudi. Zbog Vaha, kretanje begunaca je bilo usporeno, ali je Uhra poznavala stranputice kroz šumu ili močvare, dok je Zur pronalazio podvale da zavara neprijatelja. Uvek, kad je reke bila plitka, išli su po koritu uzvodno ili nizvodno; više puta Uhra ili Aun spaljivali su suhu travu preko koje su prešli. Tako su Šelci gubili trag: brojni i istrajni, oni su se rasturali da ga opet nađu.

Osmog dana, trupa pređe bujnu reku na čijoj se obali Aun oprostio sa Lemurcima. Ulhamr je želeo da idu uzvodno; Uhra pokaza sigurniji put, te kretose južno od visoravni.

Dođe i dan novog meseca, i Šelce više nisu videli. Odmaranje je bilo srećno. Sada su se nalazili u džungli, jer malo-pomalo begunci behu skrenuli ka ravnici, približavajući se reci.

Ogromni bambusi okruživali su proplanak. Još se dobro videlo. Ljudi i žene spremali su ognjište i gradili sklonište od trnja, lijana i stabljika. Svetlost boje ćilibara pretvori se u večernje rumenilo. Činilo se kao da se neki blagi dah uzdiže do oblaka. Čulo se šuštanje beskrajnog bilja. Duša Aunova ispuni se svečanim blaženstvom. Ista ona slabost koja ga je navodila da pobeđenima oprašta život, činila je da bude nežan prema Džehi sa gipkim ramenima. Njegova snaga osećala je neki strah pred teškom kosom, ili pred divnim sjajem njenih očiju. Njegov strah zanosio ga je više nego pobeda. Sanjarenja su se vitlala u njemu, neodređena i kratkotrajna. Ponekad, kad je pomišljao da je potreban Uhrin pristanak, žestina mu je potresala bedra i on se bunio protiv mogućnosti da bude odbijen. Ali, ustvari, bio je gotov da se potčini običajima tih žena, koje su s njim učestvovala u opasnostima.

Kad su se pojavile zvezde među bambusima, on priđe ženi-poglavici, koja je završavala obed i upita:

– Hoće li Uhra da mi da Džehu za ženu?

Uhra, koja je razumela, bila je neodlučna. Zakoni njenog plemena bili su stari; ti zakoni su se tako dugo poštovali, da su dobili snagu i određenost. Žene iz horde nisu se smele udavati za Šelce, ni za Lemurce. Ali nedaće su donele duboku neizvesnost. Uhra nije znala da li još ima ljudi njenog plemena. A Aun je bio njen saveznik.

Ona odgovori:

– Pa, treba prvo izmaći neprijatelju. Onda će Uhra udariti Džehu po grudima – i ona će biti žena Aunova.

Ulhamr je shvatio samo jedan deo odgovora. Vatrene radost obuze mu srce. On nije primetio da je Uhra tužna; ona nije mogla razumeti zašto on više želi tu gipku devojkicu, nego ženu-poglavicu, sa snažnim rukama i teškim vilicama...

Sutradan, i još jedan dan, bekstvo se nastavilo. Reka je bila sasvim blizu. Pojavio se jedan stenoviti planinski venac. Ličio je na onaj u

kome je obitavao džinovski lav. Nikakav znak nije odavao neprijatelja; i sama Uhra počela je da veruje da su ovi prekinuli gonjenje. Da bi u to bila sigurna, ona se sa Aunom i Zurom pope na jednu uzvišenu stenu sa koje se mogla sagledati čitava okolina. Kad su dospeli do vrha, ugledali su reku, na velikom odstojanju, kako se povija između dve stene, a u daljini, na domaku jedne džungle, uspravna obličja koja su se kretala napred.

– Ljudi-Crveni-Psi, uzviknu Uhra.

Aun se uveri da se njihov broj nije smanjio i primeti:

– Oni ne idu našim tragom.

– Oni će ga otkriti! tvrdila je Uhra. Zur dodade zamišljeno:

– Moramo da pređemo reku!

To je bio pokušaj jedva moguć i najboljim plivačima, jer je u kaljuzi, na ostrvima i na rtovima bilo sijaset krokodila. Ali Vah je znao veštinu prelaženja reka pomoću debelih grana ili iscepanih stabala, vezanih lijanama i stabljikama. Zur dovede družinu do obade, gde je crnih topola bilo u izobilju. Dva oborena stabla, nasukana u jednoj luci, omogućiše brzu izgradnju splava. Pre sredine dana splav je bio gotov. Ali se i neprijatelj beše primakao. Njegovi prethodnici primećivali su se na savijutku, na odstojanju od tri do četiri hiljade koraka.

Kad se čun odvojio od obale, Šelci počеше gromoglasno vikati.

Aun odgovori ratnim pokličom, dok su žene urlale kao vučice... Begunce je voda nosila ukoso. Kako su bili poviše Šelaca, sada su se približavali svojim neprijateljima. Dve družine se najzad nađoše jedna prema drugoj. Odvajalo ih je rastojanje od jedva dvesta lakata. Šelci su stajali okupljeni na jednom rtu; bilo ih je dvadeset devet, svi zdepasti, sa vilicama kao u crvenih pasa i sa snažnim rukama. Njihove okrugle oči sijale su žestokom krvoločnošću. Više njih pokušашe da zaplivaju, ali jedan piton i nekoliko krokodila pojaviše se među lotosima.

Međutim, Aun, Zur i žene skretali su splav pomoću granja. Splav prođe između dva ostrva, okrete se oko sebe, ponovo počе plivati ka obali na kojoj su stajali Ljudi-Crveni-Psi, pa se uputi ka jugoistoku... Najzad pristade uz drugu obalu, i žene se stadoše rugati Šelcima.

Družina se zatim uputi kroz džunglu, dok ne naiđe na jednu pritoku reke. Bio je to jedan ne mnogo dubok rukavac.

Njegovim koritom moglo se dugo ići. Ali, pre toga, Zur iseče na komade kožu jednoga jelena i objasni da svaki, kad bude izlazio iz reke, mora njome omotati noge. Oni se potom iskrcaše na jednom stenovitom rtu, i pošto su svi omotali noge, poliše vodom mesto na kome su stajali.

– Zur je lukaviji od svih ljudi! povika Ulhamr. Ljudi-Crveni-Psi će misliti da je ovuda prošlo neko stado!

Međutim, Šelci su tako često pronalazili trag, da su begunci išli bez odmora.

PETI DEO

1 – U KLANCU

Zemlja postade močvarna. Trebalo se provlačiti između blata ili se vući pored obale. Dva dana behunci nisu išli brže od životinja koje puze. Zatim se reka između dve strme obale poče sužavati, i jedan ogroman zid škrljaca konačno im zapreči put. Bio je dug tri hiljade lakata, a visok šest stotina. Na zapadu se kupao u reci, a na istoku u prostranoj i neprohodnoj močvari. Samo jedan prolaz je postojao, u tesnom klanacu, prokopanom na visini od dve stotine lakata, do koga se moglo doći preko nagiba zasejanih strašnim stenama. Aun, koji je išao poslednji, dođe do ulaza u tesnac i zastade da osmotri predeo. Za to vreme Uhra je išla napred. Ona se uskoro vrati i objavi.

– Močvara se pruža i sa druge strane stene.

– Moraćemo opet preći reku! reče Vah, koji je išao za ženom-poglavicom. Ima drveća... Moraćemo da sagradimo splav.

Aun uzviknu i pruži ruku. Tamo između dve bare pojavili su se neki ljudi. Nabrojali su ih sedam. Njihov izgled bio je isuviše određen da bi se mogli dvoumiti.

– Ljudi-Crveni-Psi! povika Uhra.

Njihov broj bivao je sve veći. Grudi Aunove počеше se nadimati. On udahnu grozničavi dah baruština i stade razgledati provaliju.

– Mnogo pre nego što splav bude gotov, promrmlja on, Ljudi-Crveni-Psi će nas stići!

Teške stene ležale su oko njega. On ih dokotrlja nekoliko na ulaz u tesnac, dok su Uhra, Vah i žene donosili druge. Videli su Šelce kako pužu između dve baruštine. Smrt se približavala s tim mračnim bićima.

Aun reče:

– Sin Oroksov i tri žene braniće klanac. Zur i druge će praviti splav.

Vah se kolebao. Posmatrao je svog druga očima koje su podrhtavale. Drug je razumeo njegovu strepnju i reče:

– Imam četiri džide, dva harpuna! Ja imam budžu, žene imaju svoje kolje. Ako nismo dovoljno jaki, ja ću već tražiti pomoć. Idi, samo će

nas splav spasti.

Zur popusti. Aun izabra Uhru da ostane s njim i još jednu ženu snažnih pleća. Kad se obazreo da izabere i treću, opazi Džehu koja je dolazila stresajući svoju kosu. On htjede da je udalji ali ga je ona posmatrala sa grozničavom blagošću. Ljubav se pojavi u njemu, nežni izbor koji je samo Naoh poznao, jedini od svih Ulhamra... i beskrajna prošlost ožive: on zaboravi opasnost i smrt.

Ljudi-Crveni-Psi su pristizali. Pošto su se probili između bara, razvijali su se na stenovitoj obali. Jedan od njih, tela kosmatog kao u medveda, pokazivao je ogromne ruke. Razmahivao je kocem težim od budže Aunove. Što su bili bliži masivu, sve su se više razmicali da bi pronašli prolaze. Više puteva je bilo izdubljeno u steni, ali su se svi svršavali kod okomitih zidova: moglo se proći samo kroz klanac.

Aun, Uhra, Džeha i treća žena dovršavali su izgradnju tvrđave, skupljajući i stene kojima su hteli da smrve napadače.

Prolazu se moglo prići na dva načina: koritom kojim je prolećna i jesenja voda oticala, i sa strane, kroz lavirint stena; prvi put omogućavao je juriš u tri ili četiri reda; put sa strane prisilio bi napadače da napadaju jedan po jedan, ali je on davao mogućnosti napada odozgo nadole...

Na stotinu lakata od stena Šelci stadoše. Posmatrali su pokrete Auna i žena; njihova široka lica su se kezila i modre usne se razvlačile preko bleštavih zuba. Odjednom zlokobno zaurlaše urlikom koji je podsećao na zavijanje vukova i crvenih pasa. Aun pokaza svoj harpun i svoju budžu:

– Ulhamri će uzeti lovišta Ognjenih Ljudi!

Uhra pridruži svoj promukli glas glasu Sina Oroksova; vikala je:

– Ljudi-Crveni-Psi su poklali naše sestre i našu braću. Naši saveznici će uništiti Ljude-Crvene-Pse, sve do poslednjeg...

Potom nastaje dugo zatišje. Vlažan i topao vetar duvao je sa močvara. Orlovi i sokoli kružili su nad visovima. Na ostrvima su se videli grozni gavijali. Šum reke čuo se u beskrajnoj pustinji, svež, živ i neiscrpan kao u prvim danima sveta...

Šelci se podeliše u dve grupe. Poglavica je vodio prvu među savijutke; ostali su se trudili da dopru pravo do klanca, krijući se po pukotinama i iza stena...

Svetle oči Aunove prebrojavale su neprijatelja. On je uzdizao odbojnik sa nameštenom džidom; Uhra i njene drugarice na prvi znak odgurnuše stene na napadače... Ali ovi su bili nevidljivi, ili su se pojavljivali iza zaklona gde ih je bilo skoro nemoguće pogoditi. Međutim, jedan Šelac se pojavi; odbojnik se zavitla i džida pogodi čoveka među rebra. Urlikanje se prolomi, ranjenika nestade... Aun je pazio i dalje i držao spremnu još jednu džidu.

Uskoro napadači ponovo krenuše naročito putem sa strane, gde se više ratnika ispelo do visine klanca. Nije ih bilo moguće videti. Da bi napali opsednute, trebalo je da se još popnu i da pređu uzanim puteljkom, sa koga bi mogli da skaču jedan po jedan...

U međuvremenu, prvi put je bio osvojen. Jedan snažan glas zagrme i u besnom naletu petnaest ljudi polete. Džida zasvira, stene odskočiše; grozni krici i zapomaganje odjekivahu između stena... Šelci ipak nisu stali. Uprkos besprekidnog kotrljanja stena i bacanja jednog harpuna, stigli su na osam lakata od tvrđave. Trojica su se skotrljala u dolinu, druga dvojica ostala ranjena; Aun je izbliza video sve pokrete lica, sevanje očiju, i čuo nadimanje grudi. Tada, s naporom, on gurnu ogromnu stenu, dok su žene očajnički kotrljale kamenje. Zlokobni urlik odjeknu na stenama. Napadači bez reda ustuknuše nazad i taman je Aun hteo da odgurne još jednu stenu, kad ga kamen lupi po glavi.

On podiže glavu. Riđe lice mu se cerilo. Jedno za drugim, četiri tela skočiše. Aun odstupi. Obema rukama držao je budžu.

Uhra i Džeha uperiše svoje kolje. S jedne i s druge strane, tri borca su mogla stajati jedni prema drugima.

Nastupila je neka vrsta primirja. Strah od nepoznatog zadržao je Ljude-Crvene-Pse; Aun se pitao da li treba tražiti pojačanje... Prema njemu se neprijateljski poglavica raširio svim svojim zdepastim telom. Njegov kolac bio je za čitav lakat duži od kočeva njegovih drugova; njegovo biće je odavalo snagu i naviku da pobeđuje...

On prvi napade i njegov dugački kolac razdera slabinu Uhre. Ali mu Aun snažnim udarcem obori oružje, i budža smrvi rame i jednog ratnika koji je upravo priskočio.

Čovek se skotrlja na zemlju, ali ga odmah zameni drugi. Novi napadači su pristizali. Tada Uhra povika za pomoć. Njen krik ponoviše Džeha i druga žena, dok su Šelci naletali urličući kao vuci.

S tri udarca Sin Oroksov smlati tri koca, čiji su šiljci bili polomljeni. Uhra rani jednog Čoveka-Psa u grudi, ali se treća žena sruši, sa provaljenim trbuhom.

Pred ogromnom budžom, napadači behu ustuknuli. Ponovo su se gomilali na ulazu u klanac; poglavica koji beše opet dohvatio svoj kolac, držao se na pola lakta ispred svojih ljudi; oni čije je oružje bilo polomljeno, ustupili su mesto drugima.

Sa divljačkim smehom i škripanjem zuba, hitrim očima koje su opažale svaki pokret protivnika, šelski poglavica polete.

Ulhamr se skloni, ali ga kolac zakači po slabini. On posrnu.

Šelac kriknu pobednički... Budža odgovori. Debela lobanja poglavice puče; i skočivši unapred sa promuklim krikom, divlji čovek se sruši među svoje ljude.

Kratko vreme Šelci su oklevali; ali pošto se njihov broj stalno povećavao, oni ponovo naleteše. Strašna budža je lomila šiljke, mrvila grudi. Uhra i Džeha su udarale bez predaha. Međutim, moralo se odstupiti pred brojnom nadmoćnosti. Kako su se približavali mestu gde se klanac proširavao, napad Šelaca postao je opasniji.

Ogromnim naporom, lomeći kočeve na sve strane, Oroksov sin uspe da zadrži neprijatelja... Besna vika se začu i na drugoj strani klanca pojaviše se Vučice; odbojnik Zurov dva puta odbaci džide koje probušiše ramena, i budža se podiže radi konačnog uništenja...

Tada nastade panika. Crveni-Psi odstupiše svi zajedno, vukući ranjene, pa čak i mrtve. Obarali su stene, kotrljali se niz nagib, sklanjali se u šupljine i u pukotine. Ostao je samo jedan mrtav i jedan ranjenik, koji je žalosno krkljao... Žene ga dotukoše.

Neizvesnost je držala opsednute nepomičnim na otvoru klanca. Šelci postadoše nevidljivi; leševi su ležali između stena. Tada pobeda razdraži žene. One su se naginjale nad stenama, divljački se drale. Aun, uprkos rane, oholo se radovao. Zar nije odbio napad kočeva, srušio poglavicu i raširio strah među Ljudima-Crvenim-Psima? On je Džehu spasao od šiljka koji joj zamalo nije probio grudi. Njegov pogled se ukrsti s pogledom žene-ratnika, tako da se prijatno uzbuđenje mešalo sa pobedom, pred lepim zasenjenim očima, pred rasutom kosom kao bujanje lepše od svih divnih biljaka savane ili džungle... Vah reče:

– Zur i žene su našli drva u izobilju. Splav je skoro gotov.

– Dobro je! Oroksov sin će ostati sa šest Vučica radi odbrane klanca... Zur će završiti splav sa ostalima.

Prolomi se kuknjava. Ranjena žena je osećala tajanstveni dolazak užasa, ledeni dah ništavila. Dižući nebu dve raširene zenice, ona je nejasno raspoznavala velike orlušine i beloglave gavrane, koji su kružili iznad leševa... Njena ograničena i razgovetna duša ispuni se strašnom željom. Opet je videla prašume i zore, dane i obilni život, večeri kad vatra rasipa svoj topli dah. Sećanje na Vreme ožive u njoj. To sećanje nemaju gauri, crveni psi, ni lavovi; sećanje koje niče iz reči, koje vaskrsava minule dane. Časkom je osetila gorku žalost, žestoki žal za prošlošću... Zatim se obeznani... Munja koja je pokazala smrt iščeznu. Bila je kao nesvesna zver koja izdiše u ravnodušnoj prirodi, i njeno lice se ukruti, dok su njene drugarice ozbiljno zapevale neku neodređenu popevku u kojoj su se naslućivali ritam i pesme Čoveka.

Vreme je prolazilo. Reklo bi se da Šelaca beše nestalo. Ali Aun je osećao njihovo kretanje na levoj strani i znao je da se oni probijaju ka vrhovima da bi im preprečili odstupnicu na drugom izlazu klanca. Ako stignu do cilja, njihova pobeda izgledala je izvesna. Uprkos gubitaka, bili su sačuvali brojnu nadmoćnost, nadmoćnost snage i hitrine. Samo je Ulhamr bio jači od njih, i jedino Uhra vredi koliko jedan njihov ratnik: ali Uhra i Aun su oslabljeni zadobijenim ranama... I Uhra je oslušivala sa sve većom zebnjom pokrete neprijatelja.

Najzad se moglo videti više Šelaca. Bili su došli na pet lakata od puteljka, čas puzeći preko ramena nekoga druga, čas kopajući stepeništa u krtom škrljcu. Da bi dospeli do puteljka, bilo bi dovoljno da iskopaju pet do šest stepeni na glatkom, lako nagnutom nagibu. Baš su bili počeli da dube prva dva stepenika. Da bi ih zaustavio, Aun baci svoj poslednji harpun, ali oružje udari u jedno ispupčenje i odskoči; on baci i nekoliko kamenova, ali zbog udaljenosti i to ostade bez dejstva.

Nikakav direktan napad nije izgledao moguć. Borba se vodila između onih koji su sastavljali stabla splava i onih koji su kopali zemlju. Pošto nikakav napad nije pretio za dogledno vreme Aun pošalje dve žene da ubrzaju rad Vaha.

Treći stepenik je bio gotov, zatim i četvrti. Još jedan i Ljudi-Crveni-Psi će dospeti do puteljka, odakle će jurnuti ka vrhu. Ovaj poslednji

stepenik izgledalo je da je teže izgraditi nego sve druge, ali jedan Šelac, stojeći na ramenu drugova, počinje da ga gradi.

Tada Aun reče svojim drugaricama:

– Idite Zuru. Treba završiti splav... Aun će sam braniti prolaz! Pošto je razgledala stene, Uhra pozva žene; Džeha pogleda molećivim pogledom Auna i udalji se sa jedva čujnim jadikovanjem. Nagnut nad zarezima u steni, on poče da baca kamenje, ali nije mogao da zaustavi Šelce. Stepenik je bio završen. Prvi ratnik zakorači na puteljak, zatim još jedan. I sam poglavica, koga je budža Ulhamrova ošamutila, puzao je uz škripac... U nekoliko skokova, Aun dotrča do drugog izlaza iz klanca, zatim jurnu ka reci. Već su prvi Šelci izbili na vrh.

– Splav nije gotov, reče Zur, ali će nas nositi do druge obale. Na znak Auna, žene dohvatiše bezoblično isprepletene grane sa lijanom i spustiše ih u reku. Otegnuti urlik se prolomi; Šelci su pristizali... Bez reda, žene se ukrcaše. Neprijatelj je bio samo na pedeset lakata kad su to učinili i Aun i Zur.

– Pre nego što protekne osam dana mi ćemo uništiti Crvene-Pse! zagrme Sin Oroksov, dok je voda odnosila splav.

2 – POVRATAK U PEĆINU

Splav se otisnu od obale. Rečna matica ga je okretala ili ga je brzak terao brzinom koja je zabrinjavala. Više puta su se Vučice bacale u vodu da olakšaju splav koji je sagrađen na brzu ruku, te je pretila opasnost da se raspadne. Zbog krokodila, ovakva ispomoć se morala napustiti.

Međutim, približili su se obali... Tamo preko, vrlo daleko, opažale su se siluete Šelaca. Da bi mogli da nastave gonjenje, trebalo je opet da pređu reku, a oni su to mogli učiniti samo kao i begunci.

Aun reče Zuru:

– Treba ići do mraka. Za četiri dana stići ćemo do pećine.

Oni se pogledaše; ista misao rađala se u njihovim lobanjama.

– Aun i Uhra su ranjeni! primeti tužno Vah. Ulhamr odgovori:

– Ako im ne umaknemo, Ljudi-Crveni-Psi će nas uništiti!

Uhra prezrivo sleže ramenima; njena rana nije bila duboka. Ona nabra nekoliko travčica koje pritisnu na ranu, dok je Zur previjao svoga druga. Zatim družina krete. Putovanje kroz močvarni predeo bilo je teško, ali predveče se Aun i Zur počеше snalaziti. Sutradan, i još jedan dan posle toga, protekli su bez uzbune: bili su na dva dana hoda od bazalnog planinskog lanca. Zur se sve više dovijao da zaturi trag.

Petog jutra pojavi se bazalni planinski lanac. Sa vrha jednog brežuljka, na jednoj okuci reke, opažao se njegov drugi venac sa prevojima. Aun, koji se tresao, upravi svoje zažarene oči ka mračnoj masi i dotače rame Vahovo, mrmljajući:

– Opet ćemo videti tigra Kzama!

Duboki smeh razvuče mu usne! Sklonište u kome su proveli dane pune sigurnosti, džinovska zver koja je bila njihov prijatelj, svetla jutra i večeri kad je plamsala vatra na ravnoj ploči, oživeše u nejasnim ali blaženim slikama... I veliki Ulhamr, okrećući Džehi svoje lice koje je smršalo zbog gubitka krvi, nastavi:

– U pećini ćemo moći da prkosimo stotini Ljudi-Crvenih-Pasa.

Uhra prigušeno kriknu. Njena se ruka opruži prema reci nizvodno: svi jasno raspoznaše Šelce, na sedam do osam hiljada lakata. Bekstvo se nastavi brzinom koju su dopuštali rane Ulhamra i žene-poglavice. Ako se pre neprijatelja ne dokopaju bazalnog planinskog lanca, spasavanje bi postalo nemoguće. Ali, trebalo je preći bar još devedeset hiljada lakata.

Polovinu prostora predoše, ali Šelci se primakoše na četiri hiljade lakata. Videli su kako trče kao šakali. Onaj koga su se plašili više nego svih drugih zajedno, bio je slab zbog rana. Videlo se kako hramlje iza male družine i kako sa pobeđničkom razdraganošću više svojim ratnim lokličem.

Kratko vreme zastadoše. Aun upravi na Zura pogled u kome se groznica krvi mešala sa groznicom nespokoјstva. U tom užasnom času, Ulhamr zadrža Vaha za rame... Ali se urlanje začu još bliže; Aun pogleda Džehu, pogleda svoj okrvavljeni kuk, odmeri odstoјanje koje ga je odvajalo od Ljudi-Crvenih-Pasa...

Sa velikim uzdahom, on pusti Zura koji pobeže ka jazbini džinovske zveri, dok je Aun vodio žene i decu ka pećini.

3 – STARI PRIJATELJ

Kad su stigli pred pećinu, Aun i žene bili su samo za dve hiljade lakata izmakli. On se prvi uspe sa Uhrom do ravne ploče da bi udesio penjanje, a zatim pristadoše svi ostali, jedno za drugim. Najpre popeše decu; za njima su išli žene; poslednje tri su još bile na pola visine od pećine, kad Ljudi-Crveni-Psi počеше bacati oštro kamenje. Kamenje je odskakalo po stenama. Aun zaviila svoju poslednju džidu; Uhra i njene drugarice potegoše kamenje. Još nedovoljno brojni da bi mogli pokušati nalet, Šelci se zakloniše od kamenja, a kad je i zaštitnica stigla, Vučice su već bile u pećini.

Pećina je bila neosvojiva. Samo po jedan čovek ili jedna žena mogli su dospeti do ravne ploče; zatim se trebalo popeti preko ramena jednoga druga. Jedan ili dva udarca kocem omeli bi svaki pokušaj... Šelci su to uviđali. Ispitivali su bazaltni planinski venac ne bi li pronašli neki uporedni put: svuda oko pećine zid je bio neprohodan.

Ali to nije bilo važno za Crvene-Pse. Biće dovoljno da čekaju. Glad i žeđ će im predati opsednute. Tamo, u klancu, progonjeni su mogli pobeći i preći reku. Ovde, onaj dan kad iziđu biće dan njihove smrti. Šta mogu jedanaest žena i dva čoveka protiv dvadeset snažnih ratnika?

Kad su se žene sklonile, Aun odredi dve među njima da stražare na ravnoj ploči i zabrani da pođu za njim. Zatim, pošto je upalio buktinju, on siđe ka dubokoj pećini. Nespokoјstvo mu je kidalo telo. Mislio je da je nemogućno da pećinski džin nije poznao Zura, a ipak je sumnjao u to.

Na pola puta, jedan urlik ubrza njegov hod ... Pukotina gde je tako često dolazio da posmatra zver, bila je tu... I, odjednom, grudi mu se raširiše; video je Zura kod mesoždera, a dva oka su sijala, dok je brektanje dočekalo Ulhamra:

– Pećinski lav je još uvek saveznik Sina Zemlje i Sina Oroksova! reče Vah.

Bio je to čas duboke radosti i beskrajne nade.

– Ljudi-Crveni-Psi nisu išli tragom Zurovim?

– Oni nisu videli kad se on odvojio od ostalih: Zur se bio sakrio iza stena.

Pošto je dugo njuškao Auna, džinovski lav je opet legao i počeo da drema. Aun nastavi:

– Zur će kad padne noć izići sa Tigrom Kzama... On neće ništa učiniti protiv Ljudi-Crvenih-Pasa, dok Aun ne bude opet jak...

– Preko dana, Zur će ići iz pećine samo do bare... Bara je blizu... Aunu i ženama biće potrebna voda.

Aun uzdahnu. On sagleda baru, reku, izvore. Žeđ ga je morila, pojačana ranom. Nije se mogao uzdržati a da ne kaže:

– Žeđ sagoreva Auna... ali on će čekati do mraka.

– Bara je blizu! ponovi Zur. Da bi se Aun izlečio i da bi se mogao boriti, on mora da pije. Ja ću otići do bare.

Zur se uputi prema izlazu iz jazbine. Zver napola otvori oči, ali jedva, jer nije namirisala ništa neobično. Zur se iskrade do bare. Zbog oblika zemljišta, na većem odstojanju je bio nevidljiv. On se najpre napi, zatim zagnjuri u vodu jednu prostu mešinu, načinjenu od kože aksisa i u gornjem delu pričvršćenu trnjem. Sadržavala je dovoljno vode da ugasi žeđ više ljudi. Zur je napuni i vrati se pećini. Aun je dugim gutljajima pio pitku vodu, koja vraća snagu, svežinu i poverenje.

– Uhra je takođe ranjena, reče on... Druge će piti kad padne noć.

On odnese mešinu u gornju pećinu, ali kad se Uhra napila, on dade vode i Džehi.

Spavao je do mraka, i u toku spavanja njegova snaga i mladost su delovali. Groznica spade; rana koja je tražila samo odmor, počela je da zarasta. Kad je predvečerje umrlo nad džunglom, on se podiže da vidi šta rade Šelci. Oni behu upalili veliku vatru: debela lica su se okretala ka bazaltnom lancu; u njima se ogledala nepokolebljiva volja za pobedom i uništenjem.

Veliki strah obuzimao je žene. Zamorene dugim gonjenjem, one su takođe spavale. Više od gladi, budila ih je žeđ. Sve su se okretale ka Ulhamru i mislile na vodu, koju je doneo u jelenskoj koži, ali od koje su dobile samo Uhra i Džeha. Poverenje slabih u snažnog smenjivalo se strahom.

Uhra upita:

– Gde je otišao Zur? Sin Oroksov odgovori:

- Zur će nam doneti meso i vodu pre izmaka noći.
- Zašto on nije s nama?
- Uhra će znati kasnije!

On dodade, primetivši da se žena-poglavica osvrće ka pomrčini:

- Aun će sam sići do dna pećine... Inače ćemo biti i gladni i žedni.

Tajanstvenost je držala mračne mozgove, ali se oni primiriše: bilo je dovoljno što je Aun oživeo snagu. Sve Vučice su poznavale vremena gladi i žeđi, sve, pa čak i deca su podnosila duge oskudice i grozno čekanje.

Zvezde su putovale u večnost; Ljudi-Crveni-Psi su spavali. Većina žena takođe behu opet zaspale; čak je i Aun počivao.

Oko ponoći, neko viknu sa dna pećine i probudi Ulhamra. On upali buktinju i siđe. Džinovska zver i Vah behu završili lov; telesina ogromnog jelena ležala je u jazbini. Već je Čovek-bez-Ramena odvojio jedan but, koji provuče kroz pukotinu, a zatim ode da donese prvu mešinu vode...

Kad se Aun pojavi sa mesom i mešinom, sve žene zadrhtaše i u njima se pojavi neko neodređeno osećanje obožavanja. U pećini je bilo još nešto granja koje su drugovi ostavili pre svoga odlaska. Pošto je opet silazio radi vode, Aun upali vatru i ispeče meso jelena. Bili su to i prkos i neopreznost. Šelski stražari obavestiše svoga poglavicu, koji se zaprepašćen podiže. Događaj je bio suviše zapleten: poglavica se doseti da je u pećini bilo drva, ali je verovao da meso potiče od neke životinje ubijene za vreme bežanja. Da je postojao još neki izlaz, begunci bi ga iskoristili da pobegnu... Za svaki slučaj, on posla nekoliko ratnika na drugu stranu bazaltnog planinskog lanca.

Oni obidoše južno uzvišenje, i pri mesečini potruđiše se da osmotre provalije i pećine. Samo uzane pukotine, udubljenja i nekoliko zaklona pod ispupčenim stenama. Prodor kojim je Zur umakao zadrža ih kratko vreme; kad ga predoše, oni opaziše mračnu jazbinu... Jak zadah širio se po noći: ratnici su znali da je neka zver blizu, te zastadoše... I njihov zadah se širio do jazbine. Neka snažna masa pođe napred, urlikanje se prolomi kroz vazduh, i prestravljeni nomadi izbezumljeno pobegoše, pošto poznadoše najopasnijeg mesoždera.

Poglavica je sad bio uveren da nikakav drugi izlaz ne postoji za opsednute, sem onoga koji je pod nadzorom ratnika. Ako je u to i sumnjao, sumnja se razbila narednih dana, jer su se Aun i žene uredno pojavljivali na ravnoj ploči: bekstvo je dakle bilo isključeno. Biće dovoljno da se čeka i da se pazi. Žudno je očekivao čas pokolja.

Ozdravljenje Ulhamra teklo je brzo; njegova vrela krv vidala je ranu, groznica je prestala. U međuvremenu je učio žene da bolje tešu kamen koji im je služio za gađanje. Zur je i dalje snabdevao izbeglice mesom i vodom. Navikavao je sve više džinovsku zver da ga prati: nejasno svesna spasonosnog lukavstva čoveka, životinja je pristajala da ide za njim. Zur je predosećao njene nagone i pogađao njene pokrete prema okolnostima; opažao je sve promene njene ćudi i prema tome je udešavao svoje ponašanje sa toliko gipkosti, da je zver postajala odanija Vahu nego što bi mogla zavoleti životinju svoje sopstvene vrste.

Osme noći Aun siđe da uzme plen i reče:

– Rana je zarasla. Sin Oroksov sada može da se bori protiv Ljudi-Crvenih-Pasa. Iduće noći Zur će povesti tigra Kzama sa druge strane stena.

Vah je neko vreme ćutao. Zatim odgovori:

– Čuj!... Zur je jutros osetio kako se kamen u pukotini trese. Ako možemo da ga iščupamo, otvor će biti dovoljno širok da se provuče čovek, a suviše tesan da bi mogao da prođe Pećinski Lav.

Stavio je ruku na najniže ispučenje i, drmajuci ga, pokretao ga najpre neosetno ali postepeno sve više... Aun, pun divljenja, pridruži svoj napor naporu Vaha: njegova snažna ruka zaljulja kamen. Tada, on zape svom snagom, dok je Zur gurao obema rukama. Jedan se komad odvoji, zatim još dva. Ulhamr ih odbaci iza sebe i, puzeći po zemlji, uđe u jazbinu.

Pećinski Lav, uznemiren tim drmusanjem, beše prestao da proždire plen. On skoči, skoro preteći; odmah ga Zur milovanjem umiri, i on prijateljski onjuši Auna.

– Moći ćemo da iznenadimo Ljude-Crvene-Pse, povika Ulhamr.

Vah pokaza desetak džida na ulazu u pećinu, koje je načinio za vreme dugih usamljeničkih dana:

– Borićemo se na odstojanju!

Narednog dana Aun i Zur nasekoše još džida tako da su ih sad imali četrnaest. Predveče, Ulhamr obavesti Uhru i drugarice:

– Aun i Zur boriće se ove noći protiv Ljudi-Crvenih-Pasa. Neka Žene-Vučice budu spremne...

Uhra je sa čuđenjem slušala:

– Kako će se sastati Aun i Zur? On počeo da se smeje:

– Mi smo proširili prolaz između dve pećine... Preći ćemo s druge strane stene i napašćemo Ljude-Pse zajedno sa našim saveznikom.

– Zar Aun i Zur imaju saveznika?

– Mi smo sklopili savez sa Tigrom Kzama!

Uhra je zaprepašćeno slušala. Njena duša je bila jednostavna te se nije dugo trudila da shvati. Poverenje koje je imala u velikog Ulhamra bilo je jače od svakog iznenađenja.

Ratnik nastavi:

– Žene ne smeju silaziti u dolinu, dok ih Aun ne pozove. Tigar Kzama bi ih rastrgao.

Džeha, zadivljena više od ostalih žena, okretala je Aunu oči koje su sijale od radoznalosti:

– Zar Tigar ne može da pređe iz jedne pećine u drugu? upita ona.

– Prolaz je suviše malen za njega!

Ogromna opsena počinjala je da bleedi na oblacima. Videlo se treperenje jedne sjajne zvezde. Aun siđe ka donjoj pećini.

Vatra Šelaca rasipala je sad samo slabu svetlost. Tri čoveka su još stražarila. Ostali su spavali u stenovitoj rupčazi, koja ih je zaštićivala od iznenađenja. Dva stražara su dremuckala; treći, prema naredbi poglavice, obilazio je oko vatre i često podizao oči prema pećini.

Šelac je baš bacio nekoliko grančica na žar, kad, podižući se, opazi siluetu na ravnoj ploči. Bila je to žena. Saginjala se prema izici stene i posmatrala. Ratnik pruži prema njoj svoju ruku naoružanu kocem i tiho se nasmeja... Ali smeha odjednom nestade. U dnu bazaltnog lanca, druga senka se pojavi. Bilo je nemoguće ne raspoznati njen visoki stas i njene široke grudi. Čovek-Crveni-Pas je posmatrao neko vreme, zbunjen, pitajući se kako je onaj mogao i smeo da se spusti u dolinu. On pozva ostale stražare, i sva trojica, mlatarajući oružjem, dadoše znak za uzbunu.

Međutim, Aun se odvajao od stena. On se smelo približavao vatri i kad je bio na domašaju, potegnu šiljatim kamenom. Kamen pogodi u

glavu jednoga stražara i lakše ga povredi, jer je Ulhamr bacio kamen sa velike daljine. Drugi kamen odra rame jednom ratniku... Krici odjeknuše, i sa svih strana počеше iskakati siluete iza kamene ograde... Tada, nadimajući svoje snažno telo, Aun odgovori ratnim pokličom.

Za vreme kratke pauze, Šelci su posmatrali čas Auna, čas okolni predeo. Tamo gore, još dve žene se behu pridružile onoj prvoj; u dolini se video sam Aun, bez drugog oružja sem svoje budže i nekoliko kamenica. Zbunjen, poglavica Crvenih-Pasa mučio se da shvati. Neodređena nepoverljivost mešala se sa izvesnošću da je Aun sam. Ratnički nagon preovlada; jedan hrapavi glas izdade naredbu za napad. Dvadeset hitrih tela uputi se ka Sinu Oroksovu.

Aun baci poslednji kamen i počе da beži. Njegova brzina činila se sve manjom, najbrži gonjoci pristizali su, a i ostali, zagrejani sigurnošću da će ga uloviti, sledili su ga velikom brzinom. Katkad se činilo da Ulhamr posrće. Katkad je opet izgledalo da se napreže svom snagom i da opet zadobija izgubljeno odstojanje. Poglavica je bio na trideset lakata od begunca, kad stigoše do uzvišice kojom se završavao bazaltni planinski lanac. Šelci pobeđnički zaurlaše...

Aun, sa nekom vrstom jauka, polete ukoso i skloni se među stene. One su obrazovale čitav niz hodnika, koji su se svi završavali na jugu širim prolazom.

Poglavica stade, baci brz pogled na čitavu okolinu, a zatim zapovedi nekolicini ratnika da zatvore izlaz, puštajući istovremeno šest ljudi za beguncem.

Strašan kikut odjeknu, ali se odmah ču rika, i tada se ukaza ogromno telo kako skače između stena...

– Sad će Ljudi-Crveni-Psi umreti!...

Već je džinovski lav bio pred Šelcima. Tri čoveka se skotrljaše sa provaljenim trbuhom, četvrti se sruši sa prosečenim grkljanom. Ali Aun i Zur behu se popeli na jednu ravnu ploču; odbojnici su vitlali, džide su se zabijale u grudi, probijale butine i ramena, dok je mesožder, izbijajući kroz hodnike, mrvio jednog begunca i cepao još jednog...

Prepast obuze Ljude-Pse. U njihovim mračnim mozgovima, vrtoglava tajanstvenost mešala se sa strahom od smrti. Čak je i poglavica bežao. Istovremeno, sva njegova hitrina vratila se

Ulhamru. Skaćući kao leopard, on stiže zaštitnicu i budža poče da odjekuje po tvrdim lobanjama...

Kad su Šelci stigli do svoje kamenite ograde, bilo ih je samo još sedam; ostali su ležali po travi, mrtvi ili onesposobljeni za borbu.

– Neka Zur zadrži Tigra Kzama! uzviknu Aun.

Zaklonjeni u svojoj tvrđavi, pobeđeni su postajali opasni. Očajanje je bilo u njima; njihovi kočevi mogli bi da kroz zareze proburaze zver.

Lav je pustio da ga zadrže bez muke. Svuda je video rasute žrtve. Mirno je šćepao jednu lešinu svojim vilicama i poneo je ka jazbini. Neizvesnost zadrža za neko vreme Sina Oroksova.

Zatim reče:

– Zur će otići sa Tigrom Kzama. On će se vratiti kroz visoku pećinu i reći će ženama da budu spremne!

Vah i džinovska zver išćezošće iza stena. Aun stade skupljati džide ili ih izvlaćiti iz rana, pa se polako vrati Šelcima. Video ih je kroz šupljine njihove ograde; ali duša Naohova bila je u njemu, puna neodređenog sažaljenja:

– Zašto su Ljudi-Crveni-Psi napali Čupave Ljude, zašto su hteli da ubiju Auna i Žene-Vučice?

Njegov glas koji je odjekivao imao je tužan naglasak; Šelci su ga slušali ćuteći. Jednoga ćasa, snažni poglavica se pojavi između dve stene i učini pokret kao da napada. Ulhamr podiže svoj odbojnik i nastavi:

– Aun je jaći i brži od poglavice Crvenih-Pasa! I on mođe da ga ubije iz daljine.

Tamo gore, žene su pobeđnićki kliknale. One su videle ceo tok borbe, pojavu neobićne zveri, i njihove duše ispunjavale su se poverenjem.

Džeha siće prva, pa Uhra, zatim ostale, izuzev jedne koja je trebalo da ćuva pećinu.

One se skupiše oko Auna; motrile su na ogradu sa divljom žestinom, i sećajući se svojih patnji, vređale su Šelce. Šelci su ćutali, ali ogorćeni i odlućni, držali su spremne svoje duge kočeve. Položaj je bio neosvojiv; bez prisustva Aunovog, oni bi još uvek bili jaći. Izuzev Uhre, nijedna se žena ne bi mogla odupreti naletu; i one su to znale. Uprkos svoje mržnje, obilazile su oprezno.

Međutim, kad su se približile vatri, s uživanjem su bacale granje, šiblje i travu. Vatra ožive i poče veličanstveno da bukta na savani. Sa svih strana žene su donosile drva. Više njih su vikale:

– Ljudi-Crveni-Psi ne smeju da se bore! Oni će umreti od gladi i žeđi!

Što su se sazvežđa više okretala prema severu, ili se podizala prema istoku, nespokojsvo i nestrpljenje počese da rastu.

Opsadivači su izgledali sve strašniji. Ali, zaplašene nekim ranijim prevarama s njihove strane, nijedna žena nije smela zaspati... Čak su i Aun i Zur uviđali potrebu borbe. Vah reče:

– Treba prisiliti Ljude-Pse da napuste svoje sklonište.

Kako je stalno na to mislio, nešto mu pade na pamet.

– Oni se neće odupreti vatri... Aun, Zur i žene će bacati zažarene ugarke, dodade on.

Ulhamr kliknu od oduševljenja. Obojica počese da seku grane, čije su vrhove stavljali na plamen. Zatim pozvaše žene, i pošto je Vah objasnio svoj naum, sve dohvatiše ugarke i jurnuše ka ogradi.

Kiša ognja obasu Šelce... U početku se odupreše, ali strah i bes su se nadimali u njihovim grudima. Dim ih je gušio, opekotine su ih izbezumljivale. Svaka opasnost bila je bolja od opasnosti da ih uništi bez borbe...

Zdepasta masa poglavice uspravi se na jednoj steni. On pusti promukli krik, i kad jurnu, sedam ratnika poleteše za njim. Na zapovest Aunovu, žene se povukoše. Dva puta se odbojnici zavitlaše, i dva Čoveka-Psa padoše. Od šestorice, koliko ih je ostalo, petorica poleteše na grupu žena i Vaha; šesti jurnu na Auna, koji se držao postrani. Sin Oroksov baci novu džidu, koja okrznu rame protivnika; zatim, nadimajući svoje lepo telo, on stade da čeka. Mogao je da beži, da zamori protivnika; ali je više voleo borbu. Onaj što je dolazio bio je poglavica, sa velikim ramenima i sa glavom od granita. On uperi kolac kao neki ogroman rog. Oružje se sukobi sa budžom, savi se i izmače, pa se povrati kao grom. Grudi Aunove zakrvaviše, ali budža polomi kosti poglavice. Ovaj pade na kolena, ispusti kolac, u mirenju sa sudbinom kojom se odlikuju pobeđene zveri, znajući da mu je došao kraj. Aun opet zamahnu budžom, ali je spusti. Neobična odvratnost stezala mu je grudi; bila je to ona samilost koja je bila njegova slabost i slabost Naoha...

Tamo, dve žene su ležale na travi, ali budže Zurove i kočevi učinili su svoje: tri Šelca su urlala. Vučice su im prosipale utrobu. Četvrti, najmlađi, izbezumljen od straha, bežao je ka Aunu. Kad vide da se nalazi ispred ogromne budže, njegovi mišići popustiše i on se prostre po zemlji. Žene dotrčate da ga dovrše; Sin Oroksov šireći ruke, povika:

– Njegov život je u rukama Aunovim!

One stadoše. Mržnja im zgrči lice; zatim, čuvši jaukanje ranjenika iz prvog sukoba, one odoše da provaljuju grudi i trbuhe. Mračan, Aun je slušao samrtničke krike i neodređeno se radovao kad je video da Džeha ne ide za svojim drugaricama.

4 – HORDA

Aun, Zur i Žene-Vučice provedoše mesec dana na bazaltnom planinskom lancu. Samo jedna žena je umrla. Četiri su bile ranjene; rana Aunova nije bila nimalo opasna. Oslobođeni Šelaca, sada su bili gospodari savane, džungle i reke. Samim svojim prisustvom džinovski lav je daleko oterao velike zveri.

Zahvaljujući tome, život je bio izobilan i lak. Zato što su prošli kroz tolike opasnosti, Aun i Zur su uživali u potpunom odmoru. Zur je voleo te dokone časove, kad se uspomene i slike rađaju u glavi. Njegova duša poznavala je blaženstvo povučенosti, koje je nasledio od svoje rase osuđene na izumiranje. Budio se samo da bi pronalazio klopke i da bi brao korenje za jelo.

Čak i u odmaranju, Aun je bio žrtva uzburkanih nagona i neodređenih potreba, koji su raspinjali njegovo biće. Bio je stalno zadivljen lepim linijama mladoga tela, talasanjem raspletene kose, promenljivim sjajem Džehinih očiju. Izgledalo je kao da se sve u njoj obnavlja kao zore nad rekam, kao cveće na savani. Često puta pobuna je nadimala grudi nomada. Postajao je sličan drugim ljudima, prezirući slabost; nežni nagon postajao je grub i ratoboran. Okretao se ka Uhri, spreman da zatraži od nje da proslavi obrede svoje rase, da udari Džehu i da joj rani grudi kremenom.

Žene nisu tražile drukčiji život od onoga koji im je pružao tako potpunu sigurnost. Gubile su sve više smisao za svoju slobodu,

stavljajući svoju sudbinu pod zaštitu velikog Ulhamra.

Budućnost nije postojala za njihovu kratku moć zamišljanja; više nisu imale, posle dugih nedaća, nikakvu drugu želju van tog mirnoga izobilja koje se ponavlja svakog jutra i svake večeri. Čak su pristale i da Aun otpusti dva zarobljenika. On ih je sam odveo do utoka male reke u veliku reku.

Bilo je još samo pet nedelja do sezone kiša. Aun je sve češće mislio na svoju hordu, na Naoha, pobednika Kzama, na Crvene Patuljke i Aga-Kosmatoga, na večernje vatre i na snažne drugove, čiju, međutim, krvoločnost nije voleo.

Jednog jutra, on reče Uhri:

– Čuj, Aun i Zur hoće opet da vide svoju hordu. Vučice će izabrati pećinu blizu planine... Posle hladnog vremena Ulhamri će doći. Oni će biti saveznici Vučica...

Uhra i Vučice osetiše svu težinu opasnosti sveta. Bilo je to u dolini, pored obale reke. Tiskale su se oko Sina Oroksova; najmlađe zajecaše... Džeha skoči. Njene grudi su se nadimale, njene krupne oči napuniše se suzama. Aun, kao pijan, dugo je posmatrao čuteći. Ona reče:

– Uhra je obećala da će Džeha biti žena Aunova. Džeha će poslušati.

Aun se okrete Uhri i progunđa, lako podrhtavajući:

– Daj mi Džehu kao drugaricu.

Uhra uputi Aunu pogled u kome se ogledala duga seta, zatim dohvati Džehu za potiljak i obori je. Najzad poteže oštrim kamenom i napravi dugačku ranu, koja je išla od ramena do sredine grudi. Krv šiknu, i Aun umoči svoje usne. Uhra izgovori reči koje su izgovarali preci i koje su ženu predavale čoveku.

Sutradan, mala družina krete na put. Aun i Zur ostaviše sa žaljenjem džinovskog lava. Vah je bio tužniji nego njegov drug, pošto u srcu nije imao ljubavi: njegovo pleme imalo je da se ugasi sa njim; on je gorko žalio pećinu i taj savez sa Lavom, koji je bio njegovo delo. Jer, ništa ga nije privlačilo Hordi; on je u njoj bio stranac, i mladi Ulhamri su ga prezirali...

Družina pređe mesto gde su žuti lavovi pobegli od praslonoava; prođuše pored granitnog grebena, na kome je tigar sa sabljastim zubima pojeo nosoroga, gde je Aun ubio sabljastog tigra, i zatim

stigoše do teškog uzvišenja gde planina zalazi u šelsku zemlju. Odatle su otkrili reku i neobičnu crvenu životinju, koja je živela još u vreme kad džinovski lav – preteča lava i tigra – nije ni postojao. Tu Vučice izabraše prostranu pećinu, da u njoj provedu sezonu kiša. Zatim pomogoše Aunu i

Zuru da nađu put ka planini.

Odvajanje je bilo teško. One više neće osećati pored sebe tu snagu koja ih je oslobodila Šelaca; živeće same u svetu punom zamki. Na podnožju jaruge, kojom su se uputila tri putnika, dugo su jadikovale. Aun je vikao:

– Vratićemo se na obalu velike reke.

U srcu mu je bilo teško. Zemlja koju je napuštao bila je puna zamki i neprijatelja, ali je on savladao opasnosti, i zveri su se pokorile njegovoj volji. Sa sobom je poveo i Džehu.

Zur nije sanjao ni o kakvoj drugoj sreći, sem da se vrati bazaltnom planinskom lancu.

Jutra i večeri su umirali. Aun, Zur i Džeha su išli po teškim planinskim stazama. Aun se žurio da vidi hordu. Svaki deo puta, koji ga je približavao rodnom plemenu, podsećao je njegovu mladu dušu na radosti.

Došlo je vreme kad su ugledali visoki klanac koji im se ukazao na izlazu iz planine; zatim stigoše do pukotine. Kako se ona beše proširila, imali su manje muke da se provuku. I pećine, u kojima je odjekivao glas vode, bile su tu. Tu su spavali, a zatim proveli još dva dana pre nego što su pronašli hordu.

To je bilo predveče, u podnožju jednoga brega, ispod nadstrešnice jedne ogromne porfirne stene. Žene su gomilale suve grane koje je Naoh trebalo da zapali. Stražari povikaše, i Aun se prvi pojavi pred Sinom Leopardovim. Nastupi dugo ćutanje. Žene su zlovoljno gledale Džehu.

Naoh reče ozbiljno:

– Ima već jedna sezona otkako ste otišli.

– Mi smo prešli planinu i otkrili prostrane zemlje za lov! odgovori Aun.

Lice Naohovo se ozari. On se seti strašnog vremena kad je pošao na put sa Namom i Gavom da povрати vatru; on u sećanju ožive borbu sa surim medvedom i sa tigricom, gonjenje Ljudoždera, savez

sa poglavicom mamuta, podlost Crvenih Patuljaka i dobrotu Vaha, šumu Ljudi-Plave-Dlake, iznenađenje Pećinskog Medveda i strašni sukob, pri povratku, sa Ago-Kosmatim... On je doneo vatru i tajnu da se vatra izvuče iz kamenja, koju je saznao od Ljudi-bez-Ramena...

– Hajde! Naoh sluša Sina Oroksova.

On stavi vatru na drvljanik i pusti sina da govori. Sve više se njegova duša zanosila. Riđa zver ga ispuni divljenjem; ali se pobuni kad Aun reče da su praslonozi veći od mamuta:

– Nijedna životinja nije veća od mamuta sa kojim je Naoh živeo u zemlji Kzama!

On poznade zver koja je živela u bazaltnom planinskom lancu i obrati se Namu:

– On ubija tigra tako lako, kao što lav ubija pantera!

Savez sa džinovskim lavom ga oduševi. On okrete Zuru svoje dobroćudno lice:

– Vahi su bili najdovrtljiviji među ljudima. Oni su pronašli vatru u kamenu. Oni su prelazili reke na povezanim balvanima i poznavali vode koje teku pod zemljom!

Priče o borbama sa Šelcima nadimale su mu grudi; oči su mu sevale, i on stavi ruku na rame mladoga čoveka:

– Aun ima srce i snagu poglavice!...

Svuda unaokolo, Ulhamri su slušali, ali su ostajali puni nepoverenja: mislili su na to kako je Naoh osvojio vatru i spasao hordu, koja je umirala od studeni na steni, dok je Aun doveo samo devojku, strankinju, i toga zakržljalog druga, koga niko nije mario.

Kuam, sin Egagrov, povika:

– Nije li Aun rekao da su te zemlje mnogo toplije od naših? Tamo Ulhamri ne bi mogli živeti. Kad smo prešli Sprženu Dolinu, ratnici i žene su umirali kao skakavci u jesen.

Podmukli glasovi odobriše; Aun oseti da ga Horda voli još manje nego pre njegova odlaska.

Nedelju dana Sin Oroksov je uživao u sreći što je među ljudima svoga plemena. Sa drugovima je išao u lov ili je ostajao pored Džehe, sa kojom žene iz horde nisu razgovarale. Malo-pomalo, tuga mu steže grudi. Imao je osećanje da je ispunio zadatak ravan Naohovu; ako nije doneo Vatru, došao je da javi da se ogromna zemlja, neiscrpno bogata životom, nalazi preko planine. On je znao

da je bolji od svih mladića i snažan kao poglavica. Ali Ulhamri mu se nisu divili. Svi su više voleli Kuama, čija budža i harpun ne bi mogli da se bore protiv Aunovih. Kuam će biti poglavica, ako Leopardov sin umre, i Aun će morati da sluša Kuama. A njegova zapovest biće teška za Auna; on će izazivati protiv njega, protiv Džehe i protiv Zura mržnje koje će jedva čekati da se pojačaju.

Već pre njegova odlaska prebacivali su Oroksovu sinu što više voli Vahovo društvo, a sad se bio spojio sa devojkom rođenom u drugoj zemlji, gde horda nikad nije ni bila. Tako je i on postajao stranac. A žene su osobito ispoljavale mržnju. Okretale su glavu od Džehe s uvredljivim rečima; kad ih je bilo više, promukla, gundanja su se podizala pri prolazu uljeza. Čak su je i Aunove sestre izbegavale.

Predveče, odvojen sa mladom Vučicom i sa Vahom, Aun je življe osećao svoje poniženje. Strašno nestrpljenje sagorevalo je njegove vene.

Posle nekoliko dana, on se, pobuni. Nije više ni pokušavao da priđe drugima, uporno se izdvajao sa Zurom i Džehom. U lovu se uvek udaljavao od ostalih, kad god ga Naohove naredbe ne bi zadržavale pored horde; po čitave dane se sklanjao pored podzemne reke i često, pod pritiskom snažnog nagona, nalazio pred pukotinom koja je vodila ka zemlji pustolovina.

Jednog jutra počeo je da traži leoparda. Leoparda je bilo u izobilju u okolnim šumama. Velika rasta, oprezni, smeli, proždrljivi i hitri, oni su satirali jelene, sajge, onagre pa čak i mlade orokse. Naoh ih nije lovio, jer je za njih bio vezan neodređenim totemizmom; mnogi Ulhamri bojali su ih se, jer kad su ranjeni, oni se uporno brane; malo usamljenih lovaca se usuđivalo da ih napadne.

U šumi, Aun je dugo lutao ne našavši traga životinje. Mali rečni tok tekao je po koritu od belutaka; nomad oseti zadah leoparda, te leže između paprati ne mičući se.

Poviše reke, pod dugim lisnatim svodovima, on opazi malo, stenovito uzvišenje, čiji je istaknuti deo činio neku vrstu pećine. Jedna životinja je tu spavala sa glavom neđu šapama, u potpunoj sigurnosti. Uprkos odstojanja i slabe svetlosti, Aun poznade leoparda. Oko dvanaest stotina lakata razdvajalo je čoveka od životinje. Ratnik se približi za osam stotina lakata i životinja se ne

probudi. Kad se uvlačio u čestar visoke trave, okrugla glava se podiže, i dva oka od ćilibara i od smaragda zasijaše u hladu stena.

Aun leže na zemlju, dok je zver dugo njušila. Neko vreme sjajne oči su pretraživale okolinu, zatim se njuška spusti i šareno telo opet postade nepomično. Aun pusti da prođu mnogi minuti, pre nego što nastavi put. Trebalo je da pređe još skoro dvesta lakata. Zatim, pomoću odbojnika, mogao bi da gađa džidom. Na tom odstojanju, ako oružje pogodi cilj, rana ne bi mogla biti smrtonosna, ali Aun se nadao da će besna zver primiti borbu...

Laki povetarac dunu, noseći ukoso zadah lovca. On se požuri, pređe još pedeset lakata, pa se sakri iza jednog drveta.

Leopard opet podiže glavu, osluškujući. Zatim iziđe iz skloništa, da bi bolje udisao sumnjivi zadah.

Odjednom se začu rika. Jedna košuta skoči između sikomora i leopard jurnu. Košuta skrete prema drvetu iza koga se skrivao Aun; ratnik ustade i poteže odbojnik. Pogođen u potiljak, leopard besno zamauka. Još uvek se kolebao, merkajući opasnog protivnika, a onda se lagano zavuče u paprat.

Da bi izbegao iznenađenje, Aun stade na čistinu, držeći u jednoj ruci budžu, a u drugoj džidu. Leopard se nije odlučivao da napadne. Kroz rastinje je jasno video čoveka, te je tražio način da mu se prikriven prikuči, pa da mu skoči za vrat.

Njegov bes se smanjio; jedva je osećao svoju ranu; iako je izbegao sve zamke Ulhamra, predosećao je opasnost protivnika. On pokuša da zaobiđe položaj, ostajući stalno na nekoliko skokova od čoveka... Opazivši šareno krzno, Aun baci džidu, ali ova skrete zbog paprati. Leopard se povuče ka dubokim šumama.

Već neko vreme druga bića su se kretala po šumi; lovac nanjuši približavanje jedne grupe ljudi. Puštajući krik pridruživanja, on jurnu za leopardom. Glave se pomoliše, sa svih strana džide poleteše, ali bez dejstva. Kuam pokaza svoje telo, svo u mišićima, i, potežući odbojnik, pusti harpun.

Pogođen u slabinu, leopard odskoči i obrte se, spreman za borbu... Kuama nestade; sve se glave behu sakrile; jedino se još Aun video...

Leopard nije više oklevao; u tri skoka bio je pred Sinom Oroksovim i skočio ... Budža ga zaustavi i odbaci na zemlju; zatim mu smrska lobanju, i životinja se skljoka, izdišući sa promuklim krikom.

Tada dotrčaše Kuam i njegovi drugovi. Naslonjen na svoju budžu, Oroksov sin je gledao kako dolaze. Mislio je da se dive njegovoj snazi; prijateljska blagost, privlačnost rase, rasli su u njemu. Ali lica su bila gruba. Jedan od onih koji su pratili Kuama, isto kao što je Zur pratio Auna, povika;

– Kuam je pobedio leoparda!

Ulhamri se nasmejaše, pokazujući harpun, a čovek koji je prvi progovorio, nastavi:

– Kuam je pobedio!... Aun je samo dovršio pobedu.

Oroksov sin podiže budžu; nepojamni bes je urlao u njegovim grudima; snažno udahnuvši, on uzviknu sa prezirom:

– Šta je jedan leopard! Aun je pobedio riđu zver, tigra i Ljude-Pse. Samo Naoh je jak kao on!

Kuam nije hteo popustiti. Osećao je oko sebe grudi drušva:

– Kuam se ne boji ni tigra, ni lava!

Gorka tuga pritiskivala je srce Aunovo. Bio je kao neki stranac, pred tim ljudima svoga plemena. Zgrabivši lešinu, on je baci ispred njih:

– Evo! Oroksov sin neće tući Ulhamre... On im daje leoparda. Nisu se više smejali. Njihove svirepe oči bile su uperene na visoki stas i na ogromnu budžu; svi su potajno priznavali tu snagu, sličnu snazi najvećih zveri. Ali, oni su je prezirali, prezirući i njenu blagost...

Aun se vrati u logor, pun prezira i očajanja. Kad dođe do ispupčene stene, on zateče Džehu samu, presamićenu na jednom kamenu... Iz njenih obraza tekla je krv.

– Džeha je ranjena? reče on, obavijajući ruke oko njenih ramena.

Ona odgovori šapatom:

– Žene su me gađale kamenjem.

– One su bacale kamenje na Džehu?

Ona klimnu glavom i nomad se strese. Videći da je logor pust, on upita:

– Gde su?

– Ne znam.

On pognu glavu, pun besa. Bol koji je bio u njemu postade nesnosan. I u ćutanju koje nastupi, on oseti da mu se više ne živi sa Hordom:

– Da li bi Džeha volela da se sa Aunom i Zurom vrati Vučicama? prošaputa on.

Ona podiže prema njemu lice na kome se radost ustezala da izbije. Bila je pokorno i plašljivo stvorenje. Ona je patila među Ulhamrima; podnosila je mržnju, preziranje i ruganje žena, još više utučena što jedva razume jezik horde. Nije smela da se žali i ne bi ni govorila o svojoj rani da je Aun nije upitao...

Ona povika:

- Džeha će ići gde bude išao Aun!
- Ali, zar ne bi ona više volela da živi sa svojom hordom?
- Da, prošaputa ona.

Vratićemo se onda na obalu velike reke!

Ona tada odahnu kao oslobođena i nasloni glavu na rame čoveka.

Kad se Vah vratio, dolazeći ih podzemnih krajeva, Oroksov sin ga odvede podalje od logora, jer se žene i lovci behu vratili:

– Čuj, reče on odjednom. Aun bi želeo da opet vidi Vučice, tigra Kzama i visoku pećinu.

Zur podiže bezizrazne oči. Osmeh mu razvuče usne. On je znao da njegov drug preživljuje teške dane u hordi, a i sam je bio tužan.

– Zur će biti srećan u visokoj pećini.

Ove reči razvejaše poslednju neizvesnost nomada. On ode Naohu, koji se po strani odmarao pod porfirnim ispupčenjem, i izjavi:

– Ratnici ne vole Oroksova sina. On hoće da otputuje na drugu stranu planine. On će živeti sa Ženama-Vučicama i biće saveznik Ulhamra.

Naoh je ozbiljno slušao. On je najviše voleo mladića, ali je poznao mržnju horde, te je predviđao teške borbe:

– Horda je nezadovoljna što vidi Auna sa strancima, potvrdi on. Ona mu neće oprostiti ako ostane s njom. Ali Ulhamri poštuju saveznike. Oni su se borili sa Ljudima-bez-Ramena. Oni će više voleti Auna, kad ih on napusti. I, eto! Na proleće, Naoh će odvesti svoje s druge strane planine. On će zaposesti visoravan, a Vučice će zauzeti ravnice. Ako sa svojim siđe za vreme hladnoće, on neće loviti na istoj obali na kojoj je Aun. Tako će savez biti siguran!

On stavi ruku na rame mladoga čoveka koji mu je bio toliko drag i reče:

– Oroksov sin bi bio veliki poglavica među Ulhamrima, da nije više voleo Vaha od svojih ljudi i strankinju od naših žena!

Oroksov sin priznade snagu ovih reči. Ali on nije ništa žalio: više nego ikad voleo je Zura i Džehu. Samo odsustvo Naohovo imalo je da mu bude teško:

– Aun će doneti zube i sjajno kamenje Sinu Leoparda, progunđa on.

Primicalo se predvečerje. Blaga seta obuze oba čoveka; njihove duše su bile slične, kao što su njihove sudbine bile različite: svaki je nadaleko proneo svoju snagu i svoju smelost. Ali skoro isti podvizi učinili su oca poglavicom, a sina izgnanikom.

EPILOG

Već prethodne noći jedan par sabljastih tigrova beše se nastanio među stenama, na trista koračaja od pećine Vučica. One su poznavale hitrinu, snagu, lukavstvo i smelost ovih proždirača debelokožaca. Nijedna stoga nije smela izići. Prethodne noći, riđe zveri su dugo lutale oko skloništa. Čulo se snažno maukanje i dahtanje. Tada su ih žene, urlajući sve zajedno, gađale oštrim kamenjem. Zbog naslaga stena, trnjaka i grana nagomilanih radi odbrane, bačeno kamenje se gubilo. Najzad, druge žrtve su ih odvojile, ali preko dana čas mužjak, čas ženka, vraćali su se između dva sna, da vrebaju ova zagonetna bića.

Sezona kiša bila je blizu.

Iza njihovih brana, u senci porfira, žene su mislile na nomada, čije su strašne ruke pobedile Ljude-Crvene-Pse; ovo sećanje povećalo je njihov strah. Sa svojim džidama i sa svojom budžom, on bi pobio riđe zveri...

Bez sumnje, sabljasti tigrovi prethodne noći nisu ništa ulovili, jer su došli da vrebaju pećinu mnogo pre noći. Dan je bio već mračan zbog oblaka nagomilanih na nebu; hladan vetar peo se iz doline, svirajući između kamenja. Deca su plakala, a Vučice, okupljene pred izlazom, tužno su posmatrale prostor. Uhra je mislila da će zveri i dalje ostati među stenama.

Vetar zaurla još oštrije prema planini. Sabljasti tigrovi se skupa pojaviše pred skloništem i pojačaše svoje urlike. Uhra s očajanjem pođe da pripremi odbranu...

Odjednom, neko dugačko oružje razdera prostor i pogodi u potiljak jednu zver; mužjak besno polete ka Vučicama. Kočevi se opružiše kroz zareze, ali druga strela se zari u crvenkasti trup. Vika nadjača vihor i jedno snažno telo iskoči, vitlajući strašno budžom.

Bez reda, žene su obarale stene koje su branile njihovo sklonište... Sabljasti tigar je ležao nepomično; ženka, uplašena njegovim smrtničkim krikom i pojavom tolikih ljudi, bežala je ka reci.

Urlajući od radosti, Vučice su se tiskale oko spasioca. Sva ova gruba lica se ozariše; široke oči upraviše se ka Aunu, sa kumirskim zanosom. Sa njim se vraćala bezbednost, sigurnost u pobedu nad nepogodama, nad zverima i nad ljudima... I Sin Oroksov, osećajući da njegov život sa Ulhamrima neće više nikad nonovo početi, uzviknu:

– Čujte, Aun i Zur su se vratili Vučicama. Oni ih više neće ostavljati. Oni će živeti svi zajedno u velikoj pećini kod koje su uništili Ljude-Pse!

Što je više govorio, veselost je bila sve dublja; Vučice su se klanjale pred njim u znak pokornosti i ljubavi. Razdraganog srca, on zaboravi gorki povratak među ljude svoje rase. Mislio je samo kako će nova horda narasti pod njegovom zapovešću.

– Uhra i Vučice će biti tvoji ratnici, reče žena-poglavica. Gde ti budeš živeo, i one će živeti. One će ispunjavati tvoju volju i živeće po tvojim običajima.

– One će postati opasne, potvrdi Aun. One će naučiti da rukuju i da grade harpune, džide, sekire, odbojнике. One se neće plašiti ni Ljudi-Crvenih-Pasa, ni riđe zveri.

Žene nakupiše granja i veličanstvena vatra progovori u pomrčini. Noć više nije imala zamki i sreća koja je ispunjavala ova mlada bića širila se po velikoj reci. Oni joj nisu mogli sagledati kraj.

Samo je Zur bio zbunjeno setan; njegova želja biće ispunjena tek kad opet bude ugledao bazaltni planinski lanac i džinovskog lava.

Kroz vihore vetra, mala družina posle dvanaest dana stiže do pećine. Rusete koje se tu behu sklonile prhnuše kad se pojavi Uhra; a jedan soko se podiže sa promuklim krikom. Uspravan na ravnoj ploči Aun je pružao ruke ka savani i ka džungli. Na sve strane se videlo kako vrve životinje: vode su hranile neiscrpno žiteljstvo riba, kornjača, krokodila, hipopotama, pitona, purpurnih čaplji, žutoglavih

ždralova, crnih labudova, ibisa, morskih gavranova, sarsidiornisa! Savana, džungla i šuma bile su prenaseljene jelenima, aksisima, sajgama, lopatarima, hemionama, konjima, divljim magarcima, gaurima, bivolima, divokozama. Papagaji, golubi, vrapci, fazani ispunjavali su granje; bezbrojne biljke nudile su svoje korenje, svoje stabljike i svoje plodove. Aun oseti da je moćniji od najvećih zveri, i bogat sokom osvajačke rase... Oko njega Džeha, Uhra i druge živele su kao produženje njegove ličnosti... Vah polako siđe ka dnu pećine. Došavši do pukotine i pruživši glavu, on pogleda: jazbina je prazna... Zur zadrhta, provuče se kroz otvor i poče tražiti po polumraku. Sveže kosti ležale su pomešane sa suvim kostima. Zadah pećinskog lava još se osećao u polumraku. Sin Zemlje iziđe iz pećine, dugo i zabrinuto lutajući, ne misleći na zveri koje su se mogle kriti po čestarima... Ali, tek što beše ušao u džunglu, njegovo se lice ozari.

– Pećinski lav!

Tamo među bambusima, ogromno telo čučalo je nad lešinom jednog barazanga... Na glas čoveka, zver podiže čudovišnu glavu, zatim s urlikom polete...

Radost Zurova bila je potpuna. Kad je zver bila blizu, on joj zavuče obe ruke u grivu i ponos ravan ponosu Aunovu ispuni njegove slabačke grudi.

KRAJ

Table of Contents

PRVI DEO

1 – POLAZAK U NEPOZNATU ZEMLJU

2 – SABLJASTI TIGAR

3 – VATRA U NOĆI

4 – LJUDI I RIĐA ZVER

5 – DŽINOVSKI LAV

DRUGI DEO

1 – SAVEZ SA DŽINOVSKIM LAVOM

2 – TIGAR I PLAMEN

TREĆI DEO

1 – TIGROV NAPAD

2 – ŠUMA LEMURACA

3 – OGNJENI LJUDI

4 – NEVIDLJIVI NEPRIJATELJ

ČETVRTI DEO

1 – KOD ŽENA-VUČICA

2 – NA VRHU JEZERA

3 – BEKSTVO OD ŠELACA

PETI DEO

1 – U KLANCU

2 – POVRATAK U PEĆINU

3 – STARI PRIJATELJ

4 – HORDA

EPILOG

KRAJ